

קובץ גליונות

פרשת מצורע - שבת הגדול

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח
כאיל תערוג
פרי היים

נשיח בחוקיך
גאון יעקב
משנת החפץ היים
פניני דעת

קובץ שפתיים
נפשו גחלים תלהט
פנינים משולחן רבינו
שלמים מציון
דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לבה"ח צבי איצקוביץ נ"י
לרגל שמחת נישואיו בשעטו"מ עב"ג שתחי'
שיזכו להקים את ביתם על אדני התורה והיראה

רשימת מוקדי ההפצה לימי בין הזמנים:

שערי חסד
054-8498969 (קירט)
מודיעין עילית
קרית ספר
053-3127555
נתיבות
054-8454356 (טרבלסי)
נתניה
רמת אפרים
052-7664668
רחובות
050-4101805
רכסים
גבעה ג'
052-7171992 (פרקש)
תפרח
08-9924520

ניתן להשיג את הקובץ בארה"ב במקומות הבאים:

- בורו פארק
- פלאטבוש
- וויליאמסבורג
- מונסי
- לייקווד

כנסת
054-8429113 (גרוס)
נוה יעקב
052-7677676 (לוי)
סורוצקין
בבתי הכנסת:
*אהבת תורה
*באר שמואל
סנהדריה
052-7171376 מקוה פאג"י
עזרת תורה
054-8474651 (אלקינן)
*בית הכנסת בית ישראל
קרית יובל
052-7639488
רוממה
*בית כנסת חניכי הישיבות
רמות א'
054-8408719 (גולדשטוף)
רמות ג'
*ביהכנ"ס
חניכי הישיבות צא"י
053-3120780 (גליקסברג)
רמות פולין
*ביהכנ"ס אוהל יוסף
053-3180324 (דורוני)
רמת אשכול
ביהכנ"ס חניכי הישיבות

*לדרמן
*נאות יוסף
*משכנות יעקב
*דברי שיר
*שם אבותי
*אוהל משה ורחל-רח' פרל
*היכל משה
בכוללים:
*בית הלל
*נחלת משה
*חזון איש
פרדס כץ
בבתי הכנסת:
*חניכי הישיבות (ברוט 20)
*מנין אברכים (אבוחצירא 9)
קרית הרצוג
03-5708404 (שטרן)
052-7640848 (פרידמן)
זכרון יעקב
04-6392214 (קניגסבוך)
טלז סטון
02-5335545 (חנות כל בו אלן)
ירושלים
גאולה
053-3172626 (אלה)
*חנות גל פז (מלכי ישראל)
בית וגן
02-6449498 (שעיר)
הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה)
בר אילן/נוה צבי
054-8474651
הר נוף
בבתי הכנסת:
*אמרי שפר
*קהילת בני תורה
*חניכי הישיבות-רח' ברנד

אופקים
052-7635246 (סמיד)
בבתי הכנסת:
*קיוית
אלעד
054-8415551 (הופנר)
050-4122115 (רח' ר' מאיר)
אשדוד
רובע ג' - קרית חרדים
058-3231891 (שוורץ)
רובע ז'
052-7668323 (מונק)
אשקלון
050-4181543 (לוי)
באר שבע
052-7628911 (היקלי)
בית שמש
קריה
02-9910398 (פינקלשטיין)
רמה א'
ביהכנ"ס לב אליהו
רמה ג'
*ביהכנ"ס אהבת תורה
02-9920797
בני ברק
*שכון ג'/יהודה הנשיא
053-3145900 (גולדשטוף)
מרכז
חנות גל פז-ר' עקיבא 88
ויזניץ
050-4192923 (טסלר)
בבתי הכנסת:
*ביהכנ"ס הגדול החדש
(בכניסה לכולל גרטלר)
*הליכות חיים
*המרכזי - רמת אלחנן
*הליגמן (ע"י בית ההוראה)

שם הפרשה	יצא קובץ	מחיר	מוקד הפצה
מצורע-שבת הגדול	כן	2 ש	מיוחד לבין הזמנים
שבת יו"ט ראשון של פסח (קובץ מוגדל)	כן	2 ש	מיוחד לבין הזמנים
שביעי של פסח	לא	-	-
אחרי	לא	-	-
קדושים	כן	2 ש	מיוחד לבין הזמנים
אמור	כן	2 ש	במוקדים הרגילים

בכל מקרה של בעיה בהפצה ניתן לפנות ל: 053-3145900

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גליון זה י"ל לזכות ולהצלחת
ידידינו החשוב שליט"א
שנדב את הוצאות הגליון לשבוע זה
שיראה ברכה והצלחה
בכל עניניו ברוחניות ובגשמיות

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשט על הפרשה

טומאת נגעים בזמן הזה

האחרונים ז"ל דנו מדוע אין טומאת נגעים בזה"ז (עי' "תפארת ישראל" בהקדמתו לנגעים שכתב ששאל את הגרע"א בזה), ואמר לי רבינו שליט"א כי יש במדרש לקח טוב (פ' תזריע) שמשחרב ביהמ"ק אין טומאת נגעים.

שאלה: יתכן גם שאין היום בקי, כי יש כל כך הרבה פלוגתות בדיני נגעים, אך יתכן שאינו בקי פירושו שאינו יודע, אבל אם יודע הכל ורק שיש מחלוקת זה לא נחשב אינו בקי, כי הגברא בקי, ועוד דע"פ במה שיודע ושם אין מחלוקת אפשר שנחשב לבקי.

תשובה: העיקר במראות נגעים שצריך לידע אותם, בתוספתא (נגעים פ"א ה"א) איתא: "עד שיהא בקי בהן ובשמותיהן", במראות צריך שיהיה בקי גמור, אבל בדברים אחרים כשיש לו ספק בדין - כגון אם מצורע מותר באשתו, שזה ספק בהלכה, זה לא נחשב שאינו בקי, אבל במראות צריך בקי גמור.

וסיפר רבינו שליט"א: בישיבת לומז'א בפתח תקוה היה מגיע יהודי ישיש, שהכיר עוד מוילנא את ר' שאול קצנלבויגן זצ"ל, סבו של החזו"א. פ"א שאל אותי על מה שאמרו במסכת עבודה זרה (דף ל"ט ע"א): אתאי לקמיה דרב מתנא לא הוה בידיה, אתאי לקמיה דרב יהודה מהגרוניא אמר לי וכו'. ולכאורה, לשם מה מספרת הגמרא שרב מתנא לא ידע, וכי לשוה"ר באים לומר כאן, ח"ו? והשבתי לו במשל, יש לי שאלה בדיני יעלה ויבוא ושאלתי מהחזו"א וענה לי שאינו יודע, לכאורה לא נוסף לי בזה כלום כי גם קודם לא ידעתי, אבל האמת היא שכן נוסף לי, מקודם לא ידעתי כלל, ואילו עתה יודע אני שזה ספק וכי יש בזה שני צדדים!

(דרך שיחה)

עלי שי"ח

ברכת האילנות

בתחילת השבוע, יום ראשון ב' ניסן יצא רבינו מיד אחרי שחרית כותיקין, לקיים מצות ברכת האילנות בחצר הסמוכה לביתו. רבינו הביט באילנות ואחרי שראה את הלב"ב הנאה בדרך את הברכה, והקלה הרב שהיו עמו, בירכו גם את הברכה 'ברוב עם הדרת מלך'.

אחרי שעלה לביתו, סיפר רבינו כי למעשה רבו המובהק מרן החזון איש זצ"ל לא היה מברך על האילנות, 'יש מהתלמידים שסבורים בדעתו שאין לברך' אמר רבינו בצחות. והוסיף: אבל האמת היא שהוא פשט היה קצר רואי והיה קשה לו להבחין בפריחה, לכן הוא נמנע מלגשת לאילן וזה היה הטעם שלא בירך... גם אבא זצ"ל היה מברך כל שנה בתחילת חודש ניסן עכ"ד רבינו.

ולפני שנים רבות כתב אחד התלמידי חכמים בבני ברק ספר נפלא בשם 'מעשה חמד' על ברכת האילנות, ולרבינו היה מכך הנראה מרובה, מה גם שהכיר היטיב את המחבר שהוא ת"ח גדול, הגר"א כהן (כיום מתגורר במושב תפרח) ורבינו עבר כל ספרו והאיר שם עשרות רבות של הערות בכתב יד.

שכר פסיעות בעליה לרגל

בימים האחרונים נכנס לרבינו אברך תושב ירושלים ושאל שאלה פרטית. בתוך הדברים הבחין בו רבינו שהוא גר בירושלים עיר הקודש, ואמר לו דרך צחות: הלא אתה מפסיד מצות עליה לרגל... כי אתה מתגורר בקרבת מקום לבית המקדש... ומיד הוסיף: אמנם, מעלה היא לגור בירושלים, אבל גם הפסד יש בה...

אפית מצות

גם השנה, כמידי שנה התאמין רבינו וטרח בעצמו ללכת לשאיבת מים שלנו יום קודם האפיה, וב"ה זכינו שלמחרת בא רבינו במאמין גדול להשתתף בעצמו זמן ניכר במאפיית המצות, וכל הנהגותיו הבאנו בשבועות קודמים מתוך כתבי תלמידים מהספר 'אל"א'.

דבר העורך

בעומדינו בימים אלו של ערב חג הפסח, סיפר לנו נכדו של רבינו שליט"א הר"ר אריה שליט"א: מיום עמדי על דעתי זוכרני את אלו הימים של ערב פסח כימים של טרדה גדולה אצל סבי שליט"א. החשש מפני איסור "בל יראה ובל ימצא" הינו מוחשי וממשי אצל סבי שליט"א. "בדיקת חמץ" נערכת אצלו משך שעות ארוכות ומיגעות, במהלכם מחפש בדקדוק רב בכל הבית, ולא מותר אפילו פריט אחד שלא נבדק. עד לפני שנים לא רבות היה משתטח בעצמו תחת מיטות ושלחנות בכדי שלא להיכשל, ולו בחשש רחוק וסרך כלשהו של בדל חמץ, ואף היום מפקח אישית לאורך כל השעות על גודוד הנכדים המסייעים ועוזרים בעדו בעבודת הקודש, לראות שלא ידלגו ולא יעלימו עין משום פירור. לאחמ"כ לא נחה דעתו ואת כל ארונות הספרים הרבים סוגר הוא בוילונות מיוחדים שהתקינו להם ומוכרם לגוי מחשש רחוק שמא נפלו בתוכם פירורים, וכפי שפסק דודו הגדול מרן החזו"א זצ"ל. אף את הספרים שאותם בודק בכדי לעיין וללמוד בהם בחג הפסח, מהבודדים אשר אין לו סט מיוחד לפסח, דוגמת הירושלמי וכדו', מבקש הוא מנכדיו לעבור דף דף ולנער שמא חלילה דבק פירור חמץ בדפים. אשרי עין ראתה זאת...

בברכת שבת שלום
יצחק שילבס (ב"ב)

הנהגות בביעור חמץ, והנהגות לליל הסדר

הנהגות בביעור חמץ, וערב פסח

- א. אחרי בדיקת חמץ אומר בעמידה כל חמירא [ואומר לאשתו ובניו כשהיו קטנים שיאמרו] ואח"כ אומר היה רצון, המודפס בסידור היעב"ץ.
- ב. בנוסח כל חמירא אומר ולהוי הפקר כעפרא דארעא.
- ג. בסוף זמן אכילת חמץ לא נזהר לשטוף הפה מחשש שנשאר פירורי חמץ בשיניים, ואמר לי שכשחל ע"פ בשבת יש לשטוף הפה כי אז יש לחוש יותר לחמץ בין השיניים שהרי אכלו קודם סעודה.
- ד. מבער החמץ רק כשהגיע זמן הביעור ולא קודם.
וא"ל שאל"כ הוי בל תשחית, ועי' שו"ה תמ"ה ה'.
- ה. יחד עם החמץ שורף הלולבים וההושענות שהשתמשו בסוכות.
- ו. אחר שמתחיל להשרף באש אומר כל חמירא, והי' אומר לאשתו וילדיו לומר גם.
- ז. מחצות היום ואילך לא גוזז שערות לילדים [בני ג'].
- ח. ער"פ אחרי מנחה אומר סדר הקרבן פסח [ואומר סדר ק"פ הקצר כפי שהעתיק בספר סדר היום] ואח"כ אומר אגרת להר"ש מאוסטרופלי ז"ל.
ונדפס בהגדות.

הנהגות ליל הסדר

- א. בליל הסדר לובש קיטל, וחוגר גרטעל וחובש שטריימל לראשו.
- ב. כוס הקידוש מעטר בשש כוסות כדרכו, ומשתדל לעטר ג"כ בשאר הכוסות.
- ג. היין מוזגים לכוס זכוכית כדי שיראה, והכוס זכוכית מונח בתוך גביע כסף.
וכן נוהג בכל הארבע כוסות, ועי' שו"ה קפ"ג דין י"א.
- ד. בכל הד' כוסות שותה יין. ולא מיץ ענבים.
עי' שו"ה תע"ב י"ט, ואמנם מוזג היין במים בכל הכוסות מלבד כוס ראשון.
- ה. נותן בקערה לפניו ג' מצות מקצירת יד שקצרו וטחנו החיטים לשמה.
- ו. ומניח מפה בין מצה לחברתה [ואם המצות מונחים בתוך מדפים המיוחדים, א"צ].
- ז. לא מקפיד על סדר הסימנים בקערה אלא כפי שמזדמן.
- ח. צורת ההסיבה, יושב על המיטה ובצד שמאל מניח כמה כרים ועל זה מיסב.
- ט. בתחילת הסעודה פותח את קופסת המרור, כדי שיפוג מעט החריפות.
- י. לכרפס לוקח תפוחי אדמה, ומטבל במי מלח קודם הברכה.
עי' שו"ה תע"ג דין ע"ד, ומה שמטבל קודם הברכה זהו משום הפסק עי' שו"ה שם דין ל"ב.
- יא. נוטל כזית לכרפס.
- יב. נוהג לומר כל הלשם יחוד שבהגדה, ואומרו בלחש.
- יג. לא אומר מה נשתנה [אלא אחרים שואלים] רק מתחיל מעבדים היינו.
- יד. כשאומר דם ואש ותמרות עשן ובאמירת עשר המכות ובאמירת דצ"ך עד"ש באח"ב מטיף באצבע [ולא בזרת] מן היין שבכוס לכלי שתחתיו.
- טו. ואח"כ מוזג שוב מה שנחסר מחמת השפיכות ואת השפיכות זורקין לכיור.
מן הוסיף לי שבח"ל היו נוהגים ליתן למשרת הגוי שישתה הטיפות האלו.

- טז. קודם נט"י לסעודה מדקדק להביא עצמו לחיוב נט"י, שהרי ידיו טהורות כי נטל קודם לכרפס.
- יז. למרור לוקח חריין טחון. וגם לבני ביתו נותן רק חריין [תמרא] ולא [סלט] חסה.
- יח. עי' שו"ה תע"ג דין י"ד י"ז. ואע"פ שבני ביתו יוכלו לאכול רק פחות מכזית חריין מגודל חריפותו, וחסה אפשר בכזית מ"מ נותן רק חריין כד' החז"א.
- יח. "זכר למקדש כהלל" אומר אחר האכילה משום הפסק.
- יט. את הזרוע נוהגת הרבנית תחי' [ע"ה] לבשל ואח"כ לשים על האש מעט שיהי' נראה כצלי.
ואמר לי שהרבנית תחי' [ע"ה] נוהגת כן מבית אביה אבל אצלם בבית היה המנהג רק לבשל ושמה מפני שלא הי' אפשר לצלות ועי' שו"ה תע"ג כ"ז.
- כ. הזרוע אוכל למחרת בסעודה ג', ומזרז שיגמרו שלא ישאר כלום.
- כא. לא מקפיד להכניס לפה ב' כזיתים ביחד אלא אוכל קצת קצת.
- כב. קודם אכילת מרור אומר הלשם יחוד בהרהור ולא בפה, משום הפסק בין ברכת המצה לכורך.
- כג. במרור וכורך נטל לעצמו שיעור כפול והוא כשני שלישי ביצה.
- כד. לא נוהג להסב בסעודה כלל.
- כה. בתחילת הסעודה אוכל הביצה מהקערה ומטבילה במי מלח.
- כו. לא מקפיד לשותות בסעודה כוס יין, אבל שותה מעט כמו בכל סעודה.
- כז. ואף שאביו מרן הקה"י ז"ל הי' נוהג כן להחמיר כדעת הרי"ף שצריך כוס חמישי, ועי' עוד סי' ל"ד ד'.
- כז. מזדזז להספיק לגמור כוס רביעי קודם חצות.
- כח. בשפוף חמתך פותחת הרבנית תחי' [ע"ה] את הדלת של הבית ואין נוהגים שכולם עומדים.
- כט. אומר כל הפיוטים והפזמונים שבסוף ההגדה, וכן שיר השירים, ולא נוהג לעסוק כל הלילה ביצא"מ ואומר שבעיפות כבר יוצאין השיעור של תחטפנו שינה.
בליל הסדר נוהג לנעול הבית במנעול אחד פחות שהרי ליל שימורים הוא.

(מתוך הספר הנודע "אלא" ובו הנהגות מרבינו שליט"א)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 145
שנה ג'
פרשת מצורע
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והצעות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il או ל: 0527680034 בין הסדרים, או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

ומדי דברי בזה עם הגראי"ל שטיינמן שליט"א נו"נ בסברת האחרונים (עי' רמ"א או"ח סי' קס"א סעי' ג' וש"פ שם) דס"ל דגם מקפיד על שעת טבילה לחוד חשיב מקפיד, ואמר דהסברא נותנת דמקפיד תלוי אם כל הזמן הוא מקפיד, ולא אזלינן בתר שעת טבילה למקפיד הוא משום הדין דרבנן להצריכוהו לטבול כלי חציצה. ועוד תמה דהסברא דרובו מקפיד, נראה דתלוי בכל מה שמקפיד להסיר את החציצה, ולא שייך לומר הסברא דמקפיד הוא רק להסיר דבר החוצץ מרוב לפחות מחציה, ואדרבה על כל חלק מהחציצה יש לדון ולומר ששעל כל חלק וחלק אינו מקפיד, אלא דבצירוף כל החלקים הוא מקפיד, וא"כ גם כן בטבילה מקפיד הוא על כל החציצה, ויש ליישב (נאות אפרים ח"ב סמ"ב).

על המצורע ללמוד מהציפורים פטפוטי דברים נעימים

מצורע יד, ד שתי צפרים חיות. פרש"י שבאים על מעשה פטפוטי דברים. וכתב הרמב"ן, מסתמא זה רק לכתחילה. עכ"פ, איך מביא קטיגור להיעשות לו לסניגור? וכן להלן, מביא עץ ארז, לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. ואיך מביא את הקטיגור שלו? פטפוטי הצפרים, זה רק רמז ללשון הרע בדיבור. והחפץ חיים כתב, שהאיסור גם בכתיבה וברמז. גם הציפורים אינם מדברות רע בפטפוטם. ולכל היותר יש מהם רמז לדברים בטלים, ולא ללשון הרע? עוד צ"ב, מה שייכות בין פטפוטי צפורים לפטפוט האדם? וכתב הרמב"ן, שם "ציפור" כלל אלו הקטנים המשכימים בבקר לצפצף ולשורר. משמע שצריך האדם "ללמוד" מהם. בבקר לא שמים לב מיוחד אליהם, והם אומרות שירה. צריך "ללמוד" מכל בעל חי. מבעלי חיים אחרים יש תועלת באכילה, בעבודה. מצפורים לא כל כך ניזונים. אבל יש "ללמוד" שבעל חי נברא לשורר ולעשות נחת רוח. את זה תובעים מהמצורע, נכון, יש פטפוטם, אבל לעשות בהם נחת-רוח ולא דיבורים אסורים.

לא יביא לטהרתו עוף טמא כגון ינשוף שמשמיע קול לא נעים, כי בא "ללמד" האדם לנצל לדבר דברים מועילים שיש בהם נחת רוח לאדם.

אדם צריך "ללמוד" ממה שקורה סביביותו

מצורע יד, ד וצוה הכהן ולקח למטה. פרש"י, עץ ארז - לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. ושני תולעת ואזוב - מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאוותו כתולעת ואזוב.

לכאורה, מעצם זה שנרפא מהצרעת, כנראה כבר עשה תשובה והשפיל עצמו. מי שלמד פירושי חז"ל, יתכן וישם לבו למה צריך להביא מינין אלו. אבל מי שלא למד, מה ילמוד מהבאת מינין אלו? אדם צריך לשים לב וללמוד ממה שקורה, שום דבר לא נעשה סתם. אם מצווים להביא מינין אלו, עליו "ללמוד" שחטא בגסות הרוח, ושצריך להשפיל עצמו.

אדם שלא לומד מהקורה סביביותו, גם אם קיים הדין, חסר התועלת.

אולי נבראו "תולעים" שהם ילמדו את "האדם"...

כשנצטוו להביא שני תולעת, בכדי ללמוד להשפיל עצמו. אף ש"שני תולעת" זהו צבע זהורית ולא תולעת. אבל זה נקרא כך, בכדי ללמוד להשפיל עצמו כתולעת. מי שם לב לכך כשרואה תולעים... מי יודע אם לא לשם כך נבראו תולעים ללמד האדם שלא יתגאה...

בהן ידו של איטר

ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך אذن המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית (ויקרא י"ד י"ד) כתב הרשב"א (בתשובה אלף ק"כ) דפשיטא דאין חילוק בזה בין איטר לאחר, ונותן לכולם על בהן היד הימנית. והעירו דלגבי חליצה נחלקו הראשונים, כמובא בבית יוסף (אבן העזר סימן קס"ט) אם איטר חולץ בשמאל. וחליצה הרי ילפינן ממצורע, כמבואר ביבמות דף ק"ד ע"א, ולהנך ראשונים שסוברים דבחליצה יש חילוק לגבי איטר, משמע דסבירא להו, דבמצורע עצמו יש חילוק בין איטר לאחר, ודלא כהרשב"א. (אילת השחר יבמות דף ז' ע"א ד"ה לידון בדבר החדש).

בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות

כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם (ויקרא י"ד ל"ג) כמאן אזלא הא דתניא, בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב דרוש וקבל שכר, כמאן כר' אלעזר בר' שמעון, דתנן ר' אלעזר בר' שמעון אומר, לעולם אין הבית טמא, עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים, בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס. (סנהדרין דף ע"א ע"א).

והיינו שלא יתכן שיארע שיהיה נגע בצורה כזאת בדיוק, ועל כרחק דלא נאמר אלא לדרוש ולקבל שכר.

ולכאורה צריך עיון, דהנה ברמב"ם [בסוף] פרק ט"ז מהלכות טומאת צרעת כתב, וזה לשונו: וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשותפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי להזהירן מלשון הרע, דהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן, אם חזר בו יטהר, ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנים הבגדים שעליו וכו' [עד כאן לשון הרמב"ם] ומבואר דאין זה דבר שבטבע כלל.

ואם כן, בשלמא אם לפי הטבע איירינן, אינו מצוי בשתי כתלים מדובקין הנגע כשתי גריסין, אבל אם בשביל החטא נגזר עליו שיהא נגע, אף על פי שזה נוגד לחוקי הטבע, מה נפקא מינה להקב"ה לעשות האות והמופת, דודאי יסודר מהשם יתברך, שיהיה בדיוק בצורה שתטמא הבית, ולמה זה דבר שלא יתכן שיהיה בצורה כזאת.

(חסד ומשפט סנהדרין דף ע"א ע"א ד"ה כמאן אזלא הא דתניא).

ועיין איה"ש נדה ב' ב' (סוף אות מג') שהקשה בהא דילפי חזקה מנגעי בתים כמבואר בחולין ט' ב', והא מבואר ברמב"ם דנגעי בתים ובגדים רק תלוי בחטא ואין בזה ענין של טבע כלל, א"כ זה רק ענין התלוי בחטא ממש, ואיך יש ללמוד מזה חזקת שינוי בגוף. עיי"ש עוד).

חציצה בטבילה

בחזון יחזקאל (ליקוטם לש"ס למס' יבמות דף ע"ח) הקשה דנימא דרובו ככולו וגם רובו יחצוץ ככולו [עי' קובץ הערות בסופו ועוד] ותיירץ דבחציצה אינו דין בחציצה עצמה שנאמר בה רובה ככולה, אלא דין הוא שלא יהיה על האדם בטבילתו דבר החוצץ, והיינו דוקא שלא יהיה מכוסה כולו, אבל רובו ואינו מקפיד אינו חוצץ, ולא שייך לאמר רובו של אדם כשהוא מכוסה הר"ז ככולו, שחציצה החוצצת בטבילה אינה דין באדם, ושאיני שיעורין שהם הלממ"ס ולא ניתן להיאמר כהם רובו ככולו.

ענין בפרשה – לשון הרע

הדרך לשמירת הלשון, המציאות מוכיחה שגם מי שלומד את ההלכות עדיין לא יודע לפסוק בעצמו היכן מותר והיכן אסור, כי על מנת לפסוק צריך להיות מאוד בקי בהלכות.

וסיפר הרב ל. מידי פעם העברתי לרבנו שליט"א שאלות מעשיות בנושא, וכמה פעמים אמר לי שעל שאלה זו מאוד קשה לענות.

בר"ח אלול תש"ע התקיים כנס גדול בביהכ"נ המרכזי בקרית ספר, ובו דיבר מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א על גודל חומרת עניני בין אדם לחבירו, ועל פי הדרכתו עוררו את הציבור באותו מעמד להתאגד ככנישתא חדא לחיזוק השלום, עפ"י מש"כ הח"ח שמרה"ל ח"ב פ"ז בשם הזוה"ק (זוה"ח פר' נח) דבי כנישתא חדא אם היו שומרים מדת השלום כדבעי יכולים לזכות לביאת המשיח.

והציע מרן רה"י שליט"א שכל הרוצה להכליל בכנישתא חדא זו יחתום בכת"י על שתי קבלות לחיזוק השלום ולהנצל מלה"ר. א' כשאבוא לידי שאלה של איסור לה"ר אשתדל שלא להכריע להקל עד שאברר.

ב' לחיזוק השלום אשתדל לנהוג מתוך ויתור והעברה על המידות. ואכן מאות אברכים חתמו על כך באותו מעמד למשך תקופת הימים הנוראים, ולאחר מכן ביקש מרן שליט"א להמשיך ולחזק ענין זה ולהפיצו בעוד מקומות, ועפ"י בקשתו נטלו על עצמם משמרת השלום ענין זה, ואכן בכנס ענק בכ"ז ניסן תשע"א נעשה יסוד כנישתא חדא בראשות מרן ורבנן שליט"א ובהשתתפות אלפים, וקרוב לאלף איש חתמו על קבלות אלו, ומרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א ביקש להמשיך גם ולעשות עסק מחידושים בהלכות לשון הרע, ואמר לעורר על כך במיוחד בכוללים לאברכים ות"ת שיעסקו בהלכות אלו לא פחות ממה שעוסקים בענין בשאר ההלכות.

פה קדוש

בענין זה אמר פעם מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א כתוב בגמרא בסנהדרין דף כד ע"א: גופא אמר ריש לקיש פה קדוש איך יאמר דבר זה. ריש לקיש תמה על רבי מאיר איך אמר דבר זה שואל מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א מדוע ריש לקיש תמה בלשון של פה קדוש? יאמר דבר זה, הרי היה צריך לומר גאון הגאונים איך יאמר דבר זה או עוקר הרי הרים איך יאמר דבר זה?

אלא אומר מרן שליט"א שגאון הגאונים יטעה זה לא פלא כי כל אחד יכול לטעות, אבל מי שהפה שלו קדוש הקב"ה שומר את פיו שלא יצא לו שום טעות מפיו, וזה מה שהתפלל ריש לקיש איך יתכן שרבי מאיר ששומר את הפה שלו בכל כוחו שתהיה לו כזו טעות, ממילא אין ספק שבחור שנזהר בדבריו שלא לפגוע באחרים ושומר על קדושת פיו, וודאי שלא יבוא לידי טעות וכישלון יישר חיילכם בריבוי תורה בישראל.

אשרי מי שמתבייש מחטאיו בעולם הזה

בהעלתך יב, יד ואביה ירק ירק בפניה. צ"ב למה נזיפה מתבטא בלשון יריקה? ועוד, דלא מצינו בשאר עונשין שאדם נענש להיות נזוף משמים. ספורנו, ראיה היא לאותה בוש.

מרים נענשה שכל ישראל יודעים שנענשה, ואשרי מי שמתבייש בעוה"ז ולא בעוה"ב ששם יותר גרוע. דרך בני אדם שאינם רוצים להתבייש בעוה"ז ועל עוה"ב לא חושבים. ולא יודעים ששם הבושה היא נצחית. התורה כתבה על צדקת זו שנכשלה, שזה כלשון הרע לתועלת. וכן המעשים המובאים בגמ' על אלו שנכשלו, הוא לתועלת.

לשון הרע על מן

חקת כא, וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים. פרש"י, ששורפים את האדם בארס שיניהם. וינשכו את העם, פרש"י, יבא נחש שלקה על הוצאת דיבה, ויפרע ממוציא דיבה. מש"כ רש"י, שיפרע ממוציא דיבה, כתב בעל-הטורים, לפי שעשו מעשה-נחש שהוציאו לשון הרע על המן. וצ"ב, וכי יש איסור לומר לשון הרע על המן? עיין מש"כ פר' שלח יג, ב בענין לשון הרע של המרגלים על אר"י.

על חטא ניתן להזהיר. אבל על תוכחה מה שייך להוכיח?

דברים א, א וחצרת. פרש"י ד"א אמר להם: היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרת בשביל לשון הרע. והנה על חטא לשון הרע ניתן להוכיח שנכשלו בעבר, כדי שלא יכשלו בהווה. אבל תוכחה על שהיה להם ללמוד ממעשה-מרים ולא למדו, מה שייך להוכיחם עתה?

ליזהר בדיבור

אמר רבינו שליט"א: הנה אומרים בתפילה אלוקי נצור לשוני מרע, ולכאור מה מבקש מה', הרי זה מוטל עליו שהוא עצמו יראה לשמור על פיו, ומזה מוכח כמה שדבר קשה הוא, שצריך ע"ז להתפלל מה' "נצור לשוני מרע".

והוסיף רבינו: דהנה חסד עשה ה' עמנו ש"הלשון" האבר הכי קל לתפקד איתו, והטעם שיוכלו בקלות ללמוד עמו התורה הקדושה, אלא דהאדם צריך להזהר מאד שלא להשתמש בו חלילה להיפך לדברים לא טובים.

ועיקר הזהירות צריכה להיות מענין הדיבור, כגון לשה"ר וליצנות שעושים מאחרים, או שעושים תלמידים מר"מ וממשיגים וכדו', וחנופה. **ומי שנזהר בדיבורו יכול להגיע למדריגות גבוהות מאד.** (צדיק כתמר יפרח)

חוטא ולא לו

סיפרו בפני רבינו על אגודה של צדקה פלונית שמספרת לשה"ר על אגודה אחרת, אמר רבינו דאין אדם חוטא ולא לו, בהכרח שזה הכל "לו". (צדיק כתמר יפרח)

להתחזק בשמירת הלשון

אחד שאל מה להתחזק להתגבר על המחלה ל"ע?

השיב רבנו שליט"א: שמירת הדיבור. וציטט מהגמ' סוטה דף מ"ב א': א"ר ירמיה בר אבא ארבע כיתות אין מקבלות פני שכניה כת ליצים, וכת חניפים, וכת שקרים, וכת מספרי לשון הרע וצריך שיתחזק בכל. שאלו לרבינו קבלה לזכות להתרפאות מהמחלה, ואמר: באם ציבור כגון מאה איש יקבלו על עצמם לא לדבר לשה"ר זה דבר גדול מאד. אשה שנפלה כמה פעמים. שאלה במה להתחזק? שמירת הלשון. (צדיק כתמר יפרח)

ובאשר לאחרונה היו הרבה מקרים קשים רח"ל במקומות שונים, ובאו לרבנו שליט"א להיוועץ במה להינצל ממלאך המשחת שיאמר לו הבורא ית' די אמר להם: "בעיקר להתחזק בשמירת הלשון".

יותר חמור מטריפה

באחת הפעמים אמר מרן שליט"א שפעם התבטא החזון איש שמתפלל על כך שישנם אנשים שבפסח מדקדקים מאד בזהירות נורא, נזהרים מכל חשש חמץ ואם נופל משהו על הרצפה זורקים אותו מיד, אבל במשך השנה מה שנוגע לאיסורי טריפה החמורים אינם מקפידים כ"כ, אפי' שבפסח בודאי אין חשש שיעברו על איסורי דאורייתא, וטריפה הרבה החששות זה דאורייתא.

והוסיף רבנו שליט"א שליט"א שיש דבר חמור יותר מטריפה, וזה לא רק חשש זה כמעט תמיד דאורייתא, והוא עוון הרבה יותר חמור והוא איסור לשון הרע ובכל זאת אנשים אינם נזהרים בזה.

הכל פרוץ

אמר רבינו ענין לשון הרע כ"כ פרוץ, והטעם כי בלשון מאד קל להשתמש, דבר ראשון בן אדם מדבר, נתאר לעצמנו אדם גדול כמו ר' חיים מוולאזין דיבר בשבת רק לשון הקודש שע"ז הרגיש שצריך להיזהר מדיבור בשבת, גדול כמו ר' חיים מוולאזין היה צריך לחדש עצות ולדבר בלשון הקודש.

לעמוד בדיני לשה"ר

רבנו שליט"א הביא את לשונו של החפץ חיים זי"ע בספר שמירת הלשון" (ב פ ז) שם הוא מגדיר שהגאולה תלויה בתיקון הלשון, אך שואל מי יוכל לתקן החטא, האיש הפשוט בודאי לא יוכל לשמור הענין הזה כהלכה, אחרי שאינו יודע מה הוא לשון הרע ומה הוא רכילות, ואיזה דבר נכנס בכללם ועיקר התיקון תלוי במי שהוא בן תורה, הוא יוכל להתבונן בהלכותיה וליזהר ולקיימם.

מוסיף וכותב מרן החפץ חיים שמובא בספרים בשם הזוהר הקדוש דבי כנישתא חדא אם היו שומרים מידת השלום כדבעי, יכולים לזכות לביאת המשיח אם כך ביאת המשיח תלוי בדינו, וידוע דמידת השלום אין אנו יכולים לזכות בו רק אם נהי' זהירים מתחילה מעוון שנאת חנם ולשון הרע, וכל אחד שיתחזק לתקן החטא הזה יהי' לו חלק בהבית הבנוי לעתיד.

וחידד רבנו שליט"א את הדברים ואמר: האפשרות היחידה לזכות בגאולה היא ע"י השלום, אך הדרך לשלום עוברת בשמירת הלשון, ומה

לקט ציוני דברים מתוך ספרי מרן רשכבה"ג שליט"א אילת השחר על התורה

מאת א' התלמידים: הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד שליט"א

מה נלמד מעבירת לשון הרע על עצים ואבנים

בערכין טו. אמר רבי אלעזר בן פרטא, בא וראה כמה גדול כח של לשון הרע, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא שם רע על חברו על אחת כמה וכמה.

וכתב היראים (סימן קצא): אפילו על עסקי חברו וממונו, אסור להוציא דיבה. כגון שרוצה לתת מתנה לחברו, ובא אחר וגינה אותו על שקר ... כדאמרין בערכין.

הרי שנתבעו על שדיברו על עצים ואבנים.

ויל"ע למ"ד מכות טז. שלוקין בלאו שאין בו מעשה, האם המדבר על עצים ואבנים ילקה?

גנאי לעומת נכבדות

אמנם הלימוד ממרים הוא שמירת-הדיבור.

זה מידה-מגונה מחפשים חסרונות ומדברים רע.

דרך-הצדיקים לחפש צד טוב. כמש"כ בחובות-הלבבות (כניעה ו) ... ונאמר על אחד מן החסידים, שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד, ואמרו לו תלמידיו: כמה מסרחת נבלה זאת. אמר להם: כמה לבנים שיניה. ונתחרטו על מה שספרו בגנותה. וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כל שכן באדם חי.

רבנו יונה (שערי-תשובה א, יח) ... הצדיקים מפארים ומכבדים בני-אדם על כל מעלה טובה הנמצאת בהם, ורשעים מחפשים מומי בני-אדם ושגיאותם להשפילם ...

עבירה גוררת עבירה, גם באופן לא טבעי

ומה שכתב רש"י שיש בזה היגררות, לכאורה זה דבר טבעי, ולא מצד ההיגררות?

למדנו מכאן, שעבירה גוררת עבירה, גם בלא מהלך טבעי לעבירה הראשונה.

מחילול שבת, מגיעים לידי לשון-הרע, אף שאין שייכות בהמעשים שעשה, אבל רוח-הטומאה מושכתו לזה. ועיין מש"כ באילה"ש בשופטים יט, יא שנאה יש בה גורם טבעי שיכול להביא לידי רציחה. ועיין בפר' כי תצא כב, יד.

ולהלן (כב, יד) כותב מרן שליט"א, שרוח-הטומאה מביא לידי זה. ואף חילול שבת, מביא לידי לשון הרע.

הכל סובלים לתועלת האדם-השלם

לך לך יב, יז וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים. (משמע שיש נגעים קטנים. עיין מהרש"א כתובות עז; וספורנו, את אנשי ביתו הכה פחות). ואת ביתו. פרש"י, כתרגומו, ועל אנשי ביתה. והנה גם בני ביתו שלא חטאו סבלו. וגם אשת פרעה מסתמא לא מחתה בלקיחת שרה, נענשה. ומפרש הספורנו, זה היה כדי שיכירו כולם, כי רק היא נמלטת. גם כאן י"ל כדפירשנו (פר' לך לך יב, יז) כולם צריכים לסבול לתועלת האדם השלם.

צרעת, אות ופלא לכבוד שרה

ועוד פרש"י, ומדרשו, לרבות כתליו ועמודיו. והנה כתב הרמב"ם טומאת צרעת טז, י, צרעת בתים ובגדים, זהו אות ופלא בישראל כדי להזהירן מלשון הרע ... וגם כאן י"ל, מה שנעשה לכבוד שרה, זהו אות ופלא לכבודה.

על פרעה היה להבין, שמראים לו משמים לעזוב את שרה.

רבים מתייסרים רח"ל, ויש מה לתקן ...

וישלח לה, א ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל. פרש"י, ולפי שאחרת בדרך נענשת וכו'. ועיין תנחומא ... לא הרגיש ... וזה חידוש שיעקב אבינו לא ידע סיבת צרותיו. ומה נאמר בדורותינו שאין לנו נביאים, ורבים מתייסרים רח"ל, ושואלים, מה הם צריכים לתקן? ובודאי יש מה לתקן בכל הענינים, בביטול תורה ובעניני לשון הרע רכילות תאוה וגאווה. והגר"א באיוב ד, ג כתב, שאדם יכול לדעת מה שקלקל בגלגול הקודם. א' במה שנכשל בגלגול זה הרבה פעמים. ב' באיזה עבירה נפשו חשקה לו מאד וכו'. ועיין נפש החיים ד, כט בדברי הגמ' ברכות ה. אם רואה אדם שיסורין באין עליו.

עד כמה יש לפני-עור, בהכשלת השומע את המספר, והמספר את השומע

משפטים כג, א לא תשא שמע שוא. פרש"י כתרגומו, לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע. החפץ חיים (לאוין ב, באר מים חיים) אומר, שיש איסור לשוה"ר גם על אמת. וכתב היד-הקטנה (דעות ט), שכל דיבור הנמאס והנתעב אע"פ שהוא אמת נקרא 'שוא' ו'שקר'.

ועוד כתב החפץ חיים (פתיחה לאוין ד) המספר והמקבל עוברים על לפני עור, כי כל אחד נותן מכשול לחברו שיעבור על לאוין מפורשים אלו. אלא שהמספר עובר, בין השומעים רבים או מועטים, וככל שיתרבו השומעים יתרבה עליו הלאו. והמקבל עובר, רק אם הוא לבדו שומע ומקבל. אבל אם יש עמו נוספים, אפשר שאינו עובר בלאו זה.

ומבאר באר מים חיים, שאולי גם לגבי המקבל תלוי בריבוי השומעים להרבות הלאו, כי הקפידה התורה על המספר שהוא משיא שמע שוא (פסחים קיח), אז קרי ביה נמי לא תשיא, ואפשר שעובר על כל אחד מהשומעים, דומיא דמאכיל איסור לכמה אנשים, וכך המקבל, מכשיל את המספר גם כלפי האנשים ששומעים עמו.

וצ"ב, למה לא אמר שהמספר מכשיל [א.ה. "ישירות"] את השומע השני, וכך מכשיל הוא [השני] את המספר בלפני עור כלפיו?

במשנה ב"מ עה: כתוב, הערב והעדים אין עוברים אלא משום בל תשימו. וכתבו התוס' דלפעמים הם עוברים בלפני עור, כגון שלא היה מלוה לו בלא ערב ועדים. אבל לא תשימו לא פסיקא ליה. אבל לפני עור, זמנין לא עובר באם היה מלוה לו בלאו הכי.

הרי לנו, דאף שמכשילים המלוה-והללו את הערב-והעדים, אבל הם לא עוברים בלפני עור על שמכשילים את המלוה-והללו בלפני עור.

אמנם יתכן שזהו רק היכן שאני מכשילו שיעבור בלפני עור, בכך שהוא מכשיל אותו. אבל אם אכשיל אותו שהוא יעבור בלפני עור על שיכשיל אחרים בלפני עור, יתכן שעובר. ויש להסתפק.

צריך רשות לומר אפילו דברי-תורה של חברו, לזולתו. כי זהו מידה-

טובה

ביומא ד. מנין לאומר דבר לחברו שהוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך אמור, שנאמר: וידבר ה' ... לאמר. יש פסוקים שקשה לפרש שזאת היא הכוונה. ה' אמר למשה דברי תורה, ואפילו הכי צריך רשות.

ולפ"ז האומר לחברו דברי תורה, אסור לאמרם לאחרים עד שיקבל רשות.

והחפץ-חיים הל' לשון הרע כלל ב סעיף יג כתב, המספר לחברו באפי תלתא ענין עסקו ... בסתמא אסור לגלות, פן יוכל להגיע לו ע"ז היזק או צער. וכשגילה באפי תלתא מותר. באר מים חיים, דוקא בדברים שבסתמא אסור אח"כ לספר, אבל בלאו הכי אפילו שלא באפי תלתא מותר. ואין להקשות מהגמ' הנ"ל ביומא שאסור לגלות. כי אצל הקב"ה לא שייך כוונה להצר או להזיק. וא"כ יהא לימוד מהגמ' ביומא, שגם בלא כל כוונה אסור לגלות באפי תלתא בלא נתינת רשות. כי י"ל, דשם זהו מידה טובה בעלמא שכך צריך האדם להרגיל עצמו שלא יבא לידי קלקול בזה.

מה זה חצי שיעור בעונש צרעת?

תזריע יג, כד בהרת לבנה אדמדמת או לבנה. ... פרש"י וסימני מכוה, וסימני שחין שוים. ולמה חילקן הכתוב? לומר שאין מצטרפין זה עם זה. חצי גריס בשחין, וחצי גריס במכוה, לא ידונו כגריס שלם.

לפי דברי רש"י שהנגעים באים על חטא לשון הרע, אז אם חטא, למה לא קיבל נגע כשיעור. ואם לא חטא, למה קיבל נגע פחות מהשיעור? י"ל שזה בא בשביל היסורים.

מדוע הצפור מכפרת על שאר עבירות?

מצורע יד, ג וכופר על הבית. רמב"ן: שתשא הצפור את כל עוונותיו אל מחוץ לעיר, כמו בשעיר המשתלח. ולמה זה מכפר על שאר חטאים הרי הצרעת באה על חטא לשון הרע?

עוברים על לשון הרע גם בלא קפידיא

בהעלותך יב, ג. חפץ-חיים: אסור לספר לשון הרע, אפילו על קרוב, אף שרגילות כמה פעמים שלא יקפיד. ובאר מים חיים שם, לומדים ממעשה של מרים, שנענשה. ברכות יט. המספר אחר המת, כמספר אחר האבן. או, דלא ידע. או, לא איכפת לו. ולדברי הח"ח, עדיין יעבור, כי גם בלא מקפיד עוברים?

יום היארצייט של הגאון הגדול רבי אלעזר צדוק טורציץ זצ"ל מח"ס 'מתנה מועטת ושונה הלכות' נלב"ע י"ב ניסן תשנ"ח

כל שבוע שיעור כזה

הגרא"צ זצ"ל היה ראש כולל בירושלים ודרכו היה בכל מוצאי שבת לומר לפני האברכים שיעור במה שלמדו באותו שבוע, והיה רגיל בשבת אחה"צ לומר לרבנו את השיעור לפני שמוסר לאברכים, ורבנו היה נושא ונותן עמו. ובאחד הפעמים אמר לו רבנו בהתפעלות אתם אומרים כל שבוע כזה שיעור חזק, אני בקושי פעם בחודש יוצא לי כזה שיעור, ולך יוצא כל שבוע כזה שיעור.

הערה בספרו

ובס' מתנה מועטת ב"ק דף ס"ו ע"ב בתוד"ה דגזל משכב דחבריה - משמע מתוך פ"ה שר"ל משכב גמור של חבריו אם גזלו אין מטמא משכב דגזירת הכתוב הוא וזהו תימה ועוד קשה לרשב"ם דבטהרות (פ"ז מ"ו) גבי גנבים שנכנסו לבית תנן המשכבות ומושבות טהורים ואם יש עמהם כנעני או אשה הכל טמא כי שמא נדה היא וכנעני כזב לכל דבריו משמע שמתמא משכב ומושב שאין שלו ומיהו יש לדחות דהתם מדרבנן עכ"ד.

ואע"ג דמצינו לכאורה בר"מ הל' תומאת מת פ"י ה"ה דהחורש קבר בשדה שאינו שלו אינו עושה בית הפרס מטעם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו והוא מהתוספתא **ביאר לי הגרא"ל שטינמן שליט"א** כיון דה"ט הוסיף הר"מ בעצמו ולא הוזכר מהתוספתא ואפי' הי' לו כן הגירסא עכ"פ כיון דטומאת ביה"פ אינה אלא מדרבנן י"ל דלא דהוא מכח הסברה של אדם אין אוסר דבר שאינו שלו דל"ש זה בטומאה ובדבר שנאסר בלא שום כונה כמש"כ התוס' דזה תימה אמנם הביאור בדבריו דכך תקנו שלא יאסור דבר שאינו שלו ודו"ק.

שיחות מוסר

עקב צימאנו העצום של הגרא"צ לדברי מוסר אירגן כולל חזו"א שבאלול כל שבת ידבר אחד דברי חיזוק ביניהם היו הגאון ר' משה דייטש זצ"ל והגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל, ויבדלחט"א רבנו, והגרנ"ק שליט"א.

יום היארצייט של מרן הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל נלב"ע ט"ו ניסן תשע"ה

כבר כתבנו על הגר"ש זצ"ל בגליון פר' אחרי מות קדשים תשע"ה ונביא כאן עוד ענינים שהגיעו לידנו

הוא ראשון

כשהגיע ח"א לרבנו שליט"א עם ספרו בידו, וביקש הסכמה, ורבנו שליט"א הסכים לכתוב לו, ושאל אותו מי עוד המסכימים, ואמר לו מרן הגר"ש זצ"ל, אמר לו רבנו אני מסכים לכתוב בתנאי שבספר הסכמה של הגר"ש תיהיה הראשונה, הוא המרא דאתרא והוא צריך להיות קודם.

לשאל על עוף

פ"א היתה שאלה על עוף בבית רבנו, ובנו ר' שרגא נשלח להגר"ש לשאול אותו על העוף, והתפלא הגר"ש ששלח אליו ולא הכריע לבד, ולמעשה התיר את העוף, אבל רבנו שליט"א כבר לא רצה לאכול מחמת שהורה בו חכם, אלא נתן רק לילדים לאכול. (מפי הגר"ש שליט"א)

בהלכות צדקה

פעם נערכה אסיפה של קופת העיר עבור מקרה צדקה, שהלה היה אשם במה שהוצרך לבריות, והתעורר ויכוח בין רבנו להגר"ש האם יש כאן חובת צדקה או לאו, ולמעשה טען הגר"ש כיון שדנו אותו בבית משפט יותר ממה שמגיע לו ע"פ דין, א"כ הוי בכלל צדקה.

אצל החזון איש

בחוו"מ פסח תשע"ג שביקר רבנו את הגר"ש, אמר להגר"ש שהוא זוכר אותו כבר אצל החזון איש שהיה גר בגבעת רוקח שהגיע לשם ופגש אותו שם.

לסמוך על הגר"ש

לפני כמה שנים התעוררה בבני ברק שאלה סבוכה מאוד בעניני אבן העזר, ומרן הגר"ש יגע הרבה למצוא היתר לשאלה זו, ודעתו שך מרן הגר"ש זצ"ל נטתה לאיסור, אולם אחרי ששמע כי מרן הגר"ש מצא דרך של היתר בשאלה זו הורה כי יש לסמוך על דעתו. וכן התבטא רבנו שליט"א כי יש לסמוך בענין זה על דעת הרב וואזנר.

גודר גדר

בענין ההוראה עשרות פעמים היה משיב רבינו, ביחס לשאלות מסוימות הקשורות בהלכה, תפנה לרבי נסים או להרב וואזנר. וכן בכל נושא של חיזוק ופירצות הדת בעירנו הק' ה' מפנה להני תרי גדולי ההוראה שבעירנו לגדור גדר ולהעמיד הפרצה, אם זה בנושא שבת או בנושא הצניעות וכדו'.

ופ"א נשלחו תלמידי רבנו לבקש ממרן זצוק"ל לפעול באיזה ענין שהיה קשה לו מאד באופן אישי לטפל בזה, אך אמר היות ורבינו פונה בזה, יראה לעשות מה שביכולתו.

וכן בשנה האחרונה באה לרבינו שאלה של פיקוח נפש הכרוכה בהלכה חמורה, ושלח רבינו ללכת תיכף ומיד לתלמידו הגדול של מרן זצוק"ל הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א לברר אצלו מה דעת רבו מרן זצוק"ל בענין זה.

ועובדא הוי לפני כעשר שנים, שבא א' לרבינו לבקש תיקון על חטא חמור מאד, ואמר לו רבינו שהוא אינו יכול לסדר לו תיקון, אך יפנה להרב וואזנר, וכששמע מרן זצוק"ל שרבינו שלח אליו, הקדיש לזה הרבה זמן, ואמר לו שיחזור אליו לאחר כמה ימים, ובינתיים סידר לו בכתב סדר שלם של כפרה. והתעניין רבינו אח"כ אם הסכים מרן לסדר לו תיקון, וכן מה הם הדברים שאמר לו, והתפעל מכך. (פרי חיים)

יום היארצייט של הרה"ג ר' יהושע יחזקאל וורעשנר זצ"ל מציריך נלב"ע ט"ז ניסן תשנ"ה

הרב ורנשר זצ"ל היה ידיד של יבדלחט"א מרן שליט"א משוויץ, הוא היה בערך בן גילו ומרן שליט"א החזיק ממנו לאישיות מורמת. היה תקופה שהם למדו יחד בשוויץ בישיבת עץ חיים, ומרן שליט"א עלה לארץ והוא נשאר שם, לימים הוא הגיע כאן, ומרן שליט"א הציע להגאון רבי רפאל שפירא - שאותה תקופה היה לו ישיבה 'תפארת הכרמל' שיקח אותו למשגיח רוחני, ואכן הוא לקח אותו.

ורגיל רבנו לספר את גודל צדקתו של הרב ורנשר, שהיה בחיפה וראה שאשתו לא מסתדרת שם באורח החיים של ארץ, וחזר חזרה לשוויץ ללמוד כאברך רגיל כדי שיהיה טוב לאשתו.

שח בנו הגר"ש: זכורני שכל פעם שהיה מגיע לארץ היה מגיע אלינו הביתה והיו משוחחים הרבה בלימוד.

ישבו ביראת כבוד

רבינו רגיל לומר שכמעט ואין ילד חצוף, ואמר אני אביא דוגמא היה אחד הרב ורנשר, שקיבל שיעור עם תלמידים לא קלים, כולם ישבו אצלו בשקט, בכזה יראת כבוד, לא הרים את קולו, ללא שתלטנות, הוא היה אדם רציני מאד, ואל תטעו היו שם תלמידים מאד לא קלים. (צדיק כתמר יפרח)

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**

גליון מס' 113 • מצורע שבת הגדול תשע"ו

זאת תהיה תורת המצרע (יד, ב)

תנן (שקלים פ"ה מ"ג) ארבעה חותמות היו במקדש וכתוב עליהן: עגל, זכר, גדי, חוטא וכו', חוטא משמש עם נסכי שלש בהמות של מצורעין. פירוש, מי שנתחייב היה נותן מעות לממונה שנתן לו חותם וכנגד החותם קיבל את נסכיו. והמצורע היה רשופ על חותמו "חוטא". מפני שנגעים באים על לשון הרע. ויש להתבונן בזה שתיבת "חוטא" משמשת כאן כמלה נרדפת למצורע. במקום לרשום מצורע כתבו חוטא דהיינו הך. ולכל מצורע כתבו זאת בפתק בפרהסיא.

והדברים יתבארו מתוך לשון הרמב"ם בסוף הל' טומאת צרעת (פט"ז ה"י): הצרעת הוא שם האמור בשותפות וכו', וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת... אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהיר מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו וכו', משתנין כלי העור וכו', הבגדים שעליו וכו', משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל וכו', ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת עיי"ש.

הרמב"ם מפרש שהצרעת איננה טבעית כשאר מחלות, ולפי"ז אצל הגויים לא ימצאו נגעי בתים ונגעי בגדים. אלא הוא הנהגה מיוחדת כדי להרחיק את ישראל מלשון הרע, והמספר עובר כמה שלבים עד שמגיע לצרעת בגופו, כי ממתנין לתשובתו.

ויש כאן מקום להעיר, שבתחילה הרמב"ם אומר להדיא ש"השינוי בבגדים ובבתים אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא בישראל", ומשמע דצרעת הכוף מצויה גם כמחלה טבעית אצל הגויים, וכמו שבאמת ידוע מהמציאות. ואילו בסיום דבריו מסיים שגם צרעת שבגופו היא על חטא לשון הרע, ומצרפין לזה דברי המשנה בשקלים שכל מצורע נקרא חוטא, כך בפשטות כדבר ברור שצרעת היא חטא.

ונראה שהביאור הוא שכשרואים אות ומופת, לא ללמד על הפרט בלבד יצא, אלא על כל התוצאות מסביב, מן הפרט אנו מקישים על הכלל, אם רואים אות בנגעי הבתים והבגדים, זה מלמדנו שגם נגעי גוף האדם זה חלק מהאות וכעונש על לשון הרע.

יסוד זה נוגע לנו להבנת עומק הענין של זכירת יציאת מצרים, וסיפור יציאת מצרים. ונקדים לזה חלק מלשון הרמב"ן בדבריו הידועים (בסו"פ בא) וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם [היינו הדעות הכוזבות המפורטות ברמב"ן לעיל], כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוקים ויודע ומשגיח ויכול וכו', ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ להורות על ההשגחה וכו' על החדוש וכו' על היכולת וכו', ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו וכו', [היינו שזכירת יציאת מצרים מטרתה לזכור את האותות והמופתים שנעשו אז], והצריך שנכתוב תפילין על ידינו (תש"י) ועל בין עינינו (תש"ר) ולכתוב מזוזה ושנזכיר זה בפינו בבוקר ובערב וכו', מצוות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישכחו וכו'. מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, עכתו"ד.

אנו למדים מזה שצריך לספר ולזכור את נסי יציאת מצרים, כדי ללמוד שכל ההנהגה היא נסית, אין כלל מקרה ח"ו, וחובתו של האדם לברר לעצמו ולהכיר שכל מה שנראה טבע, הכל הוא הנהגה של הבורא המנהיג את בריאתו.

וכעין זה כתב הרא"ש בארחות חיים (סי' כ"ו) לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית ובזה תקיים בלבבך הייחוד השלם בהאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש ובוחן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים, אף באנכי ה' אלהיך אינו מאמין, ואין זה יחוד השלם וכו' וזה יסוד כל התורה כולה. עכ"ל.

עכ"פ, למדים אנו מרבותינו הראשונים יסוד גדול זה, שיש כאן עבודה גדולה ועסק שלם להיזכר היטב בנסי יציאת מצרים כדי להשריש בקרבנו שאין טבע בעולם, אלא הכל הנהגת והשגחת הבו"ת, וזו עבודת זמנים אלו דחג הפסח.

(מתוך הסכמת רבינו שליט"א לחוט שני על הל' פסח)

לקט הלכות ושו"ת ממרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום

למעשה לא נוהגין כיום כ"כ לדרוש לרבים שלושים יום קודם הפסח, ועיין בגר"ז שכתב שהוא מפני שיש לנו ספרים שאפשר ללמוד בהם, עיי"ש. מ"מ ודאי שעל כל יחיד מוטל עליו ללמוד הלכות הפסח ולידע אותם, וז"ל המ"ב (תכט סס"ק ב) ומ"מ מצוה לכל אחד לעסוק בהלכות הפסח ל' יום קודם, וכן בחג עצמו, עכ"ל.

ועיין עוד במש"כ הרמב"ם בהל' אישות (פרק ח' הל' ה') האומר לאשה הרי את מקודשת לי וכו' על מנת שאני תלמיד, אין אומרים כבן עזאי וכבן זומא, אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו ואפילו בהלכות החג שמלמדין אותו ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן, עכ"ל. מבואר שכל העם צריכים להיות בקיאים בהלכות החג. ולא סגי בזה שאם יש לו איזה שאלה שיפתח אז ספר לראות או לשאול רב מה הדין, אלא מוטל על כל יחיד ויחיד מכל העם להיות בקי בהלכות החג.

ובדרשת שבת הגדול שנת תשס"ח התבטא רבינו "ומ"מ מצוה על כל אחד לעסוק בהלכות הפסח ל' יום קודם הפסח, והנה כבר עברו הימים וכבר אין לנו כעת ל' יום עד הפסח, ועל כל אחד לראות לחטוף מה שעוד אפשר", עכ"ל. (חוט שני פסח)

ברכת האילנות

עץ שכבר גדלו עליו קצת מהפירות אך עדיין יש ענפים שיש בהם פרחים בלי פירות, נראה שאפשר לברך עליהם ברכת האילנות. (חוט שני שבת א ב)

קמחא דפסחא

בדרכי משה (ס' תכ"ט סק"א) מביא, כתב באור זרוע (ח"ב סי' רנ"ה) מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך חיטים ליתן בפסח לעניים כדאמרינן פ"ק דב"ב בירושלמי לחיטי דפסחא י"ב חודש בין לישא ובין ליתן. פירוש אם שהה בעיר והוא עשיר צריך ליתן, ואם הוא עני נותנין לו, עכ"ל.

וטעם המנהג ליתן לעניים חטים ולא מצות. כתב במ"ב (תכ"ט סק"ד) שמדינותינו המנהג לחלק להן קמח שעל ידי זה מקרבה הנייתא טפי, עיי"ש. ולא תיקנו ליתן לעניים מצות, משום שבזמננו היה כל אחד אופה בביתו.

ובזמנינו שלא שייך כל כך שכל יחיד ידאג לאפות מצות לעצמו, וישנם השגחות טובות, יש ליתן מעות לקמחא דפסחא שיוכלו לקנות בהם מצות.

וטוב ליתן מעות עבור עניים גם לשאר צורכי החג, כגון שאר מאכלים ומלבושים, רק דתיקנו ליתן קמח למעות שזה השיעור הפחות ביותר שיהיה להם מה לאכול.

ברמ"א כתב, וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה, עכ"ל. עיי"ש בפוסקים בגדרי החיוב. והנה בזמנינו נשתנה קצת המציאות מבזמננו, והוא חיוב על בני העיר לדאוג לצרכי העניים. (חוט שני פסח)

קמחא דפסחא ממעות מעשר

לענין אם אפשר ליתן קמחא דפסחא ממעות מעשר, נראה שאם הטילו בני העיר קצבה על כל יחיד אי אפשר לתתו מכסף מעשר, אבל אם לא הטילו קצבה על כל יחיד אפשר ליתנו מכסף מעשר, דקמחא דפסחא לא חייבו שיהא חיוב על כל אחד ליתן, אבל יסוד החיוב הוא לדאוג לצרכי העניים לפסח, ועל כן אפשר ליתנו מכסף מעשר. אבל מתנות לאביונים החיוב הוא לתת לעניים, ועל כן צריך ליתן משלו ולא משל מעשר. (שם)

שו"ת בדיני הגעת כלים (מתוך קובץ מוריה ניסן תשנ"ה)

שאלה: אבן משחזת שמשתמש בה כל ימות השנה להשחזת בה את הסכינים, האם צריך להגעילה לפסח?

תשובה: זה אינו בולע חמץ לכן אין צריך להגעיל אלא רק לנקות.

שאלה: הבוררים של כירת הגז (ניכר שיוצא האש) האם צריך להכשיר לפסח?

תשובה: אין צריך להכשיר כיון שכל אוכל שנופל ע"ז נשרף.

דברים הצריכים ביעור

שאלה: קטניות (שלפי מנהג האשכנזים אין אוכלים אותם בפסח) האם יש עליהם גם חיוב ביעור חמץ?

תשובה: לא.

שאלה: שוקולד וסוכריות האם צריך לבערם?

תשובה: בשוקולד אין חמץ. בסוכריות מוסיפים עמילן חמץ בשביל להקשותם.

שאלה: סבון שיש בו תערובת חמץ האם יש חיוב לבער?

תשובה: לא, כיון דאינו ראוי לאכילת כלב.

שאלה: האם מותר לסנן יין לפסח בבגד שהיה בתוך מכונת כביסה רותחת ויש חשש שהי' חמץ בתוך מכונת הכביסה?

תשובה: כיון שהיין אינו רותח אלא צונן לכן אפילו אי חיישינן שמא בלוע חמץ בבגד מ"מ אין הוא נפלט בצונן על היין.

גליון ע"ה פ' מצורע - שבת
הגדול | ז' ניסן ה'תשע"ו
רמת - השרון

נא להמשיך ולהעביר
לרפואת מרן רבי יעקב בן
מרים בת ניטל לרפ"ש
בתושח"י

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

הָעַם הַהֲלָכִים בַּחֲשָׁךְ רָאוּ אֹר גָּדוֹל

דרשה לשבת הגדול. נאות יוסף
תשע"ב

תמידין כסדרן - כבכל שבוע. גם
ממקום החלמתו. שלח השבוע מרן
שליט"א את השיחה עם הערותיו.

מזמור לתודה

נפתח בהודאה לקב"ה: אנחנו אומרים
במודים דרבנן, 'מודים אנחנו לך על שהייתנו
וקימתנו'. ואנחנו בארץ ישראל, כולנו חייבים
תודה לקב"ה, על שני דברים, על ש"הייתנו",
שאנחנו נשארו בחיים, כי אנחנו נמצאים על
הגבול שבין חיים לבין סכנה של חס ושלום
גבול החיים,

אין הבדל בין דרום לצפון, האויבים נמצאים
בכל צד והמרחק ממרכז הארץ זה לא הרבה
יותר מגבולות הארץ, ואני אומר אישית 'מודים
אנחנו לך על שהייתנו', שלפני זמן קצר, שנה
ומשהו, הייתי כבר בגבול סוף החיים ותחילת
המוות

ולא רק זה, בהמשך אנחנו מודים לקב"ה על
"שקיימתנו", ממשיכים להתקיים. ופסח הוא
זמן הודאה לקב"ה התורה מחייבת אותנו בימי
הפסח לקיים את המצוות וגם להגיד טעמים,
וכמו שאומרים מצה זו שאנו אוכלים על שום
מה, על שום שלא הספיק, ברמב"ם כתוב ע"ש
שנגאלו, על שם הגאולה.

חימוץ בעבודת השם

הגמרא^א אומרת (הרי לא כתוב מאיזה חומרי
מזון עושים מצה, לומדים את זה מהפסוק 'לא
תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו
מצה'), דבר הבא לידי חימוץ... ממנו עושים
מצה, דבר שיכול להיות חמץ דוקא, זו מצה.

מעניין שהתורה בחרה את ההגדרה הזו,
התורה לא אמרה דגן, לא כתוב חיטים או
שעורים, אלא אמרה 'דברים הבאים לידי
חימוץ'. יש בכך עניין מיוחד, כמו שהמצה
שהיא דבר כל כך חשוב, מצוה שכל כך נותנת
לאדם את כל המעלות שנותנת למי שאוכל את
המצה, זה דוקא מדבר שבא לידי חימוץ.

דוקא מדבר שאם לא נזהרים במשהו, הרי זה
חמץ, ונמצאים כל כך על הגבול בסכנת חמץ.
שאם יש סיבות כגון שהמים פושרים קצת יותר,
הרי זה מחמיץ מהר, אם עושים את העיסה מול
חום השמש, גם כן מחמיץ מהר, אם משאירים
יותר מזמן מסוים, העיסה מחמיצה, ועוד הרבה
שמירות. והזהירות הזאת שלא יהיה חמץ,
כשנמצאים בסכנה של חמץ, זה דוקא נקרא
מצה.

וכן בכל המעלות הרוחניות כל המעלה היא
כיון שנמצאים כ"כ בגבול של נפילה, מדה
כזאת היא עליה. הגמרא^ב הרי קוראת ליצר הרע
'השאור שבעיסה', שאור-חמץ זה יצר הרע.

הצילני נא

היה בחור שלמד, ולמד באמת טוב מאוד עם
אהבת תורה ויראת שמים, למד מוסר בדביקות
והגיע לידי מסקנה שזה קשה מאוד לתקן את
נפשו ולהיות ענק כמו שהמסילות ישרים מגדיר
'קניית השלימות', היצר הרע מפריע לו, אז הוא
הלך לחזו"א לבקש ברכה, ומה יברך אותו?

הוא ביקש שהחזו"א שיברך אותו שלא יהיה
לו יצר הרע, שהיצר הרע יסור ממנו, שלא יפריע
לו, ואז ילמד כפי שצריך, ויתנהג במידות
נפלאות ולא יכשל במידת הכעס או לשון הרע
וינצל מכל העבירות ולכן ביקש מהחזו"א
שיברכו על כך.

אמר לו החזו"א, אתה רוצה להיות מת? לכן
התכוונת, שהרי למת אין יצר הרע, החזו"א לא
רצה לברכו שיהיה מת, אם הוא אדם חי אז
מוכרח שיהיה לו יצה"ר, כיון שללא יצה"ר הוא
לא בן אדם. לקב"ה לא חסרים יצורים שאין
להם יצה"ר, יש מלאכים, כוכבים ומזלות וכו'
אבל האדם קיים מפני שיש יצה"ר, ואדם צריך
לעמוד בעבודת ה' כדי לא לעבור את הגבול
ולהכנס לתוך שלטון היצר הרע. דברים הבאים

לידי חימוץ, זה הטוב ביותר על מנת להכין
מצה. הדבר הזה מפורש במדרש בפרשת פרה:

'זאת חקת', זה שאמר הכתוב^ג: מי יתן טהור
מטמא לא אחד, כגון אברהם מתרח, חזקיה
מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמע...
העולם הבא מעולם הזה^ד

'עולם הבא מעולם הזה' אחד המפרשים
מפרש שלמרות שהעולם הזה כ"כ קשה לעשות
בו המצוות, בכל זאת יש עוה"ב אח"כ. אבל יש
לפרש, דוקא מפני עולם הזה. כי אלמלי עולם
הזה, לא היה עולם הבא. כל הענין שיש עולם
הבא שכל הנהנה מזיו השכינה, הוא התענוג
הגדול מכל עונג שבעולם, שאדם זוכה לעוה"ב,
הוא מפני שיש עולם הזה.

כמו שאמר החזו"א, עולם הזה עולם חושך,
יש בו יצה"ר, והיצה"ר הזה שישנו, הוא הדבר
שהכי טוב לאדם, טוב לנו שיש יצה"ר ואם
לאדם ישנם ייסורים שמפריעים לו קצת אין זה
אלא חסד לאדם, כדי שיוכל להוציא את האור
הגדול, על ידי זה שעם היסורים הוא לומד תורה
ועם היסורים הוא מתגבר ומקיים את המצוות.

מנהל החשבונות של הקב"ה

בנוכחותו של החפץ חיים שאל אדם אחד את
חברו, 'איך אתה מרגיש?' 'איך הבריאות שלך?'
ואותו אדם באמת היה חולה, חלש וסבל קצת
יסורים. ענה לו - 'זה לא היה מזיק לי אם הייתי
קצת יותר בריא'.

החפץ חיים אמר על כך: 'מה, מי אומר?
אולי זה כן היה מזיק לך, אולי טוב יותר שיש
לך קצת חולשה בבריאות ואתה מתגבר על כך,
האם הנך מבין כבר את חשבונותיו של הקב"ה?
אתה יודע מה טוב עבורך? כיצד אתה מחליט?
קובע שטוב יותר אילו לא היית מתייסר? החפץ
חיים אמר שאין לומר כך.

החושך - סיבת האורה

אם לא היה חושך, לא היו מרגישים בכלל
שאור זה דבר טוב, רבינו יונה אומר שהחושך
סיבת האורה^ה ואין הכוונה שהחושך הוא רע כל
כך ולכן עושים אור כדי לגרשו, אלא שהחושך

^א איוב י"ד, ד'
^ב מד"ר חקת י"ט, א'
^ג שעי"ת שער ב' ה'

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימור, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

ויהרגו על קידוש ה', תיעצר כל המגיפה. יפסיקו להרוג ביהודים.

הש"ך היה אז בספק, שאלו אותו האם הוא מוכן ליהרג על קידוש השם והוא יחסוך הריגת אלפי יהודים. הש"ך היה מוכן לכך אבל אמר שישנה בעיה, שהרי טרם סיים לחבר את חיבורו. אני תוך כדי חיבור השפתי כהן' על השולחן ערוך, והוא עתיד להיות הספר שממנו יפסקו לדורי דורות, לא שווה לשם כך ליהרג על קידוש ה'.

אעפ"י שלא אכפת היה לו אם לחיות אם לאו, אבל את הספר 'שפתי כהן' שעם ישראל צריך לקבל, לא יכול להפסיד לנו אותו, והחליט שלא ליהרג. הוא התחבא תחת הגשר, לא תפסוהו, ברח לצ'כיה ושם המשיך לחבר את הספר. 'לא מאסתים לכלותם'

מתוך השואה. חסד גדול

'לא מאסתים ולא געלתים' - בימי היטלר יש"ו, וכי אפשר להסביר איפה לא מאסתים, הרי נהרגו, הושמדו כל הקהילות הגדולות, אנשים נשים וטף. אבל לא מאסתים - הקב"ה עשה חסד גדול, השאיר את הצדיקים (הרב מבריסק, האדמו"ר מבעלזא, מגור, מסטמר, הרב מפנוביץ', רבי אהרן קוטלר, ועוד אדמו"רים וראשי ישיבות) אינני יכול להזכיר את כולם בפרטות, נשארו אנשים, חכמי תורה שהתורה תחיה ותחזור להאיר בעוצם בעם ישראל.

עם התורה הזאת אנחנו נמשיך לחיות, נמשיך להתקיים בארץ ישראל, אנו כולנו של הקב"ה, הקב"ה עושה טוב - את מה שטוב לנו, אין לומר שאם היו עוברים היסטורים היה יותר טוב. אין אנו יודעים בעצמנו, הכל הקב"ה עושה לטובה.

הדביקות בתורה

אנו צריכים להיות דבוקים בתורה, בהשקפה של תורה. נזכה לאור הגדול הזה כמו האור של 'ויהי בחצי הלילה' שהיה ביציאת מצרים, כן יעשה הקב"ה נפלאות, ונהיה מוגנים מכל האויבים שלנו, עד שנזכה בקרוב לחגוג את חג הפסח לקיים את כל שלושת הדברים 'פסח מצה ומרור' כפשוטו בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו.

ועוד אור גדול יש בעולם, בני אדם אוהבים כסף, כסף זה דבר חומרי, עולם הזה זה חושך, ואת החושך הזה הופכים לאור כשהופכים אותו לצדקה. יש הרבה נצרכים, כ"כ הרבה, וזה יביא את האור הגדול של שבירת החושך הזה של אהבת הממון. וזה שעליה נאמר 'גדולה צדקה שמצילה מחבלי משיח' במהרה בימינו אמן.

נמאסו ולא נגעלו? מה נשאר להם? אם כן מה ביאור הפסוק שלא נמאסו ולא נגעלו? אלא, אילולי ספר תורה שנשתייר להם, לא היו משונים מאומות העולם כלום, 'לא מאסתים' שהם כן שונים מאומות העולם, אחרת מהגויים, **יש לנו דבר שמאיר לנו את חיינו, ספר התורה** שנשתייר להם.

במתניתא תנא: 'לא מאסתים' - בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה 'ולא געלתים' - בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג 'לכלותם' - בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר 'להפר בריתי אתם' - בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות 'כי אני ה' אלקיהם' - לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם."

בימי כשדים שאז החריבו את ביהמ"ק, ונגעלו ונמאסו כל כך, אבל לא מאסתים, היה להם את גדולי הדור חכמי הסנהדרין, לא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם את שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול. שמעון הצדיק, בימי אלכסנדר בתחילת מלכות יוון שאז התחיל החושך של יוון, כתוב בבראשית"ז 'חושך' זו מלכות יוון, בחושך הזה הביא הקב"ה את האור הגדול - שמעון הצדיק משיירי כנסת הגדולה, מתתיהו ובניו.

'לכלותם' - בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר. 'להפר בריתי אתם' - שהעמדתי עליהם של בית רבי וחכמי הדורות. אותו הזמן בימי הרומאים של חורבן הבית השני, שהרגו את עשרת הרוגי מלכות, את רבי עקיבא שנהרג על קידוש ה', רבי חנינא בן תרדיון, שרפו עם ספר התורה. אז באותו הזמן היה אור גדול, מיד לאחר מכן קמו רבי וחכמי הדורות וחדשו את התורה שבע"פ שכל מילה ומילה של המשנה זה לדורי דורות.

לחיות על קיה"ש

'כי אני ה' אלקיכם' - לעתיד לבוא, ובגרסא אחרת כתוב 'גוג ומגוג שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם'. לא מאסתים ולא געלתים, בכל הדורות. כגון - דוקא בימי גזירות ת"ח ו-ת"ט מהגזירות הללו שנהרגו רבבות, מאות אלפי יהודי פולין וליטא, אז קם הש"ך ואור התורה דלק חזק יותר.

ומסופר שהש"ך יחד עם עוד רב גדול, עשו שאלת חלום, שאלו בשמים מה יהיה? בכל יום ויום הורגים עשרות אלפי יהודים. ואמרו להם, שאם יחליטו הצדיקים הללו למסור את עצמם

גורם שהאור יהיה דבר מורגש ודבר שאנו נהנים ממנו.

הלימוד בעמל, אור האמת

והאור האמיתי זה כשאדם לומד גמרא ותוספות ומתקשה להבין ומתעיף ועמל ולבסוף מבין, הוא אשר מרגיש את האור האמיתי, כי הקושיה, זה ההסתר, ואחרי ההסתר נהיה אור. כל לימוד התורה שבעל פה הרי זה הסתר וגילוי. ההסתר הוא גורם לכך שיש גילוי. הגמרא מביאה את הצד ההוא ואז קשה, ואז בא הביאור וזהו האור.

כתוב בגמרא¹, על הפסוק 'ויקרא אלקים לאור יום' ומבארת הגמ' כוונת 'ויקרא לאור יום', לא כפי שכתוב 'ויקרא את שמו ראובן', 'קראה את שמו לוי', כקריאת שם. אלא 'ויקרא' הוא קרא ודיבר עמו, 'קרייה רחמנא לנהורא', הקב"ה קרא לאור ואמר: נהורא, נהורא בא, 'ופקדיה אמצותא דיממא', נתן מצוה לנהורא (לאור) להאיר ביום, 'ויקרא אלקים לאור' ואמר לו 'יום', תפקידך הוא להאיר ביום.

אומר רש"י "האי 'ויקרא' לאו קריאת שם הוא", זה לא שם לאור ששמו - יום, "אלא קרא לבריאה המאירה, (האור, היא הבריאה המאירה) שברא מהוד מעטה לבושו" מההוד של מעטה - העטיפה של לבושו של הקב"ה

וצריך ביאור, מה שיך להגיד לבושו של הקב"ה, כביכול שצריך בגדים. אלא שלבוש זהו מצב של הסתר, כמו הלבוש שאדם לובש שזה מסתיר את מה שבתוך הלבוש, כשיש הסתר של אור הקב"ה, זה נקרא מעטה לבושו. ומתוך מעטה לבושו יוצא האור, כלומר שהגילוי של האור הוא יוצא מתוך הסתר, כשיש הסתר פנים לא רואים את האור ומתוך זה יוצא האור.

וזה גם בהבנת השגת התורה. זה האור הגדול של הנפש שמאיר ושמת במה שאנחנו שמחים ונשמח בדברי תורתך, הרגשה של שמחה.

לא מאסתים

אנו נמצאים בתקופה כזו כמו שבפרשת בחוקותי, בסוף כל התוכחה כתוב, 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם'¹ שואל התורת כהנים 'לא מאסתים ולא געלתים' - שלא נגעלו ושלא נמאסו, וכי באמת לא נגעלו ונמאסו?

והרי כל מתנות טובות שניתנו להם ניטלו מהם, כהן גדול, סנהדרין, בית המקדש ומלכות ישראל, המתנות הטובות הללו נטלו מהם, ולא

¹ מגילה י"א, ע"א
² מד"ר בראשית מ"ד, י"ז

¹ פסחים ב', ע"א
² ויקרא כ"ו, מ"ד

מִן יָם הַיָּם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 285 **ביעור זמין – ליל הסדר שחל בשבת – זול המועד** ניסן תשע"ו

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דילר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ חמות

מרת חיה בת ר' שמשון וינקלר ע"ה,
נלב"ע י"ב באייר תשע"ה

ביעור חמץ

הדר בדירה שכורה

▲ אדם הגר בדירה שכורה אפילו אם יש סעיף מפורש בחוזה שלא ישכיר את הדירה או חלק ממנה לאדם אחר בלא ידיעתו, מ"מ יכול השוכר להשכיר חדר שלם לעכו"ם למשך ימי הפסח, משום שעל זה אין קפידה, ואין צריך לשאלו כלל. (שו"ת שיבת ציון סימן י', ובעל שבט הלוי זצ"ל).

חמץ של שביעית

▲ **שאלה:** יש לו פירות וירקות של שביעית שיש בהם חמץ, האם למכור לגוי בערב פסח או לשרוף?
יסוד השאלה הוא דהרי אסור למכור פירות שביעית לגוי וכמבואר ברמב"ם (פרק ה' ה"י א'), וגם לשרוף אסור משום הפסד, מה עדיף לעשות.

תשובה: מותר למכור לגוי, מכיון שעיי"ז מרוויח שלא לשרוף (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ויש להוסיף דיסוד האיסור למכור לגוי משום שהוא יפסידו, וכמבואר ב"דרך אמונה" (שם ס"ק צ"ט), ובה כיון שבלי זה גם יפסידו עדיף כבר למכור לו, ועוד דבדרך כלל עגיו לא יאכל את החמץ רק חזר ומוכרו לישראל לאחר הפסח, נמצא שאין כאן הפסד כלל. ויש עצה שיפקיר את החמץ ויוציאו למקום הפקר, נמצא שלא מפסידו וגם לא מוכרו לעכו"ם (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

מכירת יין לעכו"ם

▲ אלו שיש להם יין שאינו כשר לפסח, או שיש חשש שהשתמשו בו באמצע השנה ולא נזהרו בו מחמץ, דמוכרו לעכו"ם, אינו נחשב ליון נסך, אע"פ שיש בו בעלות עגיו, היות שבפועל היה מונח ברשות ישראל, וראה שעכו"ם לא נגע בו כלל במשך ימי הפסח, וכמבואר במשנה (ע"ז ס"א). המטרה יינו של עכו"ם וכו'.

מכר חמצו לגוי ומצאו בפסח

▲ המוצא חמץ בפסח, מבואר בשו"ע (סי' תמ"ו א'), ביו"ט כופה עליו כלי, ובחזו"מ שורפו, אולם אם מכרו כל חמצו לגוי כנהוג, ומצאו בפסח, היות שאין זה שלו רק של העכו"ם, לא ישרפנו היות שזהו של עכו"ם, רק יניחנו בתוך הארון יחד עם שאר דברי החמץ שמכרו לעכו"ם (בעל "שבט הלוי" זצ"ל), ויש סוברים שראוי לשרפו ולא לסמוך על המכירה, שאולי חסר בסמיכות דעת במכירה, ומצד חשש גזל עכו"ם יש להסדיר עמו ולהתפשר ע"י הרב המוכר (הגר"נ קרליץ שליט"א).

חבילת חמץ שהגיעה בדואר

▲ **שאלה:** בר"ח אייר קיבל חבילה מבית חרושת (לאחר ששלח להם מוצר פגום), והתברר שהחבילה היתה מונחת ברשות הדואר במשך שלושה שבועות, האם נאסר תוכן החבילה משום חמץ של יהודי שעבר עליו הפסח?

תשובה: עלינו לברר שלושה דברים:

- א. מי נחשב הבעלים על החמץ בפסח?
- ב. האם הבעלים מכרו את החמץ?
- ג. האם מועילה המכירה של הבעלים?

א. אדם השולח חבילה בדואר כל זמן שלא הגיעה לכתובת המקבל עדיין השולח נחשב לבעליה, היות שהמקבל לא עשה בו שום קנין, ועוד, אם נאבד בדואר השולח צריך לשלוח חבילה שנייה.

ב. לפ"ז מכיון שבית החרושת הוא הבעלים של החמץ, עליו למכור את החמץ. ובנ"ד התברר שעשה מכירת חמץ, ונעשתה על ידי בדיקת ירושלים כדת וכדין, ועוד הוסיפו בשטר שהמכירה חלה על כל החמץ שיש להם בין ברשותם, בין באויר, בין על הים, ובכל מקום שהוא, וא"כ הרי זה חמץ של גוי שעבר עליו הפסח ומותר לאכלו.

ג. יש לדון האם מהני מכירתם או שמא זה נחשב כמו אינו ברשותו, כיון שהדואר לא היו מחזירים את החמץ לשולח (וכעין שמצינו גזל ולא נתיאשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדש, זה משום שאינו שלו וזה משום שאינו ברשותו), ומסתבר שכיון שהדואר הם שולחים של השולח (ולא מחזירים להם משום שזה סדר עבודתם ושליחותם), עדיין נחשב הדואר לשומר של השולח, וק"ל יד שומר כיד בעלים, ויכול הבעלים למכור את החמץ שמונח ביד הדואר (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ערב פסח

איסור מלאכה

▲ בערב פסח אחר חצות, אסור לעשות מלאכה, מפני שזה זמן שחיטת קרבן הפסח, וביום שמביאים קרבן הוא כיום טוב, ואפילו בזמן הזה שאין קרבן, האיסור במקומו עומד (שו"ע סי' תס"ח ומשנ"ב).

▲ כל מלאכה שמותר לעשותה בחול המועד, כגון דבר האבד או שעושה מעשה הדיוט ולא מעשה אומן, ועושהו לצורך המועד, או לצורך ילדים קטנים וכד', מותר לעשותו בערב פסח.

תספורת

▲ אסור להסתפר לאחר חצות, והאיסור הוא בין על גילוח הראש ובין על גילוח הפנים. ורק ע"י עכו"ם אפשר להקל (משנ"ב ס).

כביסה

▲ אסור לכבס בגדים לאחר חצות, וע"י עכו"ם מותר. להפעיל מכונת כביסה זמן קצר לפני חצות היום, מותר, אף על פי שהמכונה תמשיך ותכבס לאחר חצות, מאחר שאת מלאכת הכיבוס אין עושה האדם עצמו (אחרונים).

נטילת ציפרניים וצחצוח נעלים

▲ שחכ ליטול צפרניו קודם חצות, יש להקל ולהתיר לו ליטלם, אפילו ע"י עצמו, או ע"י אחר בחינם. וכן עדיף לצחצח מנעליו לפני חצות (לחשוש לאלו השיטות שמחמירין בזה בחזו"מ) ואם לא עשה כן לפני חצות, יכול לצחצח לאחר חצות היות שהרבה מקילין לצחצח בחזו"מ.

גיהוצ

▲ מותר לגהץ בגדים לצורך החג לאחר חצות אבל אסור לעשות בהם קיפולים חדשים (כמו בחזו"מ). וע"י משנ"ב סי' תקמ"א ס"ק ט', וע"י אורחות רבנו ח"יב עמ' נ"ו).

תיקון בגדים

▲ מותר בערב פסח לתפור ולתקן בגדים שנקרעו וכן כפתורים שנפלו, ואפילו מעשה אומן, ואפילו לצורך חברו, בתנאי שיעשה את המלאכה בחינם (משנ"ב סי' תס"ח סק"ח).

כתיבה

▲ מותר לכתוב חידושי תורה. וכן מי שצריך לכתוב בחזו"מ, כגון לכתוב צ"קים או הפקדה לבנק (באופן המותר בחזו"מ) ולא הספיק להכניסם מקודם, עדיף שיכתוב בערב פסח אחר חצות, מאשר בחול המועד.

▲ מכירה וקניה – לצורך המועד מותר.

ליל הסדר שחל בשבת

שבת הגדול

▲ במוצש"ק במערב אומרים "ויהי נועם..." (משנ"ב סי' רצ"ה ס"ק ג', פמ"ג, וכן נהגו אצל החזון איש, אורחות רבינו ח"א עמ' קכ"ח, קונטרס איגרתא חדא מהגר"ש דבליצקי שליט"א). וי"א שאין לאמרו (לוח א"י, כיון שערב פסח אחר חצות אסור במלאכה משום זמן קרבן פסח, אין כאן ששת ימי המעשה).

יו"ט ראשון שחל בשבת

▲ השנה (תשע"ו) שיום ראשון של פסח חל בשבת מדליקין נרות לפני שקיעת החמה (ולא ככל יו"ט שיש נוהגים להדליק לאחר שחזורים מביהכ"נ), ומברכים "להדליק נר של שבת ושל יו"ט" (משנ"ב סי' רס"ג ס"ק כ"ד), וכן מברכים ברכת "שהחיינו".

◀ בקבלת שבת נוהגים שלא לומר "לכו נרננה" ומתחילים מ"מזמור שיר ליום השבת", וכן אין אומרים פרק "במה מדליקין" (רמ"א סי' ר"ע סעי' ב').

◀ בערבית לאחר תפילת י"ח אומרים "ויכולו" בקול רם ואח"כ הלל, אבל אין אומרים ברכת מעין שבע (שו"ע סי' תפ"ז ס"א) מכיון שלא נתקן אלא משום מזיקין, ובפסח הוא ליל שימורים (משנ"ב שם).

שו"ע שטעה והתחיל ברכה מעין זו, אם אמר רק "ברוך אתה" יפסיק, אם כבר המשיך ואמר השם יאמר "למדני חוקיך", ואם אמר אלוקיני ימשיך ויאמר "מלך העולם וכו'", לקרוא את ההלל, ואם כבר התחיל הברכה ואמר "אלוקיני ואלוקי אבותינו", ימשיך כל הברכה מעין זו ויחתום בסוף כרגיל, ויסמוך על הפוסקים שסברו שכן מברכים (דעת תורה סי' תפ"ז ועי' שו"ת רב פעלים או"ח ח"ב סי' ל"ב והל' שבת בשבת ח"א עמ' שכ"ג).

◀ יש נוהגים לומר "שלום עליכם" ו"יאשת חיל" כמו בכל ליל שבת (עי' מטה אפרים סי' תקפ"ג), וכן מברכים את ברכת הבנים כמו בכל ליל שבת (דרכי יוסף צבי עמ' קל"ז).

◀ בקידוש אומר "ויכולו" ומזכיר בתוך הברכה גם של שבת. גם הנוהגים בכל ליל שבת לעמוד בשעת אמירת "ויכולו", בליל הסדר יושבים (אלוהו רבה, וכעין זה מבואר במשנ"ב סי' ת"פ ס"ק א' לענין אמירת הלל), והרבה נוהגים לעמוד בקידוש גם בליל הסדר (כף החיים).

◀ אם שכח לומר "ויכולו" בכל שבת צריך לאמרו על הכוס באמצע הסעודה (משנ"ב סי' רע"א ס"ק מ"ה) אבל בליל הסדר שאסור להוסיף על הכוסות ואמר "ויכולו" בכוס השניה, או על כוס אחרת באמצע הסעודה, שמותר להוסיף על הכוסות. אבל לא יאמרו על כוס אחר באמצע ההגדה.

◀ מותר לקרוא ההגדה מספר לאור הנר אף שהוא ביחיד ולא חיישין שמא יטה שאין עם הארץ שלא תהא שגורה בפיו קצת (שו"ע סי' ער"ה ט), ואפילו אם הוא עם הארץ שלא למד כלל מ"מ יש להקל שלא יבטל מצות הגדה שהוא דאורייתא (משנ"ב סי' י"ז), וכן לגבי הפיוטים שלאחר ההגדה אף הם שגורים בפי הכל ומותר לקרוא לאור הנר (חוט שני סי' פ"ד ס"ק ז').

◀ צריך לצלות הזרוע והביצה לפני שבת, ואם שכח אין שום אפשרות לצלותם בשבת, וישים זרוע או חתיכת בשר מבושלת אחרת.

◀ חרוסת, אם טחן מבעוד יום ולא נתן את היין, יעשה בשינוי שיתן את היין בכלי ואח"כ ישים את החרושת, ויערבב את החרושת באצבעו ולא בכף, או יאחז הכלי וינענע. וכל זה מותר רק אם עושה בלילה רכה (עי' שו"ע סי' שכ"א, רמ"א סעיף ט"ז).

◀ יכין את מי המלח קודם שבת ולא יעשה בשבת כמבואר בשו"ע (סי' שכ"א ס"ב), ואם לא עשה קודם שבת ואין לו חומץ לטבול בהן יש לעשות מי מלח מעט (משנ"ב סי' תע"ג ס"ק כ"א).

שלום זכר בליל הסדר

◀ **שאלה:** האם נוהגים לעשות שלום זכר בליל הסדר שחל בשבת?
תשובה: כמדומה שאין עושין (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קריאת מגילה

◀ קוראים מגילת "שיר השירים" ביום ראשון של פסח מכיון שהוא שבת, ובחול"ל קוראים ביו"ט אחרון.

הבדלה

◀ במוצאי יו"ט ראשון, כיון שהוא גם מוצאי שבת אומרים "ויתן לך...", ומבדילין כרגיל בנר ובשמים וזמירות של מוצש"ק.

שביעי של פסח ושבת אסרו חג

◀ מכיון ששביעי של פסח חל ביום שישי, צריך לעשות עירוב תבשילין מלפני יו"ט, בכדי להתיר להכין ביו"ט את צרכי השבת.

◀ יש להיזהר להתחיל סעודת יו"ט קודם שעה עשירית מכיון שהוא ערב שבת. וכמו כן אלו שאוכלים סעודה שלישית מפני חביבות מצות אכילת מצה שזמנה הולך לו, וכמנהג הגר"א, יזהרו להתחיל קודם שעה עשירית.

◀ לפי רוב הפוסקים מותר לבני ארץ ישראל לאכול חמץ בשבת (ולא אמרינן בזה מיגו דאיתקצאי בין השמשות וכו'), כיון שזה מחמת יום שעבר, וכמבואר בשו"ע סי' תרס"ה ל"א, ובביאור הלכה שם. ועיין שו"ת רע"א סי' ה', רק אין לנו אפשרות לכך, ולכן נוהגים להמשיך לאכול מצות ומאכלי פסח עד מוצאי שבת, ואם גוי יביא מאכלי חמץ משלו באמצע השבת מותר ליהודי לאכלו.

◀ אלו שמקפידים כל הפסח לא לאכול קטניות או מצה שרויה יכולים לאכלם בשבת זו, מכיון שאין זה חג הפסח אלא שבת רגילה. ובכל זאת אלו שמקפידים על כך לא יבשלו מאכלים אלו בכלי פסח שלהם, כיון שיש מקפידים גם על הבליעות, וא"כ לא יוכלו לבשל באותם כלים אוכל לצורך שביעי של פסח, לכן יש לייחד להם כלים מיוחדים.

◀ אלו שמקפידים לא לאכול קטניות או שרויה בפסח, יש נדון אם מותר לבשל בשביעי של פסח לצורך שבת, דשמא עירוב התבשילין מתיר רק דברים שמותר לאכול ביו"ט, ורוב הפוסקים מתירים לבשל קטניות או שרויה גם ביו"ט זה, כיון שהרבה אוכלים, נמצא שראויה

לאחרים (עי' שו"ת חתם סופר או"ח סו"ס ע"ט בשם הגר"א, חזון איש סי' מ"ט ס"ק ט"ז) ומה"ט מותר לבשל קטניות לצורך "שלום זכר" וכד', ובתנאי שלא מכרם לגוי במכירת חמץ, דא"כ אסור משום גזל, ויש להיזהר שלא לטעום ממאכלים אלו קודם צאת החג.

◀ בשחרית בשבת בן חו"ל יכול לעלות לתורה לקריאת פרשת שמיני אף דלדידה יו"ט אחרון של פסח הוא (לוח א"י).

"אב הרחמים" באסרו חג

◀ בשבת שהוא אסרו חג אין אומרים "אב הרחמים" (לוח א"י אע"פ שבשאר ימי ספירת העומר אומרים אפילו בשבת מברכין ובימים שאחרי ר"ח סיון), אבל בחו"ל שהוא יו"ט אומרים "אב הרחמים" מפני שמזכירין בו נשמות.

הלכות פסח וחול המועד

אכילת כרפס

◀ טעה ובירך "על נטילת ידיים" בשעת אכילת כרפס, יש להשתדל לאכול כזית כרפס ובוה מוציא עצמו מספק ברכה לבטלה, כיון דשיטת הגר"א עפ"י הרמב"ם (וכן נוהגים התימנים עד היום הזה), שמברכים בטיבול במשקה כשיעור כזית.

אכילת מרור

◀ **שאלה:** למי שקשה לאכול חסה (משום בריאות שיש בו חומציות), ומותר לו לאכול חסה רק אם הוא טבול בשמן, האם מותר לקיים מצות כזית מרור טבול בשמן?

תשובה: אפשר לאכול החסה כשהיא טבולה בשמן, וגם יכול לברך עליו ברכת מרור (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש להוסיף, היות שאין שום טעם לשמן, לכן אין זה מפרע לטעם המרור, ולא אמרינן אתי טעם דרשות ומבטל טעם דמצוה.

תזמורת בחוה"מ פסח

◀ **שאלה:** בעת הכנסת ספר תורה בחוה"מ (את כתיבת האותיות כבר עשו לפני החג), האם אפשר שתנגן תזמורת (כמו שעושים בחוה"מ סוכות בעת שמחת בית השואבה), או שמא מכיון שהתחילה ספירת העומר, יש דין אבילות?

תשובה: אין בזה אבילות בחוה"מ כיון שהוא של מצוה, ומותר אפילו עם תזמורת, אך אין ראוי להתחילה לקבוע הכנסת ספר תורה בריקודים בימים אלו, אלא בשעת הצורך (הגר"ש אלישיב זצ"ל, ועי' פמ"ג מ"ז, סי' תצ"ג ס"ק ב').

התפלל שחרית במקום מוסף

◀ **שאלה:** בחוה"מ פסח בתפילת מוסף כשסיים את הברכה "ברוך... מקדש ישראל והזמנים" שם לב שהתפלל שחרית של יו"ט במקום תפילת מוסף, ומיד השלים שם "ומפני חטאינו..." והמשיך "רצה", האם יצא ידי חובה?

תשובה: כל זמן שלא התחיל "רצה" עדיין נחשב שייך לברכה אמצעית, ויכול להשלים שם את חלק הקרבנות, ובדיעבד אם כבר התחיל "רצה", לאחר שאומר "והשב את העבודה לדביר ביתך", יאמר "ונעשה לפניך קרבן מוסף" (משנ"ב סי' רס"ח ס"ק ט"ז וביה"ל שם).

רשת נגד עכברים

◀ **שאלה:** רשת העשויה למניעת כניסת יתושים ועכברים נפלה בחוה"מ, האם מותר להחזירו בחול המועד עם דבק חס?

תשובה: נחשב צרכי הגוף שמותר לצורך המועד, אפילו מעשה אומן.

קביעת מאוורר בקיר

◀ **שאלה:** האם מותר לקבוע מאוורר על הקיר בחול המועד בעזרת מברג חשמלי?

תשובה: מכיון שאוורר זה צרכי הגוף, מותר אפילו מעשה אומן.

מיון תמונות חתונה במחשב

◀ **שאלה:** יש 1,000 תמונות חתונה במחשב, ורוצה לבחור מתוכם 400 תמונות, כדי שאותם יפתחו. וצריך רק לציין במחשב את בחירתו, האם מותר לעשות כן בחוה"מ (אין לו זמן אחר)?

תשובה: זהו מלאכה שלא לצורך המועד, ואסור.

הדברה בדירה שעתיד להיכנס אליה

◀ **שאלה:** האם מותר לעשות הדברה בדירה שעתיד להיכנס אליה אחרי החג?

תשובה: אין היתר להדביר, משום שזה לא לצורך המועד.

בגדים שכיבסו בחוה"מ

◀ **שאלה:** בעל תשובה שגר בבית הוריו, וכולם עדיין חילוניים, ואמו כיבסה בגדיו בחוה"מ, האם מותר לו להשתמש בגדיו בחוה"מ?

תשובה: גדרי חוה"מ הם כמו שבת בנוגע לעבר ועשה מלאכה (חוץ ממכוון מלאכתו במועד, עי' שו"ע סי' תקל"ח סעיף ו'), וכמו שאסור בשבת, אסור בחוה"מ. והנה לפני המשנ"ב (סי' שיי"ח ס"ק ז') בשעת הדחק אפשר לסמוך על הגר"א שאם עבר בשוגג, מותר ליהנות ממנו, והרי מלאכת כיבוס בחוה"מ לכוי"ע אסור רק מדרבנן משום גזירת שלא יכנס מנוול במועד, וכמבאר בשו"ע (סי' תקל"ד), לכן בנד"ד אם יש לו צורך בכביסה הרי נחשב בשוגג לגבי ההורים, ומותר לו להשתמש בכביסה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". מצורע גליון מס' 59

בס"ד

"מגבית בסתר"

וְכָא אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּבֵית יְדִי. (לה). תנא דבי ר' ישמעאל מי שמיחד ביתו לו (ערכין טז, א) שייחד ביתו - כלי תשמישו שלא השאילם לאחרים (רש"י).

הגמרא לומדת מפסוק זה, שהצרעת באה כעונש על צרות עין. ומוסיף רבנו (אהבת חסד ח"ב פ"י), שסופו של בית המנוגע שיורד לטמיון, כנאמר (פסוי' מה) "ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית".

והנה, אף שמחסד ה' עלינו, אין בימינו נגעי בתים, נכסיו של צר העין עדיין יורדים לטמיון. שאמרו חז"ל (תנחומא בהר א), שהמלוה מעותיו בריבית קללה שורה על נכסיו, שנאמר (משלי כח, כב) "נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבאנו". וביאר רבנו, שצר העין בורח ממידת הרחמים לגמרי, ואת כל כוחו הוא משקיע רק בכדי להרבות הוננו, ואינו מוכן שאחרים יהנו מממונו ומנכסיו, ללא שתהיה לו תועלת מכך, לכן, אינו מוכן להשאיל שום כלי לשום אדם, וכ"ש שאינו מוכן להלוות ללא ריבית. וזהו שנאמר "נבהל להון איש רע עין", שרע העין נבהל על ממונו. "ולא ידע כי חסר יבאנו", שהקללה והחיסרון שולטים בנכסיו. וכן כתב החינוך (מצוה תפ), שהנדיבות גורמת לברכת שמים, ומידת הכילות היא מחיצה בין הכילי לבין הברכה.

סיבת עונש זה, מפני שהקב"ה דן מידה כנגד מידה. ודרשו חז"ל (שבת קנא, ב) על הפסוק (דברים יג, יח) "ונתן לך רחמים ורחמך והרחבך" - 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים'. אם כן, המתרחק ממידת הרחמים מסיר מעל עצמו את רחמי שמים, וממילא שורה על נכסיו מידת הדין הגמורה ללא שום חסד. ואמרו 'בתחלה עלה במחשבה לבראתו [את העולם] במדת הדין, ראה [הקב"ה] שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין' (רש"י בראשית א, א). נמצא, שללא רחמים אין דבר היכול להתקיים בעולם, ומוכרח הדבר שנכסיו וביתו של צר העין יחרבו ויכלו. ומסופר במדרש (פסיקתא דרב כהנא פכ"ו, ב), מעשה באדם שהיו לו נכסים רבים, ומצרות עינו לא נתן צדקה מימיו. ועונשו היה, שפעם אחת נכנסה בו רוח שטות, הצית את כל בתיו, נטל גרזן ושיבר את כל חביותיו, והשליך את כל כספו וזהבו לים. וביארו חז"ל, שהשיגעון הזה נגרם לו, מפני שלא קיים את ציווי הקב"ה לתת צדקה מממונו. וכפי שדרשו מהפסוק (משלי ג, ט) "כבד את ה' מהונך" - כבד את הקב"ה וקיים את מצוותיו כל עוד ממנוך קיים.

ומוסיף רבנו, שלפעמים צרות העין גורמת לאדם לרוע לב גדול עוד יותר. שמלבד שהוא עצמו לא חס על העני ואינו רוצה לרחם עליו, הוא גם גורם לחבריו העשירים שלא ירחמו על אותו העני, ומגנה את כל העוזר ומסייע לאותו עני. מפני שחושש מהבזיון שיהיה לו כשהוא ימנע מלתת ואחרים כן יתנו. ועל כך אמרה המשנה (אבות פ"ה מט"ז) 'ארבע מדות בנותני צדקה... לא יתן ולא יתנו אחרים רשע'. ורבנו הזהיר את גבאי הצדקה שסרו למשמעתו, שכשהולכים לקבץ צדקה, יש אנשים שצריך לדלג עליהם, וישנם כאלו שצריך להסתיר מהם את כל קיומם של המגבית, בכדי שלא יפעלו להכשילה (דוגמא משיחות אבי)

אורחות חיים במחיצת רבינו. יהודי חסיד בוורשה נטפל פעם לבנו של ה'חפץ חיים', הרב ר' לייב, בבקשה שיספר לו איזה מופת מאביו הנודע לתהילה, בהטעימו: "צדיק גדול כאביך ודאי שיועד לחולל נפלאות, שהרי 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' (מו"ק טז, ב) לפיכך, אנו החסידים אמנם יודעים לספר מופתים ללא שיעור שגילו צדיקנו". השיב לו רבי לייב בחיוך: "אבי הריהו צדיק מסוג אחר. הריהו מקיים כל מה שהקב"ה גוזר, ולא להיפך".

אב של משפחה דומה לקטר רכבת שהולך במעלה ההר, גורר אחריו קרונות עם סחורות. אם הקטר הוא מספיק חזק, דהיינו יש לו מספיק אש וקיטור, הרי שהוא מעלה הכל למעלה. אבל ח"ו אם לא, מושכים אותו הקרונות חזרה למטה, וכולם נהרגים ח"ו.

לע"נ ידידנו הרב מרדכי מירון ז"ל

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

זאת תורת המצורע - זאת תורת המוציא שם רע (ערכין טו:).

...ומה לי להאריך עוד בגדולת העוון המר הזה, אחר שאמרו עליו שהוא כעובר על חמשה חומשי תורה, וככופר בעיקר ח"ו. שזה לשון המדרש רבה: אמר רבי יהושע בן לוי, חמש תורות כתובות בפרשה, "זאת תורת נגע צרעת", "זאת התורה לכל נגע הצרעת", "זאת תהיה תורת המצורע", זאת תורת אשר בו נגע צרעת, "זאת תורת הצרעת" - המוציא שם רע, ללמד שכל האומר לשה"ר עובר על חמשה ספרי תורה וכו'.

ואמרו חז"ל בערכין (טו): אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא, כל המספר לשה"ר כאילו כופר בעיקר, שנאמר "אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו איתנו מי אדון לנו". והטעם כמו שכתוב בספרי יראים, כי ידוע הוא שמי שרוצה לדבר לשה"ר הוא מסתכל בכל צדדיו אולי עומד שם האיש ההוא, ועושה עין של מעלה כאילו אין רואה ח"ו, וכמו שאמרו חז"ל בגמ'.

ובמדרש תנחומא איתא: קשה לשה"ר שאין אדם מוציא מפיו עד שהוא כופר בעיקר, שנאמר וכו'. על כן מי שיש לו מוח בקדקדו, יראה תמיד לזרז את עצמו וללחום מלחמת ה' עם יצרו שלא ילכד בעוון המר הגדול הזה, ואז אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא.

(שמירת הלשון, שער הזכירה פ"ד)

ואל יפלא בעיניך על זה, שהרי אנו רואין כמה אנשים מדברים לשון הרע ואין להם שום נגע, עתה בעוונותינו הרבים שאין לנו לא מקדש ולא קרבנות, ולא כהן מטהר, אם היה הקב"ה מביא את הנגעים על גופו היה נשאר בטומאתו לעד, ולא היה אפשר לו להינקות מזה, על כן נשארה טומאת הנגע שבא ע"י חטא זה דבוקה רק בנפשו, ואין בולטת על גופו מבחוץ.

על כן האדם המורגל בחטא זה ח"ו, צריך להתאונן תמיד על נפשו, כי אף שמחפה עליו הקב"ה בזה העולם ואינו מראה קלונו לכל, עכ"פ אחר פטירתו שתצא הנפש מהגוף תתגלה זוהמת צרעתו לעיני הכל, וכל עוד שתהא דבוקה חלאת הזוהמא הזו בנפש בוודאי לא יבוא מנוגע בהיכל ה' בגן עדן, ויצטרך לישב בדד למעלה חוץ למחנה ישראל שהוא מקום הקליפות והחיצונים, אם לא עשה תשובה כראוי.

(שמירת הלשון שער א פ"ה)

במצורע התורה לא חששה לכבודו, ואדרבה רצתה שיתפרסם כדי שייכנע ויתכפר לו. וראה עוד כי בכל מקום מצינו שצריך לחוש לכבוד הבריות ולא לגלות קלונו, ואילו באדם זה לא חשו כלל לכבודו, ואדרבה ראו שיתפרסם קלון האיש הזה, והכל כדי שייכנע ויתכפר לו. כי הנה מלפנים כשאחד היה צריך להביא נסכים לקרבנות, הוצרך לילך במעותיו לממונה על החותמות (שקלים פ"ה) והגיד לו לאיזה קרבן צריך נסכים [כי חשבון הנסכים אין שוה לכל], והיה נותן לו חותם, ובה החותם היה הולך לממונה על הנסכים והיה נותן לו מה שצריך. ועל החותמות היה כתוב עליהן: 'עגל', 'זכר', 'גדי', 'חוטא' [היינו מצורע] כדי שידע כמה נסכים צריך ליקח. הרי דעל מצורע לא חששו כלל לכבודו וכתבו על חותמו 'חוטא', ומזה היה נודע לו כמה נסכים צריך לקרבנותיו.

(שמירת הלשון ח"ב פט"ז)

והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המיטהר.

וראה עוד, שמטהרתו יש להתבונן על גודל חטאו, שהצריך הכתוב ליתן מיתר השמן אשר על כפו על ראש המיטהר, מה שלא מצינו כן בשום מקום, והוא מפני שעבר בוודאי על קבלת לשה"ר ג"כ, ואיסור קבלת לשה"ר הוא מפני שמאמין בדעתו ללשון הרע בהחלטה, שעבר בזה על לאו ד"לא תשא שמע שוא", וכמו שביירנו דבר זה בספר 'חפץ חיים' בשם הראשונים, וא"כ בוודאי מלאה דעתו פגמים וגנות על כמה אנשים, ולזה הצריכה התורה לטהר את ראשו, וכדי שמכאן ולהבא לא ילך בדרך הזו עוד, וידין הכל לכף זכות.

(שמירת הלשון ח"ב פט"ז)

ואם דל הוא ואין ידו משגת.

ישנם אנשים, שלומדים ומתפללים וחושבים בנפשם, כי אם אמנם אינם יוצאים כראוי, אבל הלא חבריהם או שכניהם אינם מגיעים אפילו למדריגתם זו. אמנם נעלם מהם, כי המה עשירים בדעת וחבריהם שכניהם עניים בדעת, ואם דל הוא ואין ידו משגת יוכל להביא שתי תורים או שני בני יונה, אבל עשיר שהביא קרבן עני לא יצא ידי חובתו. וכן היא המדה גם בקיום מצוות התורה, שעל הת"ח שבדור לקיים את המצוות בזירות יתירה.

(חפץ חיים על התורה)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים, ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה, דן אליהו בן לאה הי"ו.

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

אך לשעתו, לזמן גאולת מצרים. חודש ניסן נקבע לשנים ולדורות כחודש הגאולה. היינו נקבע מצב בבריאה ובצורת ההנהגה של העולם לנצח נצחים, מצב והנהגה הקובעים שחודש ניסן הוא חודש הגאולה. ומדוע נקבע מצב זה? מדוע נתחדשה הנהגה זו? - בעבור כלל ישראל. היש לנו חביבות גדולה מזו? על זה נאמר "אשרי העם שד' אלוקיו". כל אחד ואחד מאיתנו צריך להרגיש את אותה הרגשת אשרי, אותה הרגשת אושר מופלאה ובלתי ניתנת להשוואה על כך שזכה ועלה בחלקו להימנות על סגולה.

אמנם זה אשר זכה ובאמת מרגיש בקרבו את אותה תחושת אושר מיוחדת, הרי שממילא לא יקשה בעיניו קיום המצוות, לימוד התורה ועבודת התפילה. ההבנה וההרגשה של האושר הגדול נוסכים בו כח עד בלי די להתמסר לכל דבר שבקדושה, להיות מסור לזולתו, לקרב רחוקים ולהחשיב תדיר את הרוחני על פני הגשמי.

דבר אל בני ישראל ויסעו

בפרשת קריעת ים סוף נוכחים אנו לראות דבר מענין הדורש הבנה רבה. עם ישראל נתון במיצר כאשר ניצב הוא על שפת ים סוף. מלפניו מצויים משברי הים וגליו אשר עם רב לא יוכל להם ובמידה ויכנס פנימה הרי שנגזר דינו לכליון. מאחוריו ניצבים פרעה וכל סוס רכב פרעה, צבא גדול וחזק, המאיימים להשמידו מעל פני האדמה. בכל אשר יפנה עם ישראל נגזר דינו לכליון והשמדה.

יהודי הנמצא במצב כזה מבין עד מהרה כי השער היחיד הפתוח בפניו להינצל מהצרה והאימה המרחפת עליו הינו שער התפילה. לכך זועק משה רבינו, הרועה נאמן לעם ישראל, זועק הוא לבורא יתברך למען יושיע את עמו. עונה לו בורא עולם - "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו". ואמנם הדברים תמוהים עד למאד - מה פשר מה תצעק אלי, הן זוהי אומנותו של יהודי אשר אין אומנותו אלא בפיו. זה כאמור אשר יעשה יהודי המצוי בצרה - זועק הוא אל בורא עולם לרחמי ולישועתו. מדוע איפה אומר הקב"ה למשה רבינו מה תצעק אלי.

בישוב הדברים מבאר האור החיים יסוד נפלא וחשוב עד למאד. בזמן יציאת מצרים היה כלל ישראל מונהג על ידי מידת הדין. כאשר כלל ישראל מונהג על ידי מידת הדין, הרי שבמצב כזה לא

גאולה ואמונה

נמצאים אנו בשבת הגדול, שבת בה נקרא בס"ד בהפטרה המיוחדת לשבת זו אודות היום הגדול בו ישלח אלינו בורא עולם את אליה הנביא לקראת הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן ואמן. כמו"כ נמצאים אנו שבוע ימים לקראת חג הפסח, הימים הגדולים בהם יצאנו מעבדות לחירות. מעניינה של שבת זו ומעניינה של תקופה וכהכנה לקראת חג הפסח, נעסוק בגליון זה בענייני גאולה ואמונה.

אשרי העם שד' אלוקיו

מוצאים אנו במדרש רבה בפרשת בא מאמר חז"ל על הפסוק החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון לחודשי השנה וז"ל - "אשרי הגוי אשר ה' אלהיו, משבחר הקב"ה בעולמו, קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר יעקב ובניו קבע בו ראש חדש של גאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידים ליגאל, שנאמר: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ובו נולד יצחק ובו נעקד, ובו קבל יעקב את הברכות ובו רמז להם לישראל שהוא ראש להם לתשועה, שנאמר: ראשון הוא לכם לחדשי השנה, משל למלך שהוציא את בנו מבית האסורין אמר עשו אותו יום טוב לכל הימים, שבו יצא בני מחושך לאור, מעול ברזל לחיים, מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה. כך הוציא הקב"ה לישראל מבית האסורים, שנאמר: מוציא אסירים בכושרות, מחשך וצלמות, שנאמר: ויוציאם מחשך וצלמות, מעול ברזל לעול תורה; מעבדות לחירות, שנאמר: בנים אתם לה' אלהיכם, משעבוד לגאולה, שנאמר: גואלם חזק ה' צבאות שמו; לכך קבע להם שמחה שהוא נפרע מאויביהם עליהם, שנאמר: ואתן אדם חתין ולא מים תחת נפשך".

יסוד נפלא ונהדר יכולים אנו ללמוד מדברי המדרש הללו. הרי משלומדים אנו את דברי המדרש, מיד נוכחים אנו לראות עד כמה גדולה האהבה של בורא עולם כלפי כלל ישראל ועד כמה גדולה החשיבות שלנו אצלו. הנה כי כן, בעבור עם ישראל נקבע חודש ניסן ל"ראשון הוא", ראשון לתשועה. בורא עולם יצר מהלך מיוחד בבריאה בעבור תשועתן של ישראל שחביבין עליו כבנים. אכן לא נקבע חודש זה

כאשר

מאמין הוא

באמונה שלימה ברחמי

ד' ובישועתו, ומעל הכל - כאשר

באה אמונה זו לידי ביטוי מעשי -

זהו כח חזק מאין כמותו היכול

לפעול אף בשעה

שמידת הדין

מתוחה.

תועיל אפילו תפילה, אפילו תפילה זכה וטהורה, כזו המושמעת על ידי עבד נאמן, משה רבינו. לכך אומר בורא עולם למשה רבינו - בעת הזו, כאשר מונהג העולם במידת הדין - "מה תצעק אלי". ואם תפילה אינה יכולה להועיל, אם אפילו כוחה הנפלא של תפילה אינו עומד בעת הזו, מהי איפה הדרך להינצל. דרך אשר כזו יכול לחדש רק בורא עולם אשר בורא ומחיה את כל הבריאה, רק הוא יכול להצביע על דרך אשר חזקה אף יותר מתפילה. אומר בורא עולם למשה רבינו "דבר אל בני ישראל ויסעו". כאשר היהודי המאמין קופץ ונכנס בשיקול דעת לתוך הים הסוער, כאשר אין הוא נותן את ליבו אל הסכנות האורבות לו בים הגדול, כאשר מאמין הוא באמונה שלימה ברחמי ד' ובישועתו, ומעל הכל - כאשר באה אמונה זו לידי ביטוי מעשי - זהו כח חזק מאין כמותו היכול לפעול אף בשעה שמידת הדין מתוחה.

לא די בדיבורים על אמונה, אין זה מספיק לומר

שמאמינים אנו בבורא עולם, הדיבורים יפים הם אולם יש צורך במעשים. עלינו לחיות כל חיינו בהרגשה תמידית בכל רגע ורגע שהכל מאיתו יתברך. צריך האדם היהודי להאמין באמת ובתמים ועל פי זאת לכלכל את מעשיו מתוך ידיעה ברורה שהוא עצמו אין לו שום יכולת וכח זולתי אשר יחוננו בורא עולם. צריך הוא להודות לבורא עולם על כל נשימה ונשימה ועל כל רגע ורגע של חיים.

כאשר כך היא צורת החיים, כאשר אלו הם ההרגשים אשר לפיהם חי האדם, אזי אין לו כל קושי לשעבד עצמו לחיים של תורה, תפילה, יראת שמים וזיכוי הרבים.

כאשר כך היא צורת החיים הרי שזוכה אותו אדם להכניע את מידת הדין ולהפוך למידת רחמים.

יתן הקב"ה ונזכה בחודש זה חודש הגאולה, להתחזק באמונתנו, להפוך מידת דין למידת רחמים ונזכה לגאולה השלימה.

למען דעת

בואו חשבו

הסדר ולא טרדו את מנוחתו. עוד הוסיף רבינו וסיפר שבחודש שלאחר מכן נכנס הגנב פעמיים באמצע הלילה אך בשני הפעמים נמלט הגנב על עקבותיו כלעומת שבא לאחר שנוכח לראות שבני הבית הבחינו בזממו.

רבינו ערך את חשבון נפשו על מה ולמה אירע לו כדבר הזה עד שהגיע למסקנה כדלהלן - ביום שב"ק בצהריים הולך היה רבינו למסור שיעור בישיבה. באותה עת היתה הרבנית יוצאת אף היא בכדי לבקר את אחותה הרבנית הרשלר ע"ה. היות ורבינו והרבנית הקפידו שלא טלטל בשבת, הרי שהניחו את המפתח ליד הדלת בחלון. אמר רבינו שפעמים הטרידה את מנוחתו המחשבה שמא ישנו איש בליעל אשר הבחין במקום בו הניחו את המפתח ואזי יכול הוא להיכנס לבית וליטול משם כאוות נפשו.

הסיק רבינו שאותה טרידה בשבת קודש מחשש שמא יכנס גנב הביתה, אותה טרידה קלה היתה חסרון במנוחת השבת ולכך נענש הוא בגנב שנכנס לביתו. ודומה שנוראים הדברים למתבונן ואל לנו להוסיף.

מעניינו של גליון והיות ונמצאים אנו באותה התקופה בה התרחש המעשה דלהלן, הרי משכך פורשים אנו את סיפור הדברים עלי גליון -

היה זה בליל בדיקת חמץ תשמ"ח. בביתו של רבינו מוטמן היה סכום נכבד העולה לסך עשרת אלפים דולר. היות ובאותם ימים לא מוכן היה רבינו לקבל תרומות שנועדו לצורך הדפסת ספריו, הרי שאסף רבינו פרוטה לפרוטה על מנת לממן עלויות אלו. אותם עשרת אלפים דולר נאספו לאורך זמן ובעמל ויגיעה רבה ונועדו לצורך הדפסת ספר מנחת יהודה על מסכת גיטין. לדאבון לב באותו לילה בשנת תשס"ח נכנס גנב לביתו של רבינו ונטל עמו את כל הסכום הנ"ל.

כך ארע באותה שנה ובאם מפליגים אנו מספר שנים קדימה יכולים אנו ללמוד אודות הסתכלותו של רבינו על מעשה זה. לימים כשרצה רבינו לחזק את אחד מתלמידיו הקרובים לאחר שאותו תלמיד סבל מהפסד ממון מרובה, התייחס רבינו לאותו מעשה גניבה שארע בביתו. רבינו סיפר לאותו תלמיד את סיפור המעשה והוסיף ואמר שכניסת הגנב לבית והסכום שנגנב לא הפריעו לו כלל בליל

הדעת נותנת

המקומות המושכרים מבדיקת חמץ באור לי"ד. **◆ נוהג היה להכין עשרה פתיתים ולתת לאחר שיטמינם.**

◆ בטרם בדיקת חמץ היה רבינו מברך ומוציא בברכתו את כל מי שסייע לו בבדיקה.

◆ אחר שריפת חמץ במגרש מול ביתו, היה רבינו מזהיר תמיד ומקפיד להישמר לבל תזיק האש של שריפת חמץ. לכן, היה מקפיד רבינו שישמרו על האש עד שתכבה.

◆ רבינו היה סוגר את ארונות הספרים בפסח ומוכרם לגוי.

נביא בזה פירורים ספורים מהליכותיו של רבינו בימי חודש ניסן

◆ רבינו נהג לצאת בר"ח ניסן ולעשות ברכת האילנות על עצי האתרוגים שבחצרו. כאשר נוכח היה לראות לעיתים שעדיין אין פריחה ביום ראש חודש, המתין ובירך לאחר שריפת חמץ.

◆ רבינו נהג כל השנים למכור את חמצו לגאב"ד זכרון מאיר מרן בעל שבת הלוי זצ"ל. את מכירת החמץ היה עושה ביום י"ג ניסן בשעות הבוקר במכירה שתחול בי"ג, זאת בכדי לפטור את

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 90 מצורע - שבת הגדול תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לעולם למטרת זכויהם בלבד.
לתרומות והנצחות, חוספת מעוים, הצעות והערות
יש לפנות בטלפון 0527697944
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

לקראת חד הפסח מגישים מאמר נוסף לחשוף מעט ממהלכי
הנפש המתרחשים בליל הסדר. הדברים יושגו רק בהתבוננות
ופרים רב להגיע לצירוף הדעת והלב להשלמת המעשים.

בשבוע הקרוב יום ג' י"א ניסן היארצייט השישי של רבינו זצ"ל
יעל בני משפחתו ותלמידיו למקום מנוחתו בבית החיים נציבי
ישיבת פוניבז' [בצד שמאל סמוך לביה"ח ויזניץ]. נא לעקוב
בעיתון "יתד נאמן" על השעה המדויקת.
יחדנו את המאמר השני לזכרו. ולתועלת מבקשי תורתו
ערכנו רשימת הספרים שיצאו לאור עד כה.
נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הגליון הבא יצא אי"ה לשבת פ' קדושים.

חפזון תולדת האמונה

חז"ל [ברכות ט' ע"א לפי ר"ע] לימדונו שהחפזון של יציאת
מצרים היה החפזון של ישראל. מתופעת החפזון
החיצונית נלמד על האופי פנימי של יצ"מ. ישנו הבדל
מהותי בין השימוש בכח האמונה לבין השימוש בכח
הדעת המסייע לבחירה. במהלך הדעת של הבחירה, צריך
האדם להשהות את החלטותיו ולא לדלג למסקנות
בדחיפות, משום שהאדם קרוב אל הרע הנמצא בו ולכן
נמצא על כל צעד ושעל בסכנה גדולה. וכפי שצייר לנו
הרמח"ל במסילת ישרים שמציאות של האדם היא כסומא
החולך על שפת הנהר שסכנתו רבה מאד ורעתו קרובה
מהצללתו. על כן צריך למתן את הגישה שלו, ולשקול היטב
במאזני שכלו את הנמצא לפניו. ואמרו [סנהדרין ל"ה ע"א]
"אשרו חמוץ אשרו דיין שמחמץ דינו". כל זה הוא משום
שיש לפניו ב' אפשרויות. שונה בתכלית הוא השימוש
בתוקף האמונה, כאשר נזקק לה. ניתן לזה משל. ילד
שהגיע להרגשה ברורה שהאדם שהולידו הוא אביו, אם
ישאלו אותו האם אתה יודע למה הוא אביר, יענה לא.
וכאשר ישאלוהו שמא אינו אביר, יענה בתוקף שאין
הפקפק בא בחשבון כי הרגשה ברורה יש לו בזה שאי
אפשר להזיז אמיתתה כלל הגם שהיא רק בהרגשה. כך
היא האמונה בעת שהיא בתקפה כיון שמציאותה לא
נבנית על מערכת השקלא וטריא של השכל (כי במקום
שפוסקת הדעת שם מתחילה האמונה כידוע) רק על הרגשת
מציאותה. וכשהאמונה בתוקפה לא ניתנת לערעור כלל.
במצב זה שייך לגשת אל המסקנא של הנושא המדובר
ללא האיטיות הניתנת למהלך הדעת של שקלא וטריא.
זהו עומק המובן של היציאה "בחפזון", חפזון זה נבע
מהמסקנא הברורה בקדושה בלי לעבור דרך השו"ט של
הדעת. זהו כאמור מתאפשר רק כשהאמונה היא
בפשיטות ובהרגשה הברורה. וכך היה ביום היציאה
דיעוין מ"ש בפירש"י (פ' בא) על הפסוק "משארותם

התרוממות בליל הסדר [בסו"י תזריע תשנ"ו]

ישנה גמרא מעניינת [ע"ז קט"ז] אמר ר"נ לעבדו, עבד
שהוציאו האדון לחירות ונתן לו כסף וזהב מה צריך לומר
לו. אמר לו שצריך להודות לו ולשבח אותו. אמר לו פטרת
אותנו מלומר "מה נשתנה" פתח ואמר "עבדים היינו".
דברי קדשם חתומים אבל מסקנא אחת ברורה עולה
מדבריהם שיסוד סיפור יציאת מצרים של ליל פסח הוא
חובת ההודאה ונתינת שבח ולא סיפור דברים סתם. ננסה
להבינו.

ההבדל בין עבדות לחירות

אמרו חז"ל במדרשם שהמצה של פסח מסמלת את היצר
הטוב והחמץ מסמל את היצר הרע וצ"ב כיצד מסמלים
זה. בספרו בגבורות ה' המהר"ל פותח לנו אשנב להבין
עומק רמזותיהם. ויש בדבריו חידוש גדול. המהר"ל אומר
שהלחם עוני של המצה אינו סמל לעבדות אלא סמל
לחירות. הכיצד? מגדיר המהר"ל שחירות היא קנין האדם
את עצמיותו באופן שאינו מצורף עם אחרים להרכיבם
בתוך עצמותו. זו הסיבה שעבד אינו "עצמי" משום
שהאדון שלו מורכב בעצם מציאותו באופן שאינו בן חורין
לפעול כפי רצונו. על דרך זה נבין את ההבדל שבין המצה
והחמץ. עצם החפצא של "לחם" תלוי רק בעירוב מים
וקמח ובזה חל על התערובת שם לחם גם ללא חימוץ.
החימוץ הוא דבר שמעבר לעצמיות הלחם ומורכב בו
מבחוץ. היינו שאל הלחם מצטרף דבר אחר, וממילא כבר
אין ניכרת עצמיות הלחם. לכן המצה היא סמל לחירות,
כי יסודה היא רק היות הלחם בלי שום תוספת הרכבה
זרה, מה שאין כן החמץ. עד כאן דברי קדשו. על דרך זה
יש לפרש ענין היצר הטוב והיצר הרע. העצם האמיתי של
ישראל הוא טוב כדוגמת המצה שהיא "עצם" הלחם,
והרע שבו הוא רק מורכב מבחוץ ואינו מעצם ההויה שלו,
כדוגמת החמץ. זהו הפי' במדרשם הנ"ל. נעמיק בזה יותר.

ראשית קומת הקדושה - אמונה

עיקרו של חדש ניסן הוא היציאת מצרים שהיתה בו.
היציאה עצמה התגלתה ע"י מכת בכורות. במכה זה
הועברה הבכורה מהס"א והתגלתה במקומה הבכורה נא.ה.
היינו הראשית והבסיס של מערכת הקדושה. ראשיתה של
קומת הקדושה היא ה"אמונה". שהרי בלי אמונה האדם
נעשה מופקע מהציבור והופך למין, סוג בפני"ע כעכו"ם
ששחיתו נבלה ויינו יין נסך וכו' [עיין בפיה"מ להרמב"ם
סוף פרק חלק]. ובהיות שראשית קומת הקדושה היא
האמונה צריך לומר שבמכת בכורות התגלה תוקף כח זה
של האמונה.

צורורות בשמלם על שכמם", להגיד שבחם של ישראל שאנשים נשים וטף לקחו רק שיירי הסעודה ויצאו אחרי ה' למדבר שממה שאין שם סיכוי למזונות. וע"ז כתיב קדש ישראל לה' ראשית תבואתו וכו'. היינו שכתוצאה מפתיחת הראשית של קומת הקדושה שלהם - שהוא תקיפות כח האמונה - התגלה שאין כלל מקום לשקלא וטריא "שמא כן או לא". בלילה זה נפתח צוהר לנקודת העצמיות של ישראל שהיא אמונה פשוטה. כשעוסקים בסוגיא זו של האמונה בכל תוקפה אסור להשהות את מסקנותיו כי אז כבר יהיה גמגום בעצם הרגשת האמונה, וזו ריעותא. זהו עומק מה שהמצה היא נהמא דמהימנותא [לחם האמונה] כי כל מעשיה בחפזון. והחמץ הוא אסור גמור כי כל ענינו הוא שהי והמתנה העומד בסתירה לאמונה כמש"ת.

תולדת תפיסת האמונה - עבדות

אחר כל הדברים האלו נוכל להכנס יותר לעולמה של האמונה. תפיסת האמונה היא תפיסת האמת היותר עמוקה בכל ההנהגה עליונה, היינו תפיסת יחודו ית"ש בעולמו. ועל ידי אמונה זו נחשב למאמין. היחוד משקף כי כל הבריאה נמצאת אך ורק תחתיו ית"ש וממילא רק ממנו הוא הכל - כל קיום הבריאה וכל צרכיה עד הפרט האחרון שבה. פשוט הוא שבהנהגת בין אדם לחבירו אם היה ראובן מספק כסדר כל צרכיו של שמעון היתה תגובת שמעון באופן טבעי (אם לא נשחתו מדותיו) הכרת טובה עד בלי די. והיה זה ודאי בהרגשה של "נפשו הוא חייב לו". ומחויב הכרת הטוב היתה נולדת כניעה אל קיום רצון מטיבו. תפיסת האמונה מולידה את הכניעה השלמה לבורא ית'. בזה נבנית מהראשית של קומת הנפש [א.ה. שהיא האמונה] הראשית של כלי העבודה [א.ה. היינו שעבוד מוחלט] אשר על זה תתבסס כל העבודה דקדושה. זהו מ"ש דרו עבד ר' נחמן על שאילתו, בעי לאודויי ולשבוחי. היינו שאחרי השחרור, כשנמצא ברשות עצמו, צריך שתצא תגובת פנימיותו. והיא לאודויי - הודאה. שפי' להיות נכנע לרצון המטיבו. כמו כל הודאת בע"ד שהיא כניעה והתחייבות לרצון הזולת. ואחר כך מזה גופא יצא ה"שבוחי" וכמשי"ת. ומה שאמר לו פטרת אותנו מלומר מה נשתנה ומיד פתח ואמר "עבדים היינו". כי עצם הסיפור יכול להתקיים בלי שאלה, שהרי אחד מהד' בנים הוא שאינו יודע לשאול. מטרת השאלה היא לעורר את האדם לשים לב להכיר תוכן הדבר עליו מדברים. וכשכבר הגיע לתוכן הלילה בתשובת העבד שהוא להודות ולשבח שהם תוצאת האמונה ופריו שעבוד, אז פתח לומר "עבדים היינו" - הקיום בפועל של "לאודויי ושבוחי".

בטוי האמונה בדיבור

הרבה פעמים חזרנו על כך שגדר האדם הוא מדבר, היינו שעצמיות האדם אינה גופו - שהרי סופו להפרד ממנו - רק הנשמת חיים שלו. ובהיות שנשמת חיים זו הורכבה לתוך גופו, המקום בגוף ששם היא מתגלית הוא בדיבור וכמ"ש בת"א והות באדם לרוח ממללא. והנה כתיב כי

חלק ה' עמו וכו', היינו שחיות הנשמת חיים היא מהדביקות לשמו הגדול ית"ש שהוא מקור כל החיים, ואין לה חיים אחרים. אבל כיצד יעשה הגוף שהוא חומר עכור ועפר מן האדמה קשר לנשמתו - חלק ה'. רבינו יונה בתחילת שע"ת מלמד אותנו שיש לאדם נשמת חיים "חכמת לב וטובת שכל להכירו וכו'". פי' דבריו שה"נשמת חיים" משתקפת לתוך הגוף דרך תכונה זו של "חכמת לב וטובת שכל". עיקרה של השגת הברירות בכל דבר נמסר לכח השכל, לכן עיקר תכלית ה"חכמת לב וטובת שכל" היא להכירו וכו', היינו להגיע לנקודת האמונה הפשוטה שנמצאת בעומק הנפש כאמור לעיל. ורק מכח האמונה יתפוס את בהירות החיות המונחת בתוך הנשמה שהיא חלק ה' עמו. זהו שאמרו (פסחים לו) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה ופירש"י הגדה וגומרים עליו הלל. כי עיקרה של ההגדה היא לאודויי, להכיר חסדיו, ובוזה לבנות כאמור לעיל מצב של תוקפא דנשמתא שהוא חולשא דגופא. ובוזה יגיע לכפיפות לחיות את הנשמת חיים ששופעת בו דרך הראשית הנקראת אמונה. ההלל עיקרו הוא השבוחי לרוממו ית"ש בתשבחות, וזה שייך רק אחרי הכניעה אליו ית'. מהלך זה בנפש מתרחש מצד המצה, כי היא מסמלת את העצמיות [א.ה. שהיא האמונה ראשית הקומה] ואח"כ מוציא אמונה זו לפועל ואז צדיק באמונתו "יחיה" כשחיות הנשמה שופעת לתוך הדיבור. זכינו להבין מה היא סיבת התרוממות הנפש ביחוד בחלק הב' של ליל הסדר [א.ה. כי באה אחרי אכילת המצה]. לצורך מהלך יציאת מצרים נפתחה הראשית של כל גילויי ית"ש, והוא שמו הגדול הוי"ה שהוא מורה עליו ביותר מכל שאר השמות והוא מקור כולם (כמ"ש הטור ריש סי' ה' בפירוש שם הוי"ה ב"ה היה הוה ויהיה). הוראת שם הוי"ה היא יציבות וחוסר שינוי כמ"ש אני ה' לא שינוי. לכן גם בחלק ה' עמו [א.ה. היינו בנשמת חיים של כל אחד] מתנוצצת תפיסה זו של "לא שניתי". בהתנוצץ חיות נקודה זו בנפש נעשית היא מופקעת מלהשתנות מדביקותה הפשוטה בשמו הגדול ית"ש. זוהי הבנת החזון שדברנו לעיל שיציאתם למדבר שממה היתה בלי שום שאלה ופקפק ברצונו ית"ש, כי זכו לדבקות בתפיסת האמונה ביציבות גמורה.

ההתחדשות בליל הסדר

יש לשמו הגדול משמעות נוספת [א.ה. וכולם עולים בקנה אחד ואכמ"ל] והוא מ"ש המפרשים שהוא מהוה את הכל [מלשון מהוה]. כי כן היא תכונת חודש זה, חודש של התחדשות והתחלה ממהלך הראשית. גם הרגשה זו של התחדשות מתגלית בנשמת חיים של כל בן ישראל. צריך למודעי שענין ההתחדשות באדם היא שהרגשה נעלה זו תזעזע את מעמדו הקודם בתפיסת עולמו ואז תעשה אצלו מהפכה בגישתו לחיים מכאן ולהבא. זה נקרא התחדשות. בלי הזעזוע האדם נשאר בהרגלו הקודם בלי שום שינוי. רגע של זעזוע מסוגל לעשות מהפכה בתנאי שתזעזע עד תהום הנפש. [א.ה. ולזה מסוגל ליל הסדר עם הכנה ראויה].

רשימת ספרי רבינו רבי ישראל אליהו וינטרויב זצלה"ה

* **נפש החיים עם ביאור יראת חיים** הדפסה ששית תשע"ד

* **רזא דשבת** מאמרים על עניני שבת תשע"א

* **בסוד ישרים** מהשנים תשנ"ה - תשס"א

* **עניני ישראל** חלק ב' הדפסה חדשה תשע"ד

* **נפש אליהו הקדמות ושיעורים** אול לע"ע

* **נפש אליהו שיעורים על מבוא שערים ב"כ**

ניתן להשיג בחנויות ספרים מובחרות

לפרטים טל. 0548493779 \ 03-5786718

* **נפש אליהו שיעורים על ספד צ"צ** לע"ע ב"כ / 0504193640

* **התקופה בסערת אליהו** הדפסה חדשה תשע"ד [נשארו עותקים בודדים] / 0504128855

* **שביעי קדש** על עניני מסכת שביעית ועוד / 036194033

* **אגרות דעת** / 0527136597

* **חיי יוסף ובו ספר שירת חיים** והוא ביאור על שיר השירים עם ביהגר"א ז"ל תשע"ד בתוך ספר זכרון לתלמידו הרה"ג ר' יוסף

חיים אוהיון זצ"ל / 036161531

* **פתחי שערים** נדפס ע"י רבינו בשנות בחרותו

וי"ל שוב בהוצאה חדשה ע"י תלמידו הגה"ק רבי משה טברסקי הי"ד / 0527126794

* **קונטרס ויעל אליהו בסערה** – מאמר קצות דרכיו של רבינו נ"ע / 035786718

* **נפשו גחלים תלהט** – תמצית משנת רבינו בעניני עקבתא דמשיחא בשפה ברורה / 0527695449

קונטרסים מועדי קודש חנוכה פורים פסח כולל הרבה כת"י שלא ראו אור עדיין [חלקם אזלו] י. לובינשטיין 0533114757

דברי זכרון על הגאון רבי יצחק הוטנר זצוקלל"ה [עניני ישראל ח"א]

דיבורנו באו רק על העמדת זכרון דברים על הרגשתינו באור המלוכש הנ"ל בנו שזכינו בהיותנו תלמידיו.

טוב מאד זה אדם

ביום ו' של ימי בראשית אחרי גמר בריאת אדה"ר חתם הוא ית' כללות כל המע"ב במ"ש וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, יש בזה שינוי ממה שחתם שאר כל הימים דרך בירא אלקים כי טוב. ועמדו ע"ז חז"ל במדרשם ואמרו מאד אותיות אדם. פירושו שה"מאד" הכתוב כאן אשר פירושו הוא למעלה מהגבול של הטוב, נתיחד לכללות הבריאה רק באמצעות קומת האדם הנמצאת בתוכה. ולכן קומת אדה"ר לפני החטא היתה "למקצה השמים ועד קצה השמים ומהארץ עד הרקיע" (חגיגה רפ"ב) והיה רואה מסוף העולם עד סופו (שם) וגבהה קומתו מאד. אבל אחרי החטא כתיב (תהילים קל"ט ה') ותשת עלי כפכה, שהניח עליו כפו ומיעטו עד מאה אמה (סנהדרין דף ל"ט). אין לנו מושג מהו ענין "מאה אמה", אבל ז"פ כי אין דמיון בין ה"מאה אמה" לרקע הבלתי סופי הנקרא "מאד", כ"ז נגרם מחמת החטא שאז נאמר לו כי עפר אתה ואל עפר תשוב, ובגוף כזה מוכרח להמעיט פנימיות קומתו על מאה אמה דוקא.

בהיות שנמסר לכנס"י תפקיד בנין והשלמת קומת אדה"ר וכמ"ש ואתנה צאני וכו' אדם אתם, אתם קרוים אדם ואין אוה"ע קרוים אדם (יבמות ס"א), ויצירת כנס"י היתה ביצי"מ, וכמ"ש (דברים ד' ל"ד) או הנסה אלקים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי, כעובר הנשמט מבטן בהמה כמ"ש חז"ל

[א.ה. דלונג עד מאוד לנסות ולהביא דברים לעילוי נשמתו לכן בחרנו בדברי זכרון אשר אמר רבינו זצ"ל על רבו זצ"ל. נדמה שתואמים הם להפליא להרגשת תלמידיו אחרי הסתלקותו. דברי הזכרון כלולים ביסודות רבים החוזרים במשנתו. מי שמתבונן בהם וזכה להכיר את רבינו זצ"ל ירגיש עד כמה הדברים נחצבו מעומק השגותיו בבחינת "הוא היה אומר". לא הבאנו את כל דבריו מחמת אריכותם רק כמה קטעים. המעונין לקבל את המאמר בשלמותו ישלח בקשה].

קוצר ההשגה במהות רבותינו

בפתיחת דברינו מוכרחים אנו להודיע כי לא באנו לספר בשבחו ז"ל כי היה אדם הגדול בענקים בדורינו, ואיך יעיד הננס על הענק והקטן על הגדול, הלא רק מי שהיה בגדר גדלות ענקית זו מסוגל למצוא ולהסתכל בפנימיות קומתו ולהגדירה, ואיך נשקר ונדמה בנפשינו שיש לנו שייכות לזה. אמנם כל גישתנו בזה היא להעלות על זכרוננו איך התראתה קומתו הענקית בהתפשטותה חוץ לפנימיותה בכדי להתפס לחושים, כדי להתקשר עם הדור להחיותם ולהעלותם משפלותם. כי טבע של חיות להמשך לעולם לשרשה וכמ"ש והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק (יחזקאל א') ולמקום שהולך משם חוזר למקומו הראשון. כן הוא בענינינו, חיותו של גדול אמיתי מתפשטת בתלמידיו בכלים מכלים שונים, ונרגשת בהם החיות. ואז כמו שטבע החיות הוא לחזור, כך הולך ומזדכך כלי התלמיד בחזרת האור וכפי שיעור החזרה כך היא מדת הזיכור, וכל

(אשר אז הוא קונה הוייתו) על כן בעצם בינה של כנס"י מוכרח שתראה לא רק קומת אדם אלא גם יסוד החזרת ה"מאד" לקומה זו, שהרי בה דוקא התראה עוצם השינוי שגרם החטא דעה"ד.

באיזה מקום מהקומה נרגשת ביותר בחינת ה"מאד" שנצטרף אליו. הנה בריאת אדה"ר הורכבה מב' הפכים גוף מעפר האדמה ונשמה מן העליונים. ובמהלך צירוף נשמתו אליו כתיב ויפח באפיו נשמת חיים וכו'. אמרו ע"ז רז"ל מאן דנפח מדיליה נפח. פי' הדברים הוא, כל הנעשה במע"ב עד אז יצאו דוקא מצורת הדיבור וכדכתיב (ל"ג ו') בדבר ה' שמים נעשו וכו', מ"מ נשמת החיים של האדם אין מקורו בהדיבור רק לפני ולפנים הימנה. כתיב (תהלים ל"ו י') כי עמך מקור חיים, ענין החיים היא במחיצתו ית' כביכול ביותר, ובנפיקה יוצאת ומתגלה מעצם מהות ענין החיות העצמי דוקא כידוע, משא"כ בדיבור. והגם שיש למהות הדיבור שיעור, שהם עצם הדיבורים עצמם, כל דיבור בהגדרה מיוחדת וגם החיות המלוכש בו באה בשיעור, אבל החיות כשהיא בעצמותה ושייכת לרקע ה"עמך מקור חיים", הרי היא מופקעת מגבול ושיעור. וכאן דוקא היא הרגשת ה"מאד" הנמצא בקומת האדם.

שייכות חכמי הדור לבחינת "מאוד"

כתיב והחכמה מאין תמצא (איוב כ"ח) ז"א שהחכמה נמצאת סמוך למופלא והנעלם, כן הגדירו חז"ל מקרא זה. ת"ח שבדור בכלל, שהם שייכים לתורה שהיא חכמתו ית' וכל חיותם היא בה. הם סמוכים למופלא ונעלם. ודבר שהוא מופלא ונעלם איזה שיעור תתן אליו, והוא הוא ה"מאוד", כמ"ש רחבה מצותך מאד (תהלים קי"ט), במהלך קומת הציבור הם נמצאים בלבה, וכמ"ש מאן מלכי רבנן (גיטין ס"ב) והמלך הוא לב כל ישראל (רמב"ם הל' מלכים פ"ג) שהם עסוקים בעצם החיות של כנס"י. וכתיב ולבי ראה הרבה "חכמה" (קהלת א') ודרכם שופעת הרגשת הנשמת חיים (שבה מהלכים של "מאד") אל הדיבור. אמנם בקומת התורה שהיא רחבה עד מאד נמצאים ב' מראות. קינים ופתחי נדה הם הם גופי הלכות (אבות סופ"ג) ויש גם צורה של נשמת התורה (וכמ"ש הנפה"ח שער ד' פכ"ח בשם חז"ל). בגוף מצטיירת החיות כפי תכונת האברים ומקבלת צורה של הגדרה על ידם. אמנם בנשמה בעצמותה אין זה כך משום שהיא מנושאת לגמרי במהותה מצויורי אברי הגוף. והוא הדין והוא הענין להרגשת ה"מאד", שהיא הרגשת עדינותה של הנשמת חיים. היא מורגשת ביותר בעצמות הנשמת דאורייתא.

עובדי ה' בנשמתם

... בעובדי ה' נמצאים ב' סוגים כלליים, קדמונים קראום עובדי ה' בגופם ועובדי ה' בנשמתם. הסוג הראשון אין עבודתו חורגת חוץ מענין כניעת גופו וזהו עיקרו במעשה. השני, עבודתו מתרכזת סביב למהלך הדעת שהוא מכיר ומרגיש. הרקע של עובדי ה' בנשמתם הוא, היות שהנשמת חיים שייכת למהלכים של "מאד" וכנ"ל, על כן יש כאן רקע שבו בולטת הנקודה הפנימית של עילוי האדם על קודמיו, טוב מאד. וכפי עומק הנשמת חיים ככה יכולה להתעמק איכות היסודות דאהבה ויראה שנכללו

בעבודתו בתו"מ. ובהיות שההרגשה היא בהכרה של הדעת על כן מודגש ביותר ההכרח להכרה עמוקה בכדי שתקבל העבודה צורת ה"מאד". וכאן היא הדחיפה שלא להסתפק במהלך ההכרה על הישנות אלא להעמיק יותר ויותר. והיא הרעננות שנמצאת בעבודת החרישה. ובהיות טבעיות הנשמת חיים דוקא מן התוך דלעילא וכנ"ל, מתמצית מהות החיים, על כן לא תסתפק בשום הכרה רק זו. זהו בעת שהיא בת חורין לחיות בחיים המיוחדים לה, ובהיות שיסודות הנ"ל של אהבה ויראה כשהם נמצאים ברקע כח הדעת עצמו הרי הם קרובים אליו ממילא התגובה שלהם היא קרוב ומיד אל הדעת.

אמנם זהו צורת עובדי ה' בנשמתם דוקא. אבל יש עוד ציור בעובדים הללו, והוא שבהיות שעצם הנשמת חיים היא לפניו מן הכל, בהעמק מקור חיים וכנ"ל, א"כ היא נמצאת שם ברקע של ד"ת שעליהם כתיב (משלי ח') ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום, כל הנ"ל הוא בה"אצלו", ובהנשא נפש האדם ברצא משונה למקורה מסוגלת היא להרגיש שעשועים הללו ושעשועים הללו הם לפניו ממש מעולם העבודה שנמסרה להחזק ליר"ש, ובכל ד"ת נמצא עצם הקשר בינו ית' לכנס"י, וכמבואר בחז"ל בכ"מ, על כן נקרא מראה זה אהבה בתענוגים, שהרי מתענוג יוצא שעשוע, ואהבה הוא כח מחבר בעצם. ויש אפשרות לעובדי ה' בנשמתם להרגיש בחיים חיותם כאן מעין התענוג הגנוז להם בג"ע בהיותם נכנסים במהות החיים לפני ולפנים ששם הוא חיי נשמות. פעם סח לי ביחידות בהיותנו מדברים על שיטה מסוימת ונושא מסוים בספר יצירה, והפליט "שבכל פעם שאני נכנס לסוגיא זו א"א לי להמצא בה בלי שיזלגו עיני דמעות שאני מרגיש כאילו נכנסתי עכשיו ללמוד ד"ת הללו בג"ע הגם שאני בחיים כאן" עכד"ק. והם הם הד"ת שניתנים לעובדי ה' בנשמתם אחרי כל יגיעתם ליכנס אל הערפל אשר שם האלקים, והם טועמים מעין שכרם בחיים חיותם. והיה רגיל לאמר דברי הט"ז (או"ח סי' רפ"ח) דאע"פ דבכיה בשבת אסור משום עונג שבת מ"מ סוג הבכיה שאמר ז"ל בשעה ששמע רזי תורה מרבו ר"א אינו מסוג איסור זה, כי אותה בכיה הוא משום ידיע עד היכן הדברים מגיעים עכ"ד. והוא הרגשת הדברים במהותם, אשר בעוה"ז א"א שיתראו אם לא יכנסו למקום אשר בו נמצאים ד"ת הללו, ומרוב הרגשה באה רוב התרגשות, וממילא בכית געגועים ושמחה.

זהו מה שחונן הוא ית' לנו להרגיש בהתפשטות אור הנשמת חיים דמו"ר זצ"ל בנו, וגם להבין צליליה בהיותה פועמת בנו ברצוא ושוב. והכניס אותנו לטעום מנועם צוף ד"ת המיוחדות לעבודתו דוקא, ושלחו ית"ש להאיר לדור עני להנעימם מעין האור שגנוז הוא ית' לצדיקים לע"ל בכדי לצאת מחשכת חומריותנו וארציותנו, ולשאוף להגביה הארציות לשמי רום ע"י עבודתו מתוך השגה פנימי דוקא, וכמאמר הקדמונים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לעשות גם ממנה שמים עכ"ד. ויהא זכרו משיב נפש מדרכי תולדות גוש עפר.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת מצורע תשע"ז -

דרך ב' - מקפיד רק מצד המציאות

תו יש לדון ליישב, דדינא דמקפיד רק מה שמקפיד מפאת המציאות, ולא מה שמקפיד רק מפאת הלכות טבילה, ואי לאו ההלכה לא היה מקפיד. וכעין זה כתב בקובץ הערות (סי' פ"א סע' ד').

א. ניחא ליה בפרה אדומה

הנה מלאכה פוסלת בפרה אדומה רק אם ניחא ליה בהמלאכה. והקשו בתוספות בבבא מציעא (לי א' ד"ה אף) אמאי אמרינן דבעלה עליה זכר ניחא ליה בזה, וממילא נפסל הפרה, הא אטו בשופטני עסקינן דניחא ליה שיפסל פרה שדמיה יקרים, בשביל דבר מועט.

והתוספות תירצו דאם מפאת הא דלא ניחא ליה תהא הפרה כשירה, אם כן שוב ניחא ליה, ולכך אין להכשיר. ולכאורה דברינו הנ"ל אין זה ענין כלל לדברי תוספות, דהכא הא באמת מקפיד.

אך אשכחן בשיטה מקובצת בבבא מציעא (לי א') עוד דרך ליישב, דחשיב ניחא להו, מכיון דאזלינן בתר שאר פרות דניחא להו. ולפי זה הכי נמי לענין הקפדה, נימא דאזלינן בתר שאר אנשים דבחציצה כזה לא מקפידים. וכך כתב בקובץ הערות (שם) דתליא בהני ב' תירוצים. וכעין זה כתב בחלקת יעקב (יו"ד סו"ס ק"ז).

[ובני רפאל יונה ז"ל כתב בגליון האחיעזר, וזה לשונו, ואולי יש לדמותו לתוספות בבא מציעא ל' א' עכ"ל, והכוונה לדברי קמאי הנ"ל].

ב. בדיעבד שרינן

ולכאורה ראיה לזה, דחזינן דבפלוגתא הפסוקים אם מקפיד, אמרינן דלא תטבול כן, וזימנין דבדיעבד שרינן, ותיקשי הא מקפיד בתורת ודאי כיון דלכתחילה לא תטבול כך, אלא על כרחך חזינן דאזלינן בתר שאר אנשים דבחציצה כזה לא מקפידים.

ג. ציפורן

אבל יש ראיה להיפוך, דהנה כתב הרמ"א (יו"ד סי' קצ"ח סע' כ') דציפורן חוצצת, מכיון דהמנהג להסיר הצפרנים שמא יש לכלוך, ואם כן אף בליכא לכלוך שוב הוה הצפורן חציצה. חזינן דחשיבא מקפיד אע"פ דההקפדה רק מחמת דיני טבילה.

ד. בצד שבסדקי עריבה

הנה אמרינן בגמרא פסחים (מ"ו א') דאם איכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בבצק שבסדקי עריבה, בפסח דאיסורו חשוב, מצטרף, משא"כ בשאר ימות השנה דבקפידא תליא מילתא, אם מקפיד עליו מצטרף, ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה.

ותיקשי, דלהאמור אע"ג דהכא מקפיד, מכל מקום אזלינן בתר רוב אנשים, אם כן הכא נמי נימא דאזלינן בתר רוב השנה דאינו מקפיד. ועיין.

דרך ג' - מקפיד רק על המשלים לרוב

באחיעזר מיישב, דמקפיד רק על החלק המשלים ממייעוט לרוב, ואם כן אכתי הוה ליה רק מיעוט המקפיד. וכך תירץ נמי בתשובות מהרי"א הלוי (ח"ב סי' ס"ח). ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. חציצה שקשה לחלקה

הנה יש לעיין בהאי תירוצא, דהנה בגוונא דאיכא חציצה על רוב גופו, וקפידתו רק על חלקה ולא הוה איכפת ליה שתשאר מקצתה, אבל כולה אינו רוצה שתשאר, אך קשה לחלקה, וכאשר מסירים אותו מסירים את כולה, יש לעיין אם הוה חציצה מן התורה מדין רובו המקפיד, או רק מדרבנן מפאת מיעוט המקפיד.

ויש לדון דכיון דאינו רוצה בה מפאת חלקה, ואינה עומדת לחלוקה, הוה ליה רוב המקפיד דהרי אינו רוצה בה.

רובו שאינו מקפיד

ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וגו' (ט"ו ט"ז) הנה איתא בקרא ורחץ במים את כל בשרו, וילפינן מהכא בגמרא עירובין (ד' ב') דחשיב טבילה רק אם אין דבר חוצץ בינו לבין המים.

ואמרינן בגמרא עירובין (ד' ב') דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, וגזרו חכמים על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד.

והקשה בישועות יעקב (יו"ד סי' קצ"ח סק"א) דאמאי רובו שאינו מקפיד חוצץ רק מדרבנן, הא מכיון דמדרבנן חוצץ, אם כן מקפיד עליו, ושוב יהא דאורייתא, והיינו דמכיון דעל ידי הדרבנן מקפיד, ממילא הוה כדאורייתא. [להסבירים דסגי במקפיד בשעת טבילה].

וכתבו בישועות יעקב (שם) ובאבני נזר (יו"ד סי' רנ"ב סק"ד, וסי' רס"ה סק"ג) דבאמת לבתר הדרבנן הוה דאורייתא, ונפקא מינה בספיקות. [באופן שאין הספק השתא, דאז כיון שמקילין שוב אינו מקפיד. ועיין שם אמאי לא גזרינן מיעוט שאינו מקפיד אטו רוב שאינו מקפיד].

ויש לדון בג' אנפי, דגם לבתר דגזרו חכמים, מ"מ חוצץ רק מדרבנן:

דרך א' - אינו מקפיד מחמת דין דרבנן

הנה יש לדון דמכיון דמקפיד רק מפאת הדרבנן, אם כן אכתי חשיב דמן התורה אינו מקפיד.

אמנם לכאורה אינו כן, דהנה דוקא לענין דברים עצמם, הוה מדרבנן כמאן דליתא, כגון טריפה מדרבנן חייבת בכסוי הדם מן התורה, [וצריך עיון אם מברך], משא"כ לענין הנהגת האדם, לא גרע דרבנן מסיבת אחרת להנהגה, והרי אם חבירו מקפיד עליו שלא יהא עליו והוא אינו רוצה להכעיסו, הוה ליה מקפיד.

ויש לדון בזה בכמה נפקותות:

א. תוספות בשבת

הנה תוספות בשבת (ק' א' ד"ה פירות) כתבו דמכיון דמבטל פירות בתוך הבור רק מסיבה דרבנן, כגון דהוה מוקצה, לא הוה ביטול, ואינו מבטל המחיצות. ולהנ"ל צריך עיון דהא למעשה מבטלו.

ב. אפשר לקיים שניהם

הנה כתב הגרע"א (גליון או"ח סי' תרנ"ה על ט"ז סק"ב) דבאפשר לקיים שניהם מן התורה, אע"פ שמדרבנן אסור, מכל מקום חשיב אפשר לקיים שניהם בדאורייתא, ואם כן לא שייך בזה דינא דעשה דוחה לא תעשה. וכך כתב בטורי אבן ריש תניגה (ב' ב' ד"ה ומי"מ אני). וצריך עיון כהנ"ל, דהרי למעשה אינו באפשר לקיים שניהם.

ג. הואיל באסור מדרבנן

הנה חזינן דכתב הגרע"א (קמא סי' ה') לענין הואיל ומקלעי אורחים, באופן דמיתסר מדרבנן לאורחים לבוא, דמסברא מן התורה ליכא הואיל, דהא דאמרינן בעלמא דאינו ראוי מדרבנן חשיבא ראוי מן התורה, זה רק לענין מילי התלוים בדין, כגון תרומה הטמאה מדרבנן דאכתי יתחייב כהן טמא האוכלה מיתה בידי שמים, מפאת דמן התורה הוה תרומה טהורה, אבל הכא הא תליא במציאות, והאורחים לא יכולים לבוא. [אמנם עיין שם שהגרע"א דן בזה].

ד. ראוי לאכילה

וכן באתרוג דבעינן שיהא ראוי לאכילה, אם אסור באכילה מדרבנן, בפשוטו מן התורה יצא, כגון באתרוג של טבל, דקיימא לן דמדאורייתא הוה טבל רק בדגן תירוש ויצהר.

ואם נימא הכי אכתי תיקשי, ברוב שאינו מקפיד ובכחאי גוונא שאינה ניתנת לחלוקה, דתהא חציצה מן התורה. [נדעת האחיעזר יש לומר דלא כהניל, דמ"מ ההקפדה רק על המשלים והשאר מסיר ממילא].

ב. היכי תמצוי דבאמת חוצץ מן התורה

הנה להאמור יתחדש, שאם אינו מקפיד על החתיכה כולה, דאינה מינכרא כיון שהיא רוב הגוף, אבל אם יסיר חציה, אזי יקפיד, דהוה ליה כנקודים וכברודים, נמצא דיחוצץ מן התורה, כיון דמדרבנן מקפיד על המשלים לרוב, ורוצה להסירו, ואזי יקפיד גם על הנשאר, נמצא דמקפיד על הכל. [כן נראה לפום ריהטא].

ג. הוכחת אבני נזר דחשיב מקפיד

באבני נזר (סי' רנ"ב סק"ד) אייתי להאי תירוצא, וכתב דאינו, דכיון דיש כאן על חלק הקפדה, שוב אמרינן דכולה אינה בטל לגוף.

והביא ראיה מהא דאמרינן במשנה בשבת (ק"א ב') שקושרין חבל בפתח בשביל שהבהמה לא תצא, ואמרינן בגמרא (שם ק"א א') דקא משמע לן דאע"פ שקושרין החבל בשני קשרים, קשר אחד בצד זה של הפתח, וקשר שני בצידו השני, וסלקא דעתך דהוה קשר של קיימא, דחדא מינייהו בטולי מבטיל ולא יתירו כלל, דהרי כשרוצה להוציא הבהמה יתיר רק את הקשר השני, קא משמע לן דלא אמרינן דיבטל אחד מהם, דכיון דלפעמים מתיר זה ולפעמים מתיר זה, אינו מבטל אף אחד מהם, ואכתי חשיבי קשר שאינה של קיימא.

ואם כן כשם דהתם אמרינן דמספק כל אחד אינו מתבטל, הכי נמי ברובו שאינו מקפיד, נימא דכיון דלפעמים מסיר מיעוט זה ולפעמים זה, אינו מבטל לשום דבר ויחשב רובו המקפיד.

ד. לחלק בין החציצה להקשר

ויש לחלק בעיקר הראיה, דהכא בחציצה לאחר שיסיר היותר מרוב, כבר לא יסיר יותר, ונמצא דלאחר ההסרה נתברר הדבר, משא"כ התם אף כשפתח אחד, אין השני נעשה קיימא, דלאחר שיחזיר ויסגור שמא יפתח השני. ולא אדע אם החילוק נכון.

ה. תליא בב' תירוצים בריטב"א

ובאמת עיקר הדבר תליא בב' תירוצים בריטב"א (שם ק"יב ב'), דהקשה אמאי באמת שרינן לקשור החבל אע"פ דקשר אחד ישאיר קשור, ותירץ ב' תירוצים, חדא, דכיון דלא ידעינן הי מינייהו יתיר, כל אחד חשוב שהוא עומד להתיר ואינו מבטלו, וזה כאבני נזר, ועוד תירץ, דלפעמים יפתח שניהם, וזה דלא כאבני נזר.

אך הא אמרינן בגמרא (שם ק"א א') שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאיבוס, שמא יבטל אחד מהם, ותיקשי על תירץ קמא דריטב"א, ועיין.

חציצה בכולו חוצץ

הנה איתא בגמרא יבמות (ע"ה ב') אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו שאינו מקפיד דמן התורה אינו חוצץ, אבל חציצה בכולו, חוצץ, אע"פ שאינו מקפיד.

וכתב מהרי"א הלוי (שם, מובא באחיעזר שם) דיש לבאר כוונת הגמרא, דאין הביאור דבהלכה למשה מסיני נאמר עוד הלכה, דחציצה בכולו חוצץ אע"פ דאינו מקפיד,

אלא דבעצם מן התורה אינו חוצץ, אלא הרי מדרבנן רובו שאינו מקפיד חוצץ, ולא רק רובו שאינו מקפיד מיתסר, אלא גם חצי שאינו מקפיד מיתסר, דחצי דמי לרוב.

ובשלמא ברובו שאינו מקפיד, הרי אינו מקפיד אלא על המיעוט המשלים לרוב, [וכביאור הנ"ל דאחיעזר], אמנם הכא הרי יצטרך להסיר יותר ממיעוט אלא רובו, נמצא דאיכא רובו המקפיד, ואם כן כל דינא דגמרא מכיון דמקפיד בגלל הדין דרבנן. [אבל אם מה"ת חצי המקפיד אינו חוצץ, דאינו כרובו, נמצא דבכולו מקפיד רק על חצי, ושפיר דמי].

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. אמאי השמיטו הרמב"ם

בזה תירץ במהרי"א הלוי הא דהשמיט הרמב"ם האי דינא דכולה שאינו מקפיד חוצץ, דהרי להאמור אין כאן הלכה חדשה, אלא דכל טעם האי דינא היינו רק מפאת דין דרבנן דרוב שאינו מקפיד חוצץ, דמזה נמשך דין זה דכולו שאינו מקפיד חוצץ מן התורה, וזה ידעינן מעצמנו, וכנהי"ל.

ב. הא איירי לענין גיורת

אך באחיעזר תמה, דהא האי דינא דבכולו שאינו מקפיד חוצץ, איתמר לענין הא דנכרית מעוברת שנתגיירה דבנה אין צריך טבילה, והתם הרי חכמים לא החמירו דרובו שאינו מקפיד חוצץ, ורק הא דחוצץ מן התורה מעכב בטבילה, [נכתבו רש"י ותוספות שם דגירות לא גזרינן, כדמוכח בגמרא דבמיעוט המקפיד או ברוב שאינו מקפיד הוה שפיר גר אף מדרבנן], ואם כן על כרחך דהאי דינא מתחיל מדינא דאורייתא. ואם כן אכתי תיקשי אמאי לא הביאו הרמב"ם.

ג. קהילות יעקב

בקהילות יעקב בסוכה (סי' ה') כתב דנהי דדינא דרב כהנא הוא מן התורה כדמוכיח באחיעזר, מכל מקום אין הרמב"ם צריך להביא האי דינא, דבגירות עובר הא מסקינן דהיינו רביתיה, ובשאר טבילות הא בלאו הכי יש כאן רוב המקפיד מכח תקנת חכמים.

ולא הבנתי הא נפקא מינה בטבילה בגר באופן שיהא חציצה בכולו, [כגון שכל גופו צבוע]. וצריך לבאר דכוונת הקהילות יעקב לשיטת התוספות והרשב"א דרק בעובר לא גזרו בדרבנן, ובעובר הרי ליכא נפקא מינה. ובאמת הא כתב הרמב"ם דכל הפוסל בטבילה פוסל בגירות.

ד. בטבילה בעלמא מקפיד

אך הקשו על האחיעזר, דמכל מקום כיון דבטבילה דעלמא מקפיד, סגי בזה לחשוב האי מחצה כמקפיד אף בטבילה דגירות, ואם כן הוה רובו המקפיד דפסול מן התורה, ושוב לא היה לפוסקים להביאו.

ותליא בדברי אבני נזר (סי' רנ"ג) באינו מקפיד השתא אלא לאחר זמן, דדעת זכרון יוסף דאינו חוצץ, ורק במקפדת בלישה דיכולה ללוש כל שעתא, והביא ראיה מבצק בסדקי עריבה דאינו חוצץ רק בפסח, [עיין שם באבני נזר באורך].

והנה יש לעיין ברוב שאינו מקפיד על ידיו דצריך להסירו לנטילת ידים, מהו לענין טבילת כל גופו, ואם נימא דזה לא דמי לטבעת שמקפידה בשעת לישנה, יהא אתי שפיר.

אך לפי זה כל קושיית הישועות יעקב לא קשה, אלא אם כן נחלק בין מקפיד בטבילה זו דאז לא מהני, ובין מקפיד בטבילה אחרת. כך העירו ליישב הקושיא על האחיעזר. והאי חילוקא אינו ברור בסברא.

אבן ששברה כתר

שמעתי עובדא, שאדם קנה לחם והיה בו אבן, וכשאכל הלחם האבן שברה את הכתר של שינו, האם חייב בעל המאפיה לשלם. ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. בור פטור על הכלים

הנה לכאורה הוה ליה בור, דהרי הניזק נתקל במזיק, ואם כן פטור על הכלים. [אך אינו מוכרח, דיש לומר דאם הכתר על השן התחתונה, השן העליונה דחפה על התחתונה, וכן אם הכתר על העליונה, התחתונה דחפה על העליונה, והוה ליה אש דחייבת על הכלים].

ב. אולי חשיב אדם

שמעתי שדנו בזה דהכתר הא בטל לשן, דהא אינו חוצץ בטבילה, ואם כן הוה ליה חלק מהאדם, ואם כן הא בור חייב בנזקי אדם. והנה תליא אם הכתר נידון כאדם. ונפקא מינה בהיה על עבד כנעני אם נפטר בשלשים של עבד, או דחייב לשלם על השן. וכן אם הכתר נאסר בהנאה כדין מת. [ויש לעיין לענין איסורי הנאה ממת בבגד המחובר לגופו].

ג. לא הוה גופו ממש

הנה אם יש על אדם דבר שבטל לגופו ואינו מקפיד, ויש עליו חציצה, הנה לענין חשבון רוב ומיעוט, לא נחשוב כנעשה החציצה כולו גוף האדם, וממילא יצטרף החלק בדבר הבטל לגוף שאין עליו חציצה לחשבון הרוב, אלא דיינינן רק על הגוף עצמו, וכדחזינן בידות הכלים (מקואות פ"י מ"ה) דלא איכפת לן שיוצאין מאויר המקוה.

חזינן דאע"פ דבטל להגוף, מכל מקום לא הוה כגוף האדם, ואם כן יש לומר דנידון ככלים, ואם כן היכא דהוה בור, יהא מוכר הלחם פטור, וצריך תלמוד.

ד. מי נחייב

הנה יש לעיין את מי נחייב, את בעל החנות לכאורה הוה ליה רוח שאינה מצויה, ואם את בעל המאפיה, הרי איהו לא פשע אלא הפועלים, ואת הפועל הרי אינו יודע מיהו.

עניני פסח - ענף ג'

ארבע כוסות או מרור

אמרינן דחייב בליל הסדר ד' כוסות, והם מדרבנן, וכן מרור בזמן הזה דרבנן, והם ביחד ה'.

ויש לדון מהו בגוונא דיכול לאכול ולשתות רק ד' דברים, כגון מצד הבריאות או מצד שאין לו כסף לקנות שתייה, וצריך להוריד אחד מהחמש ולהשאיר רק ד'. ומעתה יש לעיין מה ישאיר, אם ג' כוסות ומרור, או ד' כוסות בלא מרור.

והנה זה פשוט שאם סגי ליה בד' כוסות של רוב הכוס ומרור, יעשה כן, אך הנידון דיכול רק או ד' כוסות של רובו ככולו, או ג' כוסות וכזית מרור. ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. ד' כוסות מעכבין

הנה דעת מהר"ל מפראג (גבורות ד' פרק מ"ט) דד' כוסות מעכבין זה את זה, ואם כן אם יוריד כוס אחד, כבר יפסיד כל הד' כוסות, ואם כן יש לומר דד' כוסות עדיפא.

אך לא מכרעא, דהא אם נימא דמרור עדיף מד' כוסות, אם כן מרור הוה מצוה דעדיפא, ועדיף גם מארבעתן.

[וכעין זה יש לעיין מהו בחדא מצוה כנגד ד' מינין בלולב שמעכבין זה את זה, האם ד' מינין עדיפא כיון דהויין ד' מצות].

תו, דמשמע דנקטינן דד' כוסות אין מעכבין זה את זה, כמבואר במשנה ברורה (סי' תפ"ג ס"ק א'). [ולישנא דרבינו דוד בפסחים (ק"ט ב') משמע דסבירא ליה דמעכבין זה את זה].

ב. מחזור על הפתחים

הנה העירו דעדיפא ד' כוסות, דהרי לצורך ד' כוסות מחזור על הפתחים, משא"כ על מרור לא אשכחן דחייב לחזור.

אך לא אדע אם מהאי טעמא יש להקדים. תדע, דהא ודאי דאם יש מצוה דאורייתא, ומצוה דרבנן של פרסומי ניסא, ויכול למיעבד חד משתייה, הא יעשה הדאורייתא, אע"ג דלגבי דאורייתא יש לומר דאינו חייב לחזור על הפתחים [עיין ביאור הלכה סי' תרנ"ו ד"ה אפילו], ולענין דהרבנן צריך לחזור.

[ולחאמור, יש לעיין ביש לפנינו גם מצוה דאורייתא, וגם מצוה דרבנן של פרסומי ניסא, ואין לו כסף לאף אחד, האם נימא ליה לחזור על הפתחים, דאז כשיקבל הכסף, הא יתחייב בהמצוה דאורייתא, ואם כן למה יחזור, אך אם נפטרנו מלחזור, הא יש לפנינו פרסומי ניסא וחייב לחזור, וכמו שדנו בתוספות בקידושין לענין כיבוד אב ואם (ל"ב א' ד"ה רב)].

ג. ד' כוסות תדיר

הנה יש לומר דד' כוסות עדיפא דתדירי, כיון דיש ד' כוסות, ומרור הוה רק חדא, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

ד. מרור עיקרו דאורייתא

אך יש לומר דמרור עדיפא דעיקרו מן התורה, דבזמן שיש קרבן פסח מקיים באכילת מרור מצות עשה דאורייתא, והרי חזינן בגמרא יומא (פ"ג ב') דטבל דדגן תירוש ויצהר בזמן הזה דעיקרו מדאורייתא, חמירא מטבל ירק, ואם כן הכי נמי בנידון דידן, וכן היה נראה, ואם כן יחסר כוס רביעית.

ד. מצוה הבאה לידו אל תחמיצנה

עוד יש לומר דיאכל המרור, ויפסיד כוס רביעית דהרי איהו לאחר המרור, דנימא דמצוה דכוס הבאה לידו יעשנה.

אך אכתי יש לעיין היכא דכוס שלישי ורביעי ודאי ישתה, והנידון אם כוס שני או מרור, דבזה נימא דאדרבה יעשה מה שלפניו, וישתה הכוס ויפסיד המרור. ותליא זה בדברי החכם צבי (סי' ק"ו) והחתם סופר (פתיחה למסכת חולין) איזה עדיפא אין מעבירין או המצוה המהודרת. [עיין בדברינו באורך בפרשת וירא תשע"ד].

ביטול חמץ בברירה

בתשובות הגרע"א (שהוציא הגר"ג גשטטנר זצ"ל, א"ח סי' י') אייתי דהקשו דראוי שיבטל מערב פסח גם מה שיתחמץ תוך הפסח, שיחול הביטול למפרע ויהיה מעכשיו מבוטל, וכי תימא דתליא

ד' כוסות וקידוש או נר

הנה איתא במשנה בפסחים (צ"ט ב') ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך, ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. וצריך ביאור מהו החידוש דגם עני לא יאכל עד שתחשך.

וביאר בזרע יצחק (ח"י על המשניות שם) דהנה בגמרא ברכות (ב' ב') מבואר שזמן קריאת שמע בערב הוא משעה שהעני נכנס לאכול פיתו, ופירש רש"י (ד"ה משהעני) דהיינו משום דאין לעני נר להדליק בסעודתו, ולכן אוכל מבעוד יום, לכן קא משמע לן המשנה דגם העני שכל השנה אוכל מבעוד יום, בליל ט"ו לא יאכל עד שתחשך.

אך רמי אנפשיה, דהא בערב פסח ודאי שיש לו נר, דהרי אמרינן בגמרא שבת (כ"ג ב') דאם אין לו מספיק מעות גם לנר שבת וגם לקידוש, נר שבת קודם לקידוש, ובפסח ודאי יש לו כוס לקידוש, שהרי אין פותחין לעניים מארבע כוסות, ואחת מהם היא הקידוש, אם כן ודאי שיש לו נר, שהרי הנר קודם.

ויש לדון דיתכן לומר דבאמת אין להעני נר בליל הסדר וכדלהלן:

א. כוס של ליל הסדר קודם לנר

בזרע יצחק תירץ שאולי בפסח שאני, כיון שיש בכוס של הקידוש תרתי מצוות, גם קידוש וגם ארבע כוסות, לכן היין קודם לנר.

ונראה דזה חידושא רבתא, כיון דכל חדא מצוה נר עדיף ממנה, אם כן תרתי נמי.

ובפתחי תשובה (יו"ד סי' רפ"ה סק"ב) נסתפק בחד תדיר ושנים אינם תדירים, איזה עדיפא מעלת תדיר או מעלת רבים. ונראה דגם בזה תדיר קודם, ואם כן הכי נמי הכא.

אך אף להך גיסא דהפתחי תשובה דאמרינן דמעלת רבים עדיפא על מעלת תדיר, מכל מקום הכא שאני, דהרי מעלת נר שבת משום שלום בית, עדיפא מקידוש, וגם עדיפא מד' כוסות, ואם כן ודאי דעדיפא גם מתרתי ביחד.

[והנה שני מצוות בלא הידור ומצוה אחת עם הידור, ודאי יעשה השנים. והידור בפשוטו עדיפא מקדימה דתדיר, ואם כן קל וחומר שיעשה שנים תדירות, וצריך לי עיונא. ועיין מה שהבאנו בפרשת פינחס תשע"ג].

ב. נרות שבת או קידוש ונרות חנוכה

הנה עוד נפקא מינה מהני"ל, דהנה אמרינן בגמרא שבת (כ"ג ב') שאם אין לו מעות כדי לקנות גם נרות שבת וגם נרות חנוכה, וכמו כן אם אין לו מעות לקנות גם נרות שבת וגם יין לקידוש, נרות שבת קודמין משום שלום ביתו.

ויש לעיין מהו היכא דהנר שבת עולה כשיעור הקידוש והנרות חנוכה ביחד, [כגון באופן דלנרות חנוכה סגי בשמינים האסורים לשבת, וזה זול יותר מהשמינים המותרים בשבת].

מי אמרינן דנרות שבת עדיפי רק מחדא מהן, או נרות שבת או נרות חנוכה, אבל לא משתייהם ביחד, או דילמא עדיפי גם משתייהם.

ובפשוטו נראה כהצד השני, דאין לחלק בין אחד לשנים, דמכל מקום נר שבת עדיף. ודלא כדברי הזרע יצחק הני"ל.

ג. אין לו ד' כוסות

הנה כתב הגאון מנחת יצחק (ח"ג סי' נ"ז בהגהותיו לזרע יצחק) דאיירי בגוונא דבאמת לא מצא מן התמחויו גם לד' כוסות, ורק מצא לצאת ידי חובת אכילת מצה וסעודת יום טוב, והרי קיימא לן (מגן אברהם סי' רס"ג סק"ד) דסעודת שבת קודמת לנר שבת, ומכל שכן הכא שיש בהמצה שני מצוות, סעודת יום טוב ואכילת מצה, ואם כן קודם לקידוש וד' כוסות, ובזה אשמעין דאפילו עני לא יאכל עד שתחשך.

[ויש לעיין סעודת שבת ונר חנוכה מהו, ולכאורה קל וחומר, דסעודת שבת עדיפא מנר שבת, ונר שבת עדיפי מנר חנוכה, אם כן סעודת שבת עדיפא מנר חנוכה].

ויש לדחות עוד, דאיירי בגוונא שיש לו יין לקידוש, אבל אין לו נר, ואע"פ דנר קודם, מכל מקום אינו יכול להחליפם, וגם אין בתמחויי, וגם אין לו למי לחזור.

בברירה, עכ"פ יחול מספק לפי הצד דיש ברירה. [והיינו להסוברים דנקטינן דהוה ספק אם יש ברירה].

ותירץ דהרי בשעת גמר ההפקר, לא חלה הפקירו, דהרי חמץ אסור בהנאה, אם כן לא הוה הפקר כלל.

א. כל הנלקט

וכי תימא דהא מבואר בסוגיא בבבא קמא (ס"ט א') דמהני הפקר בכל הנלקט, חזינן דלמאן דאמר יש ברירה חל הפקר, שאני התם דמכל מקום יוכלו לזכות לאחר מכן, משא"כ בחמץ אי אפשר לזכות, דהוה איסור הנאה.

ב. נכרי יכול לזכות

וצריך עיון, דמכל מקום נכרי יכול לזכות, ואם כן נימא דחייל ההפקר, ותליא בהפקר לנכרים ולא לישראל, דדיינינן בירושלמי בפאה (פ"ו ה"א) האם הוה הפקר.

וכי תימא דכיון דלישראל לא חייל הפקר, אכתי עובר בבל יראה, אך חזינן דמהני לשביתת כלים, דהרי דן בספר מאיר עיני חכמים (א"ה, מובא בספר דף על דף עירובין ו' ב') דלבית שמאי דסוברים דאיכא שביתת כלים, מהני להפקיר הכלים רק לישראל ולא לנכרים.

אך אם כן הא דאיתא בשולחן ערוך (סי' רמ"ו סע' ה') בהמתו שביד נכרי, דאם הנכרי יעשה מלאכה בהבהמה, עובר הישראל משום שביתת בהמתו, ודן בשולחן ערוך אם יש עצה שלא יעבור, והא איכא עצה שיפקירנה לישראל ולא לנכרים.

ג. לזכות לאחר הפסח

ועוד קשה הא גם בחמץ יכלו לזכות לאחר הפסח, ומאי פסקא לומר דבעינן שמיד שיתברר יוכלו לזכות.

וכי תימא דיאסר לאחר הפסח, אך זה רק מדרבנן, ונצטרך לומר דכיון דאי אפשר לזכות מחמת איסור דרבנן, חשיב דמן התורה אינו יכול לזכות בו.

ותליא בספיקא דחכמי וינציא, דהנה אמרינן בגמרא פסחים (ז' א') דאף בשעה ששית דאיסור חמץ רק מדרבנן, מכל מקום כדאורייתא דמיא, ולאו ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטיל.

ונסתפקו חכמי וינציא (מובא בספר שיירי כנסת הגדולה סי' תל"א הגה"ט אות ב') במי שלא ביער חמצו אלא ביטלו בשעה ששית, האם יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא, מי אמרינן דכיון שחכמים אסרוהו בהנאה שוב אינו מועיל לו ביטול, וילקה עליו מן התורה, או דילמא כיון דבשעה ששית עדיין יכול לבטל מן התורה, למה יעבור עליו של תורה, כיון דביטל בזמן שמועיל מן התורה. ובפרי חדש (סי' תל"ד סק"ב) הכריע כהצד הראשון, דאף מן התורה לא מהני. וכן מתבאר מדברי הגרע"א (גליון סי' תמ"ג על מג"א סק"ג).

ד. אם החמץ אינו ברשותו

אך אכתי קשה היכא דהחמץ אינו ברשותו, בזה אם יחול הביטול למפרע לא עבר כלל, וכמו המבטל קודם שעת איסורו, והוציא חמצו המבוטל לרשות הרבים. [א"ה, ואם כן לא יאסר לאחר הפסח].

ה. כהנ"ל במכירת חמץ

עוד תיקשי גם לענין מכירת חמץ, שיתקנו שימכור לנכרי את שיחמוץ אחר כך, ויחול למפרע לגיסא דיש ברירה.

וכי תימא דמספק המוכר מוחזק, ואם כן לא יחול המקח להנכרי, אך אם כן בהפקר נמי, ומהו קושיית הגרע"א, וכי תימא דקושיית הגרע"א אם ביטול משום תשביתו דלא שייך טענת מוחזק, אך זה אינו, דבזה נמי לא שייך תירוצו דאי אפשר לזכות.

אלא על כרחך חזינן בדברי הגרע"א, דלא אמרינן דמספק הוא מוחזק, וטעמא דבספיקא דדינא מהניא תפיסה.

[ובאמת תיקשי תירוץ הגרע"א, דאכתי נימא שיבטל מה שיחמץ למפרע, ויועיל עכ"פ אם ביטול משום תשביתו, ואם מהני ברירה. ויש לומר דבזה ספק ספיקא דלא מועיל, דילמא ביטול משום הפקר, ודילמא אין ברירה].

והנה בחזון איש הכריע דאין ברירה מן התורה לאו משום ספיקא, ואם כן לפי זה אתי שפיר.

ברכה על בדיקת חמץ

הנה יש לדון מהו בגוונא שהניחו לו עשר פתיתים לבדיקת חמץ, וסבר שמצא את כולם, והמשיך לבדוק, ואחר כך ראה שתחת ידו רק תשע, מי אמרינן דהשתא צריך לחזור ולברך, כי סבר שהפתית העשירי כבר נבדק.

א. הנה במגן אברהם (סי' תל"ה סק"ב, ועיי' בסי' תמ"ו סק"א) מסתפק במצא חמץ בביתו לאחר הבדיקה, האם יברך עליו שנית, דהרי אכתי איכא עליו חובת בדיקה, או דילמא לא יברך, כיון שכבר בטלו קודם פסח, וקיים תקנת חכמים בבדיקה. וקיימא לן דלא יברך, דספק ברכות להקל (משנה ברורה שם סק"ה). ואם כן גם בנידון דידן לא יברך, אלא הנידון לגיסא דחייב.

ב. הנה תליא אם יש היסח הדעת לחצאין, כגון שרצה לאכול שני סוגים של ירק, ובירך עליהם, והחליט להפסיק ממין אחד, ולהמשיך רק בשני, ושוב נמלך להמשיך במין האחד, האם חייב לברך. וכן יש לדון בכהאי גוונא בבירך על שחיטת כבשים ועזים, וחשב שלא ישחט יותר כבשים אבל ממשיך בעזים, ונמלך שוב לשחוט כבשים.

והכי נמי דכוותה שהחליט על הפתיתים שכבר נמצאו, אבל עדיין ממשיך לבדוק.

ג. ועדיין יש לשאול, כשבירך לכתחילה על בדיקת חמץ, וסבר שגמר לאכול סוג מסויים, ולאחר הברכה רואה דאכתי ישנם, מהו [כד נימא בגוונא דהמגן אברהם דלעיל דחייב לברך], ואם כן בזה יצטרך לברך, והדבר צריך תלמוד.

ולומר דאין חיוב הבדיקה על החמץ, אלא על המקום שיהא בדוק, צריך תלמוד.

סיפור יציאת מצרים

הנה כתב בשאגת אריה (סי' י"ב) שבכל לילות השנה נשים פטורות מזכירת יציאת מצרים, משום דהוי מצוות עשה שהזמן גרמא.

אך מבואר בחינוך (מצוה כ"א) דבליל ט"ו נוהגת החיוב סיפור יציאת מצרים גם בנשים. [ויש לפרש דמשום הכי כתיב בקרא והגדת לבנך, דליהוי מצוה מיוחדת לבילי הסדר, לרבות שגם נשים חייבות בו].

והנה נראה דאם איש שמע מאשה זכירת יציאת מצרים לבילי הסדר, הנה מצוות יציאת מצרים דליל ט"ו בניסן יצא, אבל מצוות יציאת מצרים דכל הלילה לא יצא, וצריך לחזור ולומר, אך זה יוכל לומר גם לאחר חצות. ויש לעיין בזה בכמה אנפי:

א. וכעין זה אשכחן ביום טוב שני שחל להיות בשבת, ובמוצאי שבת שמע בן חוץ לארץ הבדלה מבן ארץ ישראל, דיש לומר דחובת הבדלה של שבת יצא, ושל יום טוב לא יצא. [כמו שכתב בספר יום טוב שני כהלכתו בשם החזון איש].

ב. והנה לא נימא דכיון דכבר חשיבא כעונה לענין יציאת מצרים דליל ט"ו, שוב יצא ביציאת מצרים דכל לילה.

והנה דעת הצ"ח (ברכות כ' ב') דאם לחד הוה בר חיובא ולשני לא, כגון אם לאשה ליכא ערבות, אבל מוציא גם איש, שפיר דמי להוציא גם האשה, [ומינה יש ללמוד לבורא פרי הגפן, לחד לקידוש ולחד בעלמא, דשפיר דמי], והגרע"א (קמא סי' ז', גליון סי' רע"א על מג"א סק"ב) פליג. אמנם גם להצ"ח יש לחלק, דשאני התם דהוה חדא מילתא דקידוש, משא"כ הכא איכא שני חיובים.

ג. הנה בהוציא בקידוש מדין ערבות, יכול השומע להמשיך לשתות גם יין הרשות, ואם כן הכא נמי הכא, נימא דאם יצא חובת זכירת יציאת מצרים דט"ו, יצא גם החיוב דכל יום. אך התם יש לבאר דהיינו מטעמא אחרינא, שהיין כבר נתברך. וצריך לי רב.

הגליון הבא יצא לאור בס"ענתא דשמיא ביום רביעי י"ב ניסן הבעל"ט

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב
פקס 0737263949
טל' 035703949
בין 7.30 עד 9.00

לזכות ולברכה לתורם הנכבד שתרום חלק מהגליונות לזכות זיווג הגון, יזכהו ה' שיםלא משאלותיו בקרוב ובשמחה אכ"ר.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת מצורע - ביעור חמץ

"בגדר מצוות קבורת ציפורי מצורע"

"ויעז הכהן ושחט את הציפור האחת אל כלי חרש על מים חיים". (פרק י"ד פסוק ה').

מצוות שריפה נאמר בזה שכל איסור ההנאה שיש בחפץ הזה הוא עד שיתקיים בו מצוותו בשריפה, ולכן ברגע שזה נשרף ונעשה מצוותו, פקע ממנו איסור ההנאה שהיה בו, וממילא אפרן מותר בהנאה. אבל אלו שדינם בקבורה, דין הקבורה לא נאמר בתורה אלא הוא תקנת חכמים שצריך קבורה כדי שלא יבואו בו לידי תקלה, וא"כ אין שום סיבה שעל ידי הקבורה יפקע ממנו דין איסור הנאה, ולכן אפילו לאחר שנקבר ונעשה אפר עדיין קיים בו דין איסורי הנאה ואפרן אסור בהנאה.

נעשית מצוותו

ושמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל בשם חותנו מרן הגרי"ז זצ"ל לתמוה על דברי התוס', דהנה בצפורי מצורע דין הקבורה הוא לא רק דין דרבנן מפני תקלה, אלא הוא הלכה מדיני המצורע, כמו שרואים במשנה בנגעים שכן הוא דינו של המצורע שקבורה בפניו. ולכאורה לפי סברת התוס' צריך להיות שבמצורע קבורת הציפור תחשב כנעשית מצוותו, שהרי בזה דין הקבורה הוא מדיני המצורע, וממילא כאשר הציפור נאסרה בהנאה, איסור ההנאה קיים בזה עד שיתקיים מצוות הקבורה של הציפור, וממילא האפר של הציפור שנותר אחר הקבורה הוא צריך להיות כדין הנשרפים שאפרם מותר, כיון שנעשית מצוותו.

ומעתה תמוה מאוד איך כתוב בגמ' בתמורה שכל אלו שדינם בקבורה אפרן אסור בהנאה, ונכלל בזה כל הנקברים שכתוב במשנה, שזה כולל גם ציפורי מצורע. הרי לפי סברת התוס' האפר של ציפורי מצורע מותר בהנאה לאחר הקבורה, ואיך הגמ' כוללת את כל הנקברים יחד שאפרם אסור בהנאה. ובאמת אם בגמ' בתמורה כתוב על כל הנקברים שאפרם אסור בהנאה, ונכלל בזה גם ציפורי מצורע, נאמר בזה דדין זה חל גם על ציפורי מצורע שגם זה אפרם אסור בהנאה. ולדברי התוס' קשה מאוד למה אפרם אסור, הרי בזה כיון שהקבורה היא ממצוות המצורע, א"כ ברגע שנקבר הוא מוגדר כנעשית מצוותו וצריך להיות מותר בהנאה.

דבר זה קבלה מפי השמועה

ובאמת מצינו מחלוקת בראשונים בדין קבורה לציפורי המצורע, אם הוא דין דאורייתא מדיני המצורע, או שהוא רק דין דרבנן משום תקלה. הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת (פרק י"א הלכה א') כותב, "ומביא שתי צפורים דרור טהורות וכו', ושוחט את הברורה שבשתייהן על המים שבכלי חרס וכו', וחופר וקובר הצפור השחווטה בפניו, ודבר זה קבלה מפי השמועה". מבואר ברמב"ם שדין קבורת הציפור הוא קבלה מפי השמועה, (ומדבריו נראה שגם הדין לקבור את הציפור בפני המצורע הוא ג"כ מקבלה מפי השמועה). ולפי זה הוא דין דאורייתא, שיש קבלה מהשמועה שהציפור טעונה קבורה.

ולפי זה דדין הקבורה בציפורים הוא הלכה מהלכות מצורע, ולא רק דין דרבנן מחמת תקלה, א"כ באמת קשה מאוד קושיית מרן הגרי"ז על דברי

במשנה בנגעים (פרק י"ד משנה א') תנן, "ומביא שתי צפורים דרור שחט את אחת מהן, על כלי חרש ועל מים חיים, חפר וקברה בפניו". מבואר שהציפור השחווטה טעונה קבורה, ומיד אחרי ששחטו אותה על המים החיים קוברים אותה. ובמשנה כתובה עוד הלכה שצריך לקבור אותה בפני המצורע, שהמצורע יראה את מעשה הקבורה של הציפור.

והתרגום יונתן (פסוק ז') כתב את ההלכה הזו שהציפור צריכה קבורה בפני המצורע, וכתב "וית צפורא נכיסא הוה מקבר כהנא במיחמי מצורע". וכן כתב לענין נגעי בתים (פסוק נ"ג), "וית ציפרא נכיסתא הוה מקבר כהנא במיחמי מרי ביתא".

הנה ההלכה של קבורה בציפורי מצורע נאמרה גם במשנה בסוף תמורה (דף ל"ג ב') דאיתא שם במשנה את כל אלו שדינם בקבורה ואת כל אלו שדינם בשריפה, ובין הדברים של הנקברין מובא במשנה "ציפורי מצורע".

אמנם מדברי המשנה בנגעים ומדברי התרגום יונתן שכתבו שביציפורי מצורע מעשה הקבורה צריך להיות בפני המצורע, נראה שבמצורע הלכה שקבורה בציפורים הוא דין מדיני פרשת מצורע, שבדיני מצורע נאמרה הלכה שצריך לקבור את הציפור השחווטה. ולכן מובן מאוד שמעשה הקבורה צריך להיות בפני המצורע, שצריך שהמצורע יראה שקיימו את דיני הציפור וקברו אותה.

נקברין אפרן אסור

והנה בגמ' בתמורה (דף ל"ד א') איתא שההבדל בין הנקברין לנשרפין הוא לגבי האפר אם הוא מותר בהנאה או אסור. ואיתא בגמ' "נקברין אפרן אסור ונשרפין אפרן מותר". דהנה כל הדברים הטעונים שריפה או קבורה הם דברים שאסורים בהנאה, ומעתה הנידון האם האפר שנותר לאחר השריפה או האפר שנוצר בקבר לאחר הקבורה, אם הוא עדיין אסור בהנאה כמו שהיה קודם השריפה והקבורה, או שמתר בהנאה. ועל זה איתא בגמ' שאלו שדינם בקבורה אפרן אסור, שגם אחרי שנקבר ונהפך לאפר עדיין זה נשאר בגדר איסורי הנאה, ואסור להנות מאפרן. אבל אלו שדינם בשריפה האפר מותר, שאחרי השריפה פקע מזה דין איסורי הנאה ומותר להנות מהאפר.

ובתוס' בתמורה (דף ל"ד ב', ד"ה הנשרפין אפרן) כתב לבאר את החילוק בין הנשרפין לנקברין, וכתב "ואומר מורי הרמ"ר דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשורפן אחר שעשה כאילו נעשית מצוותו, ואין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו, הכא נמי כיון שנעשית מצוותו הלך אסוריה וכו'. אבל הנקברין דלא הטעין הכתוב לשורפן משוך איסורייהו לעולם".

מבואר בתוס' שבעיקר הדין צריך להיות שאין הבדל בין נשרפים לנקברים, אלא כל דבר שאסור בהנאה האיסור קיים בו לעולם ועד, וגם אחרי שנעשה אפר הרי הוא אסור בהנאה. אלא שכאשר נאמרה בתורה

גליון השבוע מוקדש לע"נ הגאון רבי יוסף בן הג"ר משה אליעזר יום טוב הכהן פלשניצקי זצ"ל

נלב"ע ז' ניסן תשס"ה נתרם ע"י בני המשפחה ת.נ.צ.ב.ה.

התוס', שאם הוא דין מדיני המצורע א"כ לאחר הקבורה נחשב הדבר שנעשית מצוותו וממילא אפרו צריך להיות מותר, ואיך כתוב בגמ' שאפר אסור בהנאה כדין כל הנקברים שאפרן אסור.

מפני החשד

אולם בר"ש במשנה בנגעים כתב שהטעם שהציפור צריכה קבורה הוא מדין איסורי הנאה שטעונים קבורה, וכן כתבו הרא"ש והרע"ב. ונראה מדבריהם שאין הלכה מיוחדת במצורע שהציפור טעונה קבורה, אלא דין הקבורה הוא כדין כל איסורי הנאה שצריכים קבורה מדרבנן מפני התקלה כדי שלא יכשלו בזה.

והטעם שכאן יש הלכה שקוברה בפניו, שהקבורה צריכה להיות בפני המצורע, כתב התוספות יום טוב, שהוא מפני החשד שהמצורע לא יחשוד את הכהן שהוא יאכל את הציפור. וז"ל: "ויראה לי דהא דמצריכו שיקברנו בפניו, מפני החשד שלא יחשדנו שיאכלהו".

ולפי דעת הראשונים הללו לא קשה קושיתו של הגרי"ז, משום שגם במצורע דין קבורת הציפור הוא ככל דיני איסורי הנאה, ואינו דין דאורייתא אלא דרבנן מפני התקלה והחשד. וממילא מובן מאוד שגם בזה נוהג דין הנקברים שאפרן אסור בהנאה, ולא שייך להתיר את האפר מדין נעשה מצוותו, כיון שאין מדאורייתא דין קבורה.

אבל לדעת הרמב"ם שדין הקבורה בציפור הוא מדיני המצורע הוא קבלה מפי השמועה, ובדין זה נאמרה עוד הלכה שצריך גם קבורה בפניו, לדבריו קשה קושית הגרי"ז למה אפר הציפור אסור בהנאה אחרי הקבורה, הרי כיון שנקבר נעשה מצוותו וצריך להיות מותר בהנאה.

קבר ונתגלה אם צריך לחזור ולקבור

ונראה ליישב דהנה אם אנו אומרים שקבורת הציפור מוגדרת כנעשית מצוותו, ופקע ממנה איסור ההנאה שהיה בה, לכאורה צריך להיות שמיד לאחר מעשה הקבורה הציפור תהא כבר מותרת בהנאה, ואפילו בזמן שעדיין לא נעשית אפר אלא היא עומדת בשלמותה צריך להיות שתהא מותרת בהנאה, שהרי כבר נעשית מצוותו ופקע ממנה איסור הנאה שהיה בה. וא"כ הקושיה על הרמב"ם היא לא רק לגבי דין הנקברים אפרם אסור, אלא עצם הציפור צריכה להיות מותרת בהנאה מיד לאחר הקבורה.

וצריך ליישב ולומר שמצוות הקבורה בציפורי מצורע היא לא מצווה חד פעמית לקבור, וכיון שקברה קיים את מצוותו, וסיים את חובתו בדין הציפור. אלא שורש מצוות הקבורה הוא לדאוג בכל הזמנים שהציפור תהא במצב של קבורה, וגם אם מאיזו סיבה שהיא לאחר שקברה, נפתח מקום הקבורה ונתגלתה הציפור, הרי הוא מחוייב לחזור ולקבורה.

ומעתה מובן מאוד שגם אחרי שקבר את הציפור עדיין אין זה מוגדר כנעשית מצוותו, בכדי שיפקע ממנו דין איסור הנאה, כיון שעדיין מצוות הקבורה מוטלת עליו לעולם ועד לדאוג שהציפור תהא במצב של קבורה. וגם אחרי שקבר עדיין המצווה קיימת, לדאוג שהקבורה תמשך ולא תפקע. ולכן אם נתגלתה הציפור הרי היא אסורה בהנאה, שעדיין לא נגמרה מצוותה. וי"ל דמהאי טעמא גם לאחר שהציפור נעשית אפר, עדיין קיים בזה דין הנקברים אפרם אסור, שאפילו אם הציפור הגיעה למצב של אפר, עדיין אי אפשר להגדירה בגדר נעשית מצוותו, ועדיין יש בה חיוב קבורה. ולכן נשאר בה דין איסור הנאה, ויש בה את כל דיני הנקברים שאפרם אסור בהנאה.

נעשה אפר

אמנם עדיין יש להעיר בזה, דהנה גם אם ההלכה של קבורת הציפור לא פוקעת במעשה קבורה שקוברה מיד אחרי השחיטה, אלא עדיין הוא מצווה כל ימיו בעמוד וקבור. לכאורה יש לדון ולומר שכל זה שייך דווקא כל זמן שעדיין יש על הציפור שם ציפור, שיש בה תואר ומראה ציפור, דבזה י"ל דמצוות הקבורה לא פוקע מהציפור ודין הקבורה שנאמר בה לא פקע ממנה. אבל אם בטל מהציפור תואר ציפור ונהפכה לאפר, לכאורה בזה כבר לא שייך לומר שעדיין יהא מצוות קבורה על האפר הזה, שהרי מצוות הקבורה נאמרה על "ציפור", וכל זמן ששייך לקרוא לזה ציפור שייך להבין שיש בזה עדיין מצוות קבורה. אבל אם כבר לא שייך לקרוא לזה ציפור בשום דרך ובשום צורה, מאיזה דין יתחדש בזה דין קבורה. ולכאורה במצב כזה וודאי שיחשב כנעשית מצוותו, שאם הקבורה הביאה את הציפור למצב שכבר איננה ציפור, פשוט וברור שזה מוגדר כנעשית מצוותו. ומעתה שוב קשה לענין האפר לדעת הרמב"ם למה אפרה אסור בהנאה, למה יש באפר דין הנקברים שאפרם אסור בהנאה, הרי עתה כשזה במצב של אפר בוודאי שזה בגדר נעשית מצוותו, וצריך להיות שיהא מותר בהנאה.

מת שנתעכל הבשר ונעשה אפר

אמנם שמעתי מהגר"מ וינוגרד שליט"א להקשות על הסברא הזו, דהנה בגמ' בעבודה זרה (דף כ"ט ב') הגמ' דורשת מפסוק שמת ישראל אסור בהנאה. ובגמ' בסנהדרין (דף מ"ו ב') לומדים מפסוק שיש מצוות קבורה במת ישראל. ולכאורה אם מצוותו של מת הוא בקבורה, א"כ צריך להיות שכאשר המת נקבר יחשב הדבר כנעשה מצוותו ויהא מותר בהנאה. ובשלמא כל זמן שהמת קיים, שיש בו תואר אדם, שייך לומר שעדיין מצוות הקבורה עומדת עליו, וכל ימיו בעמוד וקבור קאי, וממילא עדיין לא נתקיימה מצוותו ולכן הוא אסור בהנאה. אבל לאחר שנתעכל הבשר ונעשה אפר, שכבר אין בו תואר מת צריך להיות שאפרו יהא מותר בהנאה, שהרי נעשה מצוותו במה שקיים בו דין קבורה. ובוודאי שדין איסור הנאה של מת נוהג בו גם לאחר שנעשה אפר, ולפי הסברא שנתבאר צ"ע למה הוא אסור בהנאה, וצ"ע.

ואם דל הוא ואין ידו משגת - מצורע שלוקח הלואה איזה קרבן מביא

"ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש וגו' ושתי תורים או שני בני יונה אשר תשיג ידו וגו'". (פרק י"ד פסוק כ"א-כ"ב).

מוכר שדה אחוזה שהמוכר יכול לפדות ולגאול בחזרה את השדה, אבל הזכות שיש לו לגאול את השדה היא דווקא אם השיגה ידו ויש לו את כל הסכום כדי לגאול את השדה. ואם אין לו את כל הכסף כדי לגאול, אסור לו ללוות כסף כדי שיוכל לגאול את השדה מיד הקונה. והטעם לכך כתב רש"י שלשון הפסוק בשדה אחוזה בפרשת בהר הוא (פרק כ"ה פסוק כ"ו) "והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו", ולשון והשיגה ידו משמעותו היא שהשיג מעצמו את הכסף ולא לוהו מאחרים.

ומעתה לפי זה יש לדייק את הפסוק במצורע שכתוב "ואין ידו משגת" שמשמעותו ואין ידו משגת היינו שאינו משיג מצד עצמו כסף כדי להביא את הבהמות, ואפילו אם יכול להשיג את הכסף לצורך כן בהלוואה עדיין הוא מוגדר כדל ואינו מחוייב ללוות כדי להביא את הקרבנות הללו מבהמות. ויסוד הדבר הוא שכדי להחשב בגדר "ידו משגת" שמחוייב להביא את הקרבנות מבהמות, צריך שהמצורע מצד עצמו ומצד ממונו תהיה לו אפשרות לקנות את הקרבנות מבהמות, אבל אם מצד ממונו אין לו את האפשרות לקנות, הוא מוגדר כאין ידו משגת. והאפשרות ללוות

הנה המצורע צריך להביא לטהרתו שלושה קרבנות, שני כבשים אחד לאשם ואחד לעולה, ועוד כבשה אחת לחטאת. ואם דל הוא ואין ידו משגת להביא את כל הכבשים הללו, על זה נאמר כאן בפסוק שאינו צריך להביא בהמה לחטאת ועולה, אלא די לו בשני תורים או שני בני יונה, שאחד קרב לשם חטאת ואחד קרב לשם עולה.

יש להסתפק במצורע שהוא דל ואין ידו משגת להביא שלשה כבשים, אבל יש באפשרותו לקחת הלואה כדי לקנות את הכבשים, האם הוא מחוייב לקחת את ההלוואה כדי להביא את כל הקרבנות מבהמות, ולא יביא את החטאת והעולה מתורים ובני יונה. או דלמא שאינו מחוייב ללוות לצורך כן, שכיון שעתה אין ידו משגת ממילא הוא מוגדר בגדר דל, ואינו מחוייב ללוות כדי להתאמץ ולהביא את כל הקרבנות מבהמות.

ואין ידו משגת

ושמעתי מהגר"מ פיינשטיין זצ"ל לדייק בלשון הפסוק כצד השני, שאינו מחוייב ללוות כדי להביא את הקרבנות מבהמה, דהנה לשון הפסוק הוא "ואין ידו משגת", ובגמ' בקידושין (דף כ' ב') מבואר לענין

כזה חידושה התורה שאינו מתחייב ללוות לצורך הבאת הקרבנות, אלא די לו להביא שני תורים או שני בני יונה.

אבל מי שכבר נצרך לקחת הלוואה לצורך הקרבנות, הרי אצלו לא נאמר החידוש של פרשת דלות, אלא עד כמה שהוא כבר לוקח הלוואה לצורך הקרבנות, הרי הוא מתחייב לקחת הלוואה גדולה שתספיק לו להביא את כל הקרבנות מבהמות ולא להביא במקום בהמות תורים או בני יונה.

והוא חידוש שדין זה של "אין ידו משגת" הוא תנאי בעיקר פרשת דלות, שכל הפרשה נאמרה ונתחדשה רק אצל מי שהוא בגדר "אין ידו משגת", וכדי שלא להצריכו ללוות לצורך הקרבנות נתחדשה לו פרשת דלות להביא מתורים ובני יונה. אבל מי שמתחייב כבר ללוות, ואי אפשר להתקיים אצלו הגדר של אין ידו משגת שלא ללוות לצורך הקרבנות הרי אין אצלו את עיקר החידוש של פרשת דלות, ומתחייב ללוות כדי צורך הבאת כל הקרבנות מבהמות.

בדיני ביעור חמץ

בדיני שריפת החמץ

שהאש שולטת בחמץ, וכל זמן שהחמץ עדיין לא נשרף, לא קיים את מצוות שריפת חמץ. ואם יבטל את החמץ מיד לאחר שהשליכו לתוך האש, נמצא שכאשר החמץ באמת נשרף החמץ כבר אינו שלו, ואינו מקיים מצוות שריפה.

ואם זרק הרבה חמץ, ימתין לכל הפחות עד שיראה שנשרף כזית מהחמץ, ואח"כ יבטל את שאר החמץ, כדי לקיים באותו כזית מצוות תשבתו בשריפה.

לחתוך את החמץ שתשלוט בו האש

עוד יש להקפיד שהחמץ שזורקו לתוך האש לא יהיה מידי עבה, משום שהרבה פעמים כשהוא עבה האש שולטת בו רק מבחוץ, אבל בפנים הוא נשאר שלם וראוי למאכל. ונמצא שעל החמץ שנשאר ראוי למאכל, לא קיים מצוות תשבתו בשריפה.

ולכן אם נשאר ככר או חצי ככר לחם או חלה, או שאר מיני מאכל חמץ שהם עשויים מגוש עבה, ראוי להקפיד לפני השריפה לחתוך את החמץ שלא יהא כל כך עבה, בכדי שהאש תוכל לשלוט גם בחלק הפנימי, ויקיים בכל החמץ הזה מצוות תשבתו בשריפה.

לא לשפוך נפט על החמץ לפני השריפה

יש הרבה שרוצים למהר את שריפת החמץ, ושופכים על החמץ נפט כדי שתשלוט בו האש, ולכאורה הנפט פוסל את החמץ מאכילת כלב, ושוב אין מצוות ביעור על החמץ הזה, וכאשר ישרוף את החמץ באש לא יקיים בזה מצוות תשבתו בשריפה, כיון שעל החמץ הזה אין בכלל מצוות תשבתו. ולכן ראוי להמנע משפיכת נפט, כדי שכאשר יזרוק את החמץ לתוך האש, החמץ יהא עדיין ראוי למאכל.

* * *

שליחות בשריפת חמץ - לשלוח קטן לשרוף את החמץ

ולא מועיל שליח קטן לשריפת חמץ, דהנה השו"ע (סימן תמ"ו סעיף א') כותב שהמוצא חמץ ביום טוב של פסח בביתו, יכפה עליו כלי עד הלילה ואז יבערנו. ובמגן אברהם (סק"ב) דן שאפשר לבערו ביו"ט על ידי גוי, וכתב באיזה אופנים מותר לומר לגוי שיבערנו, ובאיזה אופנים אסור.

וברעק"א הקשה איך אפשר לבער על ידי גוי, הרי אין שליחות לנכרי ונמצא שכאשר הגוי מבער את החמץ אינו מקיים מצוות תשבתו, וזהו כנתבער החמץ מאליהו שאין בזה קיום מצווה. וז"ל: "יש לפקפק ד"ל דלא מקיים בזה עשה דתשבתו כיון דמבערו על ידי נכרי ואין שליחות לנכרי, והוי כנעשה הביעור מעצמו דלא קיים עשה דתשבתו".

ביאור דברי הרעק"א הוא שכאשר אדם מוצא חמץ בביתו בפסח, חלה עליו חובת מצוות תשבתו לבער את החמץ, וכשם שיש מצוות תשבתו בערב פסח לבער את כל החמץ לפני סוף הזמן שנאסר בהנאה, כך יש מצווה לבער את החמץ בחג הפסח. ואם מצא חמץ בפסח, או אם החמיצה עיסתו בפסח, חלה עליו מצוות תשבתו לבער את החמץ. וממילא המוצא חמץ ביום טוב החובה שחייב לבער את החמץ היא לא סתם חובה בעלמא, אלא היא מצווה שמתחייב לקיים את מצוות תשבתו על ידי ביעור החמץ.

לצורך כן אינה מחשיבו בגדר "ידו משגת", ולכן אינו מחייב ללוות כדי לקנות את הבהמות הללו.

מצורע שאין ידו משגת אפילו לקרבן דל

ולפי זה אמר הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל דבר חידוש, מה הדין במצורע שהוא דל ואין לו אפשרות להביא מממונו את הקרבנות אפילו משני תורים או שני בני יונה, והוא צריך ללוות כדי להביא את הקרבנות הללו. האם כשהוא לוה כסף כדי להביא את קרבנותיו, די לו אם ללווה סכום שיספיק לו רק לתורים ובני יונה. או דלמא שאם הוא כבר מלווה, הוא מתחייב ללוות סכום גדול שיספיק לו להביא את כל הקרבנות מבהמות.

והגרי"מ אמר לחדש לפי הדיוק בפסוק "ואם דל הוא ואין ידו משגת" שלשון אין ידו משגת משמעותו שאינו מחייב ללוות לצורך כן, לפי זה יש להוסיף ולדייק שכל פרשת דלות נאמרה ונתחדשה דווקא כשאדם הוא במצב כזה של "אין ידו משגת", כלומר שהוא במצב שאין ידו משגת להביא את הקרבנות מבהמות אלא רק מתורים ובני יונה, במצב

כתב השו"ע (סימן תל"ד סעיף ב'), "אחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו וכו'. וטוב לחזור ולבטלו פעם אחרת ביום י"ד סוף שעה חמישית קודם שתגיע שעה ששית, שמשתגיע שעה ששית נאסר ואין בידו לבטלו". וכתב הרמ"א, "ואין לבטלו ביום אלא לאחר ששרף החמץ, כדי לקיים מצוות שריפה בחמץ שלו".

מבואר בדברי הרמ"א שהביטול שמבטלים את החמץ ביום י"ד, שבו מבטלים את כל החמץ שיש לו ברשותו ובבעלותו "דחזיתיה ודלא דחזיתיה וכו'", צריך להקפיד לעשות את הביטול הזה לאחר שריפת החמץ, כדי לקיים מצוות שריפה בחמץ שלו. שאם יבטל את החמץ לפני השריפה א"כ החמץ כבר אינו שלו, וכאשר שורפו אינו מקיים מצוות תשבתו בשריפה.

וראים מזה שכאשר אדם מבטל את כל החמץ ביום י"ד, הביטול חל גם על החמץ שמשאיר כדי לשורפו בשריפת חמץ, ולא אמרינן שכאשר משאיר חמץ לשריפה, דעתו שעל זה לא יחול הביטול כדי שיוכל לקיים מצוות שריפה בחמץ שלו. אלא רואים מהרמ"א שהביטול חל על כל החמץ שברשותו ובבעלותו, וגם החמץ שמשאיר לקיים בו מצוות שריפה, אם ביטל את החמץ לפני השריפה הרי החמץ הזה כבר אינו שלו, ולא שייך לקיים בו מצוות תשבתו בשריפה. ולכן כתב שצריך להקפיד שלא לבטל את החמץ לפני השריפה, כדי שהחמץ הזה ישאר בבעלותו.

לבטל לאחר שהחמץ נשרף

ונראה דלפי זה צריך להקפיד בשעת שריפת החמץ לא לבטל את החמץ מיד לאחר שהשליך את החמץ לתוך האש, אלא להמתין זמן מה עד שיראה שהחמץ באמת נשרף. משום שהרבה פעמים לוקח כמה דקות עד

הנה בשריפת חמץ פשוט שמועיל בזה לשלוח שליח שישורף במקומו את החמץ, שמצוות שריפה היא מצווה ככל המצוות שבתורה, וכמו שבכל התורה כולה נאמרה פרשת שליחות, ששלוחו של אדם כמותו, כך במצוות שריפת חמץ שלוחו של אדם כמותו ואפשר למנות שליח לשריפת חמץ. וכמובן שבעיקר המצווה יש מצווה יותר לשרוף בעצמו את החמץ, משום מצווה בו יותר מבשלוחו, אבל אם אינו יכול לשרוף בעצמו מועיל למנות שליח שישורף במקומו את החמץ.

אמנם יש לעיין אם אפשר לשלוח ילד קטן שישורף את החמץ, או שצריך דווקא גדול בפרשת שליחות. והנידון הוא האם בשליחות של שריפת חמץ צריך שהשליח יהא בתורת שליחות וממילא קטן שאינו בתורת שליחות אינו ראוי להיות שליח בזה. או שבשריפת חמץ עיקר המצווה שידאג שבסופו של דבר החמץ נשרף, וממילא אין נפ"מ מיהו השליח שגם אם הקטן הוא השליח לשריפה, כיון שבסופו של דבר החמץ נשרף, הרי קיים בזה מצוות שריפה כדינה וכהלכתה.

מצא חמץ ביו"ט אם לתת לגוי לשורפו

ונראה להוכיח מדברי הרעק"א שצריך שהשליח יהא בתורת שליחות,

יכול לחול עליו תורת שליחות. אבל אם שולח את החמץ ביד שליח שאינו בר שליחות, הרי אע"פ שהשליח ביער את החמץ כמצוות המשלח, מ"מ כלפי המשלח נחשב הדבר כנתבער החמץ מאליה ולא קיים בזה מצוות תשבייתו. וממילא גוי וקטן שאינם בני שליחות, אי אפשר לשלוח בידם את החמץ לבער, כיון שאז המשלח יפסיד את קיום מצוות תשבייתו. וא"כ ראוי להקפיד לא לשלוח ילד קטן שיבער את כל החמץ, אלא צריך לראות שאת ביעור החמץ יעשה האדם בעצמו או ע"י שליח גדול שכדי שיקיים בזה מצוות תשבייתו.

ומעתה טוען הרעק"א כיון שאין שליחות לגוי, א"כ אם נותן לגוי לבער את החמץ הרי הוא מבטל ומפסיד את קיום מצוות תשבייתו. שכיון שגוי אינו בתורת שליחות, א"כ המעשה ביעור של הגוי אינו מתייחס למשלח, וכלפי המשלח נחשב הדבר כנתבער החמץ מאליה ואין הביעור מתייחס אליו, ונמצא שעל ידי זה ביטל והפסיד את קיום מצוות תשבייתו. ולכן סובר הרעק"א שהמוצא חמץ ביו"ט כדי לקיים מצוות תשבייתו צריך לעשות כדברי השו"ע לכפות עליו כלי עד מוצאי יו"ט ואז לבערו, ולא לתת לגוי שיבערנו ביו"ט.

מבואר בדברי הרעק"א בפשיטות שכדי לקיים מצוות תשבייתו על ידי שליח, צריך שהשליח יהא בר שליחות שבדיני פרשת שליחות השליח

הגאון רבי יוסף הכהן פלשניצקי זצ"ל – ראש כולל רדומסק – נלב"ע ז' ניסן תשס"ה

לי יוסף, ומכנים אותי יוס'ל, וזהו שמי". כאשר הוחלט למנותו לראשות הכולל, בתחילה התנגד לכך מאוד, באומרו "מה אני צריך את זה? טוב לי ללמוד יחד עם כולם כאחד מבני החבורה, ולשם מה עלי להתמנות לראש הכולל?". אלא שביום מן הימים הוא הופתע לשמוע, שבעיתון בבוקר הכניסו מודעה מטעם הכולל ובו הם מברכים "ברכות לראש המשביר – לארי שבחבורה שנתעלה לכהן פאר כראש כוללנו", ובו מפורט שמו. בצורה כזו החליטו ההנהלה והחברים בכולל, להערים עליו כדי שיראה שהדבר מנוי וגמור אצלם, וכך יסכים להתעטר בכתר ראשות הכולל.

משכיל אל דל

מעשה נפלא סיפר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, מעת לומדם יחד בישיבת סלבודקה, שכבר מאז נקשרו שניהם זה בזה. פעם אחת הגיע לישיבת סלבודקה מרן הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל ומסר שיעור לבני הישיבה, בסוף השיעור הוא שאל שאלה עצומה על הסוגיא שאין לו עליה תשובה. מטבע הדברים הבחורים ניסו את כחם ליישבה, כל אחד ניסה לחשוב על מהלך בסוגיא כדי ליישבה. לר' יוסף היה תירוץ גאוני שיישב את הקושיא כמין חומר, אבל במקום לקום ולומר את התירוץ בשיעור, הוא ניגש אל אחד מהבחורים שקצת התקשה בלימודו, אמר לו את התירוץ מתוך מטרה שיאמרה בשיעור, וכך חשב שקרנו יתעלה ויתרומם לעיני בני הישיבה, וגם יהא לו עידוד וחשק להתמיד בתלמודו. הבחור קם ויישב את התירוץ, הגר"י קמינצקי התפעל מהתשובה מאוד מאוד, שיבח בפני כולם את הבחור שזכה ליישבה, והוא כמובן קיבל מכך תשומת לב מצד כל בני החבורה. ואילו ר' יוסף בעל התירוץ ישב בפניו, והצטנע כאילו אין זה שייך אליו.

עשרות שנים ניהל ר' יוסף גמ"ח, כאשר הוא חונן ומלווה מידי יום לנצרכים, עם הגיעו לביתו בשעת ליל מאוחרת לאחר שכל היום עסק בתורתו היה מתפנה כל כולו לגמ"ח. תמיד כשנמאן דהוא הפקיד סכום כסף כלשהוא לגמ"ח, מיד היה מברר מי נצרך לכך, והיה הולך להלוותו. ובכל אופן הקפיד שזמן עיסוקו בגמ"ח לא יהא על חשבון תלמוד תורה, ולא פעם העיר ללווים לא להגיע בשעת סדרי הכולל.

ותשחק ליום אחרון

בחודש אלול תשס"ד נחלה, ועבר ניתוח קשה בגופו, הניתוח נערך בשעות אחה"צ המאוחרות, וכדרכו מיד לאחר תפילת שחרית שקע בתלמודו, כאילו אינו עומד כלל לפני ניתוח גורלי באותו יום. כשבאו לקחתו לניתוח, אמר בפשטות "עתה משסיימתי עשרה דפי גפ"ת במסכת קידושין, מוכן ומזומן אני לניתוח שנצרך לבריאותי".

פעם אחת בימי מחלתו סיפר לפי תומו, כי הרופא שאל אותו איך יתכן שיהודי כמנהגו שנראה צדיק, חולה וסובל כל כך. "השיבתי לו – אמר – כנראה בגלל עונן ביטול תורה, עשרים דקות כאן חצי שעה שם, אתה יודע כמה זה חמור" הרופא שמע את דבריו שיצאו מהלב, נבהל ושאלו מיד "אם כן אני שאיני לומד כלל גם אֶחָלָה במחלה?".

ור' יוסף משיב לו מיד בשלוות נפש, "לכל אדם יש יעוד ושליחות בחיים שצריך למלאותו בשלמות, אני נולדתי ללמוד תורה, ואתה נועדת לרפא חולים", הדברים שנאמרו בפשטות לחלו עמוק בלב השומע...

ביום חמישי האחרון לחייו (ה' בניסן), בא לבקר גיסו הגר"צ פלמן זצ"ל, ור' יוסף כדרכו מימים ימימה שאלו מיד שאלה בהלכה שהיתה נוגעת לו במצבו, היות ונצרך הוא לשתייה מרובה, לעיתים מברך הוא בבוקר ולוגם שתייה, ואט אט הוא נרדם ושוב מתעורר ולוגם מאותה שתייה, האם הוא נצרך לברכה מחודשת על שתייה זו, או שהברכה הראשונה פוטרת את כל מה שישתה בעתיד.

אלו היו דבריו האחרונים, וזמן קצר לאחר מכן איבד את הכרתו, ובשבת קודש פרשת מצורע ז' בניסן תשס"ה, בשעת צהריים כשקרני השמש החלו להתכסות, נפל רעם ביום בהיר, ונשמתו המזוככת עלתה בסערה השמימה, כשבני משפחתו סובבים את מיטתו וקוראים קריאת שמע. ת.נ.צ.ב.ה.

כתר תורה

בשנת תשכ"ה הקימו שרידי חסידי רדומסק כולל אברכים, בשם "כתר תורה" להעמיד יד ושם לישיבות "כתר תורה" שהיו בפולין לפני החורבן. בראשות הכולל עמד הגה"צ רבי מנחם שלמה בורנשטיין זצ"ל – האדמו"ר מסוכטשוב, כשהוא בוחר את האברכים המצוינים שבחבורה. כבר מהרגע הראשון שנכנס רבי יוסף פלשניצקי זצ"ל לכולל בתור אברך צעיר התבלט כארי שבחבורה, וראש הכולל האדמו"ר מסוכטשוב אף בחר בו ללמוד עימו בחברותא.

בשנת תשכ"ט – ארבע שנים אחרי פתיחת הכולל, נפטר בדמי ימיו ראש הכולל, ובאופן טבעי החליטו כולם להעמיד את הארי שבחבורה לעמוד בראשות הכולל, הלא הוא ר' יוסף פלשניצקי זצ"ל.

ומאותו יום ועד יום מותו ממש, לא מש מתוך האוהל. באותו מקום, באותה פינה, ישב ועמל בתורה, ועם זאת ניהל את הכולל. התמדתו היתה לשם דבר, הוא לא הכיר מעורו מושג של סיום הסדר... כי בכל ימות השנה, גם בימי בין הזמנים, בחול המועד, בימי שישי ובמוצאי שבתות, היה ספון על הסטנדר, עוסק בתורה בריכוז עמוק. עד שמצא עצמו מדדה בלא כוחות במעלות המובילות לביתו. הכל ידעו כי לא ניתן להקדימו בשעת בוקר, האורות בכולל מידי בוקר נדלקו על ידו, אלא שאף היה זה הוא אשר כיבה אותן שעות מספר קודם לכן, בשעת ליל מאוחרת כשסר לביתו לנוח לאחר עמל מפרך ויגיעה מדהימה בתורה.

יום שישי היה אצלו יום רגיל ככל הימים, הגיע לכולל בבוקר בשעה הרגילה ולמד ברצף עד זמן מנחה. בזמן (שעון) קיץ, היה לומד ברציפות מהבוקר עד סמוך לכניסת השבת.

אוצר בלום

מעולם לא מצאו אדם יושב ובטל אלא יושב ושונה, לא היה אצלו רגע אחד של בטלה, בכל מקום שפגשו אותו בבית המדרש או בבית תמיד ישב ולמד. הדבר הראשון שדיבר עם כל אחד היה בדברי תורה, מה אתה לומד? באיזו סוגיא אתה אוהז? ובכל סוגיא או בכל נושא בו השיב הנשאל שהינו עסוק בה עתה, התחיל מיד לפלפל עימו כזקן ורגיל בעבודה – כאילו עתה ממש למד את הסוגיא הזו בכל פרטיה ודקדוקיה. כל דברי הראשונים והאחרונים, ויסודות הסוגיא היו בהירים לו, וכמעין הנובע היה מוסיף עוד ידיעות מכאן ומשם, ומאיר את הסוגיא באור יקריות.

בתקופות מסויימות כל אחד למד בכולל מה שלבו חפץ, ולא היתה מסכת אחת שאותה כולם למדו יחד. בבית מדרש אחד ישבו אברכים שכל אחד עוסק בנושא אחר ממסכתות הש"ס, זה בחושן משפט, וזה באורח חיים, זה באיזהו נשך וזה בחולין. ולתדהמת כולם על כל שאלה שבאו לשאול את ר' יוסף, תמיד היתה תשובתו בפיו, אחד שאל שאלה בהלכות יבום וחליצה, השני בירר אתריז איזה נידון בענין קו התאריך, השלישי בהלכות מגילה, וכן הלאה, ולכולם היה נדמה שעבשיו ממש הוא עסוק בסוגיא הזו.

ולא מחזיק טיבותא לנפשיה

ההרגשה שר' יוסף נתן לכולם היתה של שווה בין שווים, הוא יכול היה לדבר עם בחור צעיר או ילד קטן שיחה שלמה, כאשר השני חש שהינו מדבר עתה עם חברו הטוב ביותר. מעולם הוא לא נתן לאף אחד שיקרא לו בתואר של כבוד, לא "ראש הכולל" ולא "הרב". הוא היה אומר, "בברית קראו

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

247

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

שעשה עסקים והרוויח ביושר ובכשרות, בלי שום רמאות, ובאופן שאף אחד אינו סובל ממנו, אז העושר מתקיים בידו.

[אני זוכר מילדותי ברוסיה שהייתה אשה אלמנה אחת, שבעלה היה סוחר, והוא היה מפרנס המשפחה, וכשנפטר נפל עליה עול הפרנסה, ופתחה חנות מכולת להתפרנס ממנה, ובאה לשאול את אבי מורי זצ"ל כי באים לקנות אצלה יהודים וגויים, והרי ההלכה היא שטעות גוי מותרת, היינו שאם טעה הגוי ושילם יותר ממה שצריך, אין חיוב להודיעו על טעותו, כיון שאינו מרגיש, ושאלה את אאמו"ר כיצד ההנהגה הראויה בזה, ואמר לה שאפילו מגויים לא תיקח כסף שאינו מגיע לה, ובאמת כך עשתה, וזוהרה בזה, והסוף היה שהתפרסמה בישרותה, וכולם באו לקנות אצלה, מפני שידעו שכל הנהגתה בישרות, ונמצא כי אותו ההפסד כביכול, הביא לה רווח].

ולא רק מי **שעושה** את העושר שלא במשפט, אלא גם **כשמתנהג** עימו שלא במשפט, וכגון שאינו נותן צדקה כפי החיוב, מעשר או חומש, ויש אופנים שצריך לתת יותר מחומש, כמבואר בספר אהבת חסד (ח"ב פרק כ') וכשיש לו אפשרות ואינו נותן צדקה כפי הדין, הרי זה גם כן כמו עושה עושר ולא במשפט, שמתנהג עם העשירות שלא כדין, ואזי בחצי ימיו יעזבנו – סופו להפסיד את העשירות, או אפילו אם העשירות תתקיים בידו, מן השמים יתנו לו קשיים אחרים, שגם כשתהיה לו עשירות לא יוכל ליהנות ממנה (חובות הלבבות בפתחה לשער הביטחון) ויסבול קשיים אחרים יותר ממה שסובלים העניים.

כל ענייני העולם הזה הם בחשבון, וכגון מה שרשעים יש להם חיים טובים בעולם הזה, זהו מן השמים שיקבלו שכר המצוות בעולם הזה מפני שהם אוהבים ורוצים עולם הזה, וכנגד זה הם מפסידים עולם הבא ומקבלים גיהנום, ואילו צדיקים מעדיפים לסבול ייסורים בעולם הזה, כי הרי כתוב (קהלת ז, כ) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכדאי לסבול ייסורים בעולם הזה למרק החטאים, ולחסוך ייסורי גיהנום, ועניות היא גם כן ייסורים הממרקים, וכן כל קשיים בעולם הזה ממרקים החטאים, אבל מי שאין לו קשיים בעולם הזה, אזי בעולם הבא נפרעים ממנו ומענישים אותו על החטאים.

וכשם שהעושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו, כך גם מי שעושה כבוד ולא במשפט, היינו שמשתדל הרבה בשביל לקבל כבוד שאינו מגיע לו, אזי אפילו אם יקבל כבוד, סופו להפסיד את הכבוד, ולא יכבדו אותו אלא יבזו אותו, כיון שקיבל את הכבוד שלא בצדק.

בין הזמנים

והנה עד עתה דיברנו בענין כללי שצריך אדם לברוח מן הכבוד ומן הגשמיות, ולמעט ככל האפשר בכבוד ובגשמיות.

ונדבר עוד מה שנוגע עכשיו למעשה, בעמדנו לפני סוף הזמן, כפי הנראה שכבר יש ריח בין הזמנים, אמנם לא אצל כולם, אבל מסתבר שיש כאלה שכבר מרגישים את ריח בין הזמנים.

ובענין בין הזמנים יש טעות גדולה מאד, כי הנה תלמוד תורה כנגד כולם, וברמב"ם הלכות תלמוד תורה (א, ח) כתב **שאפילו בעל ייסורים חייב לעסוק בתורה**, היינו **למרות הייסורים**, אין זה פוטר אותו מתלמוד תורה, ואמנם אינו חייב יותר מכוחותיו, אבל כפי הכוחות, **צריך לעשות כל מה שבכוחו, וללמוד תורה עם הייסורים**.

התרחקות מפרסום

בגמרא סנהדרין דף צ"ב אמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים, 'קבלי' הוא מלשון חושך, היינו שכדאי לאדם להיות בחושך, ולהסתיר את עצמו, שלא יכירו אותו, ולא יידעו ממנו, ועל ידי זה יהיה לו קיום, מפני שהפרסום מזיק, ולא טוב להיות מפורסם.

והביאה הגמרא רמז לזה מהלכות נגעים שצריך הכהן לראות את הנגע ולטמא אותו, ואם היה הנגע בבית אפל, שאי אפשר בחושך לראות את הנגע, נשאר הבית בטהרתו, ואין צריכים לפתוח לו חלונות כדי שייכנס אור ויראו את הנגע, אלא משאירים את הבית כמות שהוא בלי חלונות והוא טהור. רואים מזה שכדאי להיות נסתר ובלתי נראה, שהרי אם היו בבית חלונות היה נטמא, ועכשיו שהוא אפל בלי חלונות הוא טהור, כיון שהנגע מכוסה ונסתר. כך גם **אדם שרוצה להתקיים צריך להסתיר את עצמו, ולא לפרסם את מעשיו הטובים, ומה שהוא עושה שיעשה בצנעה בלי פרסום, ואז ייטב לו**.

אמנם טבע העולם אינו כן, והמציאות היא שכאשר יש לאדם איזו מעלה הוא רוצה שידעו ממנה, וכגון אם יש לו כישרונות הוא רוצה לפרסם את עצמו, שידעו את הכישרונות שלו, וכשמחדש חידושי תורה הוא מפרסם אותם כדי שידעו ויחשיבו אותו.

ובאמת יש חיוב לכתוב חידושי תורה, כמו שכתב בספר חסידים (אות תק"ל) "וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי הוא גוזל מי שגילה לו כי לא גילו לו אלא לכתוב", והיינו מפני שיש חיוב ללמוד וללמד, **ומי שמגלים לו מן השמים חידושי תורה הרי הוא חייב לכתוב אותם כדי ללמד לאחרים, אבל צריך שבאמת תהיה כוונתו לזה, ולא כדי לפרסם את עצמו, ואם הוא עושה זאת בשביל הפרסום כדי להראות את למדנותו, זה לא טוב, ולא כדאי לו, וכל מה שאדם עושה כדי שיחשיבו אותו, זוהי גאוה, והיפך מידת הענוה**.

גם בלימוד התורה אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ה, א) כל הלומד בצנעה מחכים, והיינו שהלימוד בצנעה הוא זכות להצלחה בתורה, אמנם אין הכוונה שאם ציבור לומדים ביחד צריך לברוח מהם למקום המוצנע, אלא הכוונה שלא יפרסם את עצמו בלימודו.

ומי שאינו מתנהג בצנעה, אלא מפרסם את עצמו, כדי שידעו את חשיבותו ויכבדו אותו, זה נקרא רודף אחר הכבוד, וידוע הפתגם כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, אמנם בגמרא לא כתוב בלשון הזאת, אלא אמרו (בעירובין יג, ב) כל המחזיר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וגדולה היינו תפקיד ומעמד חשוב, מי שמחזיר ומבקש לנהל איזה דבר ולעמוד בראש, הגדולה בורחת ממנו.

ובאמת תלוי מה היא כוונתו, לפעמים אדם מבקש להיבחר לאיזה תפקיד מפני שרוצה להועיל ולהיטיב לאחרים, וכוונתו היא לטובת הציבור, וכשנבחר לתפקיד הוא באמת עושה טובות לציבור, ואינו מבקש כבוד לעצמו, ובאופן כזה אינו מפסיד מהגדולה, והציבור מעריכים ומכבדים אותו, אבל אם רוצה את הכבוד, ולכן הוא מבקש שיבחר בו, אז לא מחשיבים אותו, והגדולה בורחת ממנו.

ישירות בממון

כתוב בירמיה (יז, יא) "עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל", היינו שאם אדם משיג עושר בדרך שאינה הוגנת, אינו מתקיים בידו, רק מי שמשיג את העושר בצדק ובמשפט, כגון

הציבור, שמזכים אותם בזכות התורה, ואמרו (סוטה כא, א) תורה מגנא ומצלא. יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא!

*

מעמד סיום הש"ס בישיבת פוניבז'

ככלות השלושים לראש הישיבה הגר"ש זצוק"ל

כשעושים סיום לעילוי נשמת הנפטר, לכאורה זה מפני שחסר לו זכויות, ובאים להוסיף לו. ונתבונן, האם שייך לעשות סיום גם לעילוי נשמת משה רבינו, וכי שייך להוסיף זכויות למשה רבינו?

אמנם, מפורש במשנה בפרקי אבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, היינו זכויות הרבים העוסקים בתורה ובמצוות ובמעשים טובים מכוח השפעתו של משה רבינו, זה נזקף לזכותו של משה רבינו, ומוסיף לו זכויות, אפילו שהוא כבר משה רבינו בדרגתו הגבוהה עדיין יש מקום להוסיף זכויות!

לכן זה לא קושיא מה שעושים סיום לעילוי נשמת ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה זצוק"ל, אף על פי שהיה גאון וצדיק ובעל מעשים טובים, ומיוחד בתורה ועבודה ובגמילות חסדים, עם כל זה עדיין שייך תוספת זכויות, מפני שאין סוף לתענוגי העולם הבא, שעליהם נאמר (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוקים זולתך, ואמרו (ברכות לד, ב) שאפילו הנביאים לא ידעו מה הם תענוגי העולם הבא, והם תענוגים שמתחדשים ומוסיפים כל הזמן עוד ועוד.

ועוד מצינו שאומרים "אב הרחמים שוכן מרומים ברחמי העצומים הוא יפקוד ברחמים החסידים הישרים והתמימים קהילות הקודש שמסרו נפשם על קדושת השם וכו' יזכרם אלוהינו לטובה", היינו אפילו אלו הצדיקים, מדורות הראשונים, שמסרו נפשם על קידוש השם, והיו בדרגת החסידים הישרים והתמימים, היינו מדרגות גבוהות מאד, כדאייתא באבות פרק ששי על העוסק בתורה לשמה ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, עם כל המדרגות האלו עדיין הם זקוקים לרחמים, ומתפללים בשבילם יזכרם אלוהינו לטובה! מפני שאין סוף למדרגות העולם הבא, ותמיד יש מה להוסיף בזה.

לכן כל מה שעושים מחמת ובגרימת הנפטר אין לשער הזכויות העצומות שיש בזה, וכאן שסיימו כמה פעמים את הש"ס לעילוי נשמת ראש הישיבה, ומזכים אותו בזכויות עצומות של תורה, ודאי שגם הוא יודע מזה, כי הנפטרים יודעים מי שמזכה אותם, ויהיה מליץ יושר על כל אלו שעסקו בתורה לעילוי נשמתו, ומלבד מה שזו זכות גדולה בפני עצמה שעושים חסד עם המתים, הרי הנפטר שהוא בעל מדרגה גדולה מאד גם יהיה מליץ יושר על כל אלו שעשו לזכותו.

שמחה גדולה היא שמסיימים את הש"ס, ומבינים שיש חשיבות לא רק ללימוד באיכות ההבנה, כמו שאמרו (קידושין ל, ב) ושננתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך, אלא גם צריך ידיעת התורה.

בעזרת השם יזכו לסייעתא דשמיא כל המסיימים, וגם כל העוסקים בתורה, וכפי שמזכירים ביקום פורקן ברכה מיוחדת למרנן ורבנן חבורתא קדישתא, ולכל מאן דעסקין באורייתא, כולם יזכו להתברך בכל הברכות המרובות המובטחות לעוסקים בתורה!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת

רבי **בנימין ב"ר מאיר וואלף** זצ"ל

נלב"ע ביום ש"ק ג' ניסן תשמ"ט

וזוג' מרת **אסתר** ב"ר **יצחק** ע"ה

נלב"ע ביום ש"ק ערב ר"ח אדר תשס"ד

ויש שטועים וחושבים כי בבין הזמנים אין חיוב לעסוק בתורה, וכאילו שאם עוסקים בתורה בבין הזמנים זוהי מידת חסידות, וצריכים לדעת שזה לא נכון, **והיוב תלמוד תורה הוא בכל זמן, כמו שכתוב (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, ולא נזכר בשום מקום שהחיוב הוא חוץ מבין הזמנים, אלא כתוב יומם ולילה.**

וכתוב גם 'תמיד', שויתי השם לנגדי תמיד (תהלים טז, ח) היינו גם בבין הזמנים, יש חיוב שויתי השם – שלא להסיח דעת ממה שהשם דורש ממנו, וכן מה שכתב רש"י בברכות (לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק "תמיד ובכל כוחו", תמיד היינו גם בבין הזמנים.

ובאמת ידוע שכל המושג של 'בין הזמנים' התחיל בגלל המלמדים, שבמשך השנה הם היו עסוקים כל היום עם התלמידים, ללמד, ולהכין את מה שצריכים ללמד, ומלמד אחד היה מלמד במשך כל היום, כפי ששמעתי מאבי זצ"ל שהמלמד היה לוקח ששה ילדים, והם היו משלמים לו את הוצאותיו למשך החודש, כל אחד שילם ששית המשכורת, והוא היה יושב ומלמד אותם מבוקר ועד ערב.

ובימי חודש ניסן היו המלמדים טרודים בהכנת צרכי הפסח, שלא היו אז בתי חרושת למצות כפי שיש בימינו, אלא כל משפחה אפתה מצות לעצמה בתנור שבביתה, והיו צריכים לשמור על הקמח שיהיה כשר לפסח ולא יתרטב במים, וכל מלאכת אפיית המצות לקחה הרבה זמן, וכן בחודש תשרי לפני סוכות היו עסוקים בעשיית הסוכה וארבעת המינים, ולא היה פנאי למלמדים בימים האלו.

נמצא שכל בין הזמנים היה מחמת המלמדים שלא יכלו ללמד, אבל אין זו סיבה לפטור את התלמידים מלימוד תורה.

ובאמת ידוע לי מזקני בעל החידושי בן אריה, שהיה רב ברוסיה, והמלמדים שם לא היו מלמדים בבין הזמנים, אבל היה להם איזה זמן פנוי שעה או שתיים במשך היום שיכלו ללמוד, והיה זקני אוסף אותם ואומר בפניהם שיעורים בעיון, ואחר כך כתב את השיעורים שמסר להם, ומזה נדפסו החידושים שבספרו 'בן אריה'.

הזכות והחיוב

על כן צריכים לדעת כי בין הזמנים אינו זמן של פטור מתורה, ואדרבה בזמן שחלק מהציבור לא עוסקים בתורה, יש זכות גדולה יותר למי שמתחזק בתורה, כדאייתא בירושלמי סוף ברכות רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות לה', והיינו שבזמן שיש כאלה שמפירים ומתבטלים מלימוד התורה, זהו העת לעשות לה' להתחזק יותר בלימוד התורה, וכל מי שמתחזק בזמנים אלו למרות הקשיים נוטל שכר כולם.

ומאחר שהשכר יותר גדול גם החיוב הוא יותר גדול, כמו שכתב בשערי תשובה (ג, טז) כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, וכתב שם רביה לזה מקרבן פסח ומילה שהם מצוות עשה, והעובר עליהן בשב ואל תעשה חייב כרת, ולא מצינו בשום מקום כרת על שב ואל תעשה חוץ ממצוות אלו, מפני שהן מצוות גדולות וחשובות מאד, קרבן פסח הוא זכר ליציאת מצרים, ובמילה אמרו (נדרים לא, ב) גדולה מילה שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות, וכפי גודל וחשיבות המצוות האלו כך הוא גם חומר העונש למי שמבטל אותן.

וכמו כן **בבין הזמנים כפי גודל השכר והזכות למי שמתחזק בתורה, כך הוא גם חומר החיוב והתביעה למי שמתרשל בזה, ומי שיכול ללמוד בבין הזמנים ואינו לומד כפי יכולתו זה חמור יותר!**

ולכן ידוע שבבין הזמנים היו הרבה אסונות רח"ל, ובעיקר בתקופה שבין תשעה באב לאלול, יש טיולים, ומחמת הטיולים אירעו אסונות, וגם שלא מחמת הטיולים, מסתבר שבבין הזמנים היו אסונות וקשיים יותר מכל השנה, מפני שחסר זכות התורה, לא לומדים בהתמדה כמו בכל השנה, וממילא גם התורה אינה מגינה כל כך.

לכן בבין הזמנים צריך כל אחד להשתדל כפי יכולתו להוסיף בעסק התורה, וזו זכות גדולה לכל אחד ואחד שיתחזק בזה, וגם זכות לכל